

A. Birkerts

PEDAGOGI

Romans

1924

A. Raņķa grāmatu tirgotavas apgādībā
Rīgā, Krišjāņa Barona ielā 27

~~L A~~
2836

A. Birkerts

Pedagogi

Romans

1924

A. Raņķa grāmatu tirgotavas apgādībā
Rīgā, Krišjāņa Barona ielā 27

810-31

0303050458

L. V. D.
In. 27693

1913

LA 636

(28)

E. Pīpiņa un J. Upmaņa drukātava,
Rīgā, Marijas ielā 10

„Jūs esat tās zemes sāls.“

Matt. ev. 5, 13.

I.

Traki!

Tā vairs ilgāk nevarēja iet!

Nervi pagalam, nauda pagalam, spēki pagalam . . .

Nē, tā vairs ilgāki nevarēja iet! . . .

Veselus divus mēnešus viņš gaidīja uz vietu.

Un pa visu to laiku vienīgais baudījums — gaidīt — gaidīt — un atkal gaidīt . . .

Nē, bij arī vēl citi baudījumi.

Sevišķi sākumā, kad vēl bija nauda.

Teatris, opera, muzejs, bilžu galerijas.

Ja, tas bija sākumā.

Sākumā bija ļoti labi. Ļoti!

Viņš ielika sludinājumu avizē, ka meklē vietu un gaidīja. Bet gaidīšanas laiks bija jāizmanto. Kas var zināt, uz kādu nomali liktenis aiztrenc rīt . . . parīt . . .

Tādēļ — baudīt . . . baudīt . . . baudīt, kamēr vēl laiks.

Viņš klausījās, kā dziedāja Šalapins, Sobinovs, Figners un citas zvaigznes mākslinieku pasaulē . . . Dvēselē pamodās vesels milzums jaunu jūtu, jaunu iespaidu.

Un balets! . . .

Un viss tas prieks, ko sniedza sieviešu balsis un viņu vijīgie, lokanie, kairīgie tēli . . .

Viņš skatījās, un viņam dvēselē modās kaut kas spēcīgs, augsts, liels un jauns . . .

Un tad . . . Mākslas akadēmija ar savām gleznu izstādēm . . . Mirdzoša krāsu bagātība . . . Blakus vecajiem milžiem jauni mirdzoši talanti . . .

Mirdzums . . . Spilgtums . . . Oriģinalitate . . .

Un visur kas jauns, interesants.

Un muzejs ar saviem tēliem . . .

Un publiskā biblioteka ar savām grāmatām.

Ja, te bij viss, ko viņš sendienām tik ļoti bij karojis.

Grāmatas . . . Un tik daudz, tik dažādas! Un visas bij pieietamas un visas par velti . . .

Veselām dienām viņš te varēja sēdēt un strādāt . . . strādāt . . .

Kad galva pārāk nogura, viņš atlaidās savā krēslā un pārļaida skatienu pa zāli . . .

Visapkārt strādāja ļaudis . . . Visdažādākie elementi . . . Studenti, žurnalisti, skolotāji, kursistes, mācīti vīri un vienkāršie mirstīgie . . . Rakstīja, lasīja, citēja, pētīja, zīmēja . . .

Un tas viss — dziļi, nopietni klusi . . .

Viņš te pavadīja dienu no dienas . . .

Tā tas gāja kādu mēnesi.

Bet vietas nebij.

Un tad . . .

Pamazām bij jāatsakās no viena bandījuma . . . no otra, no trešā, un beigās pat no — pusdienām.

Jau vairāk kā mēnesi viņš nezināja, kas tas ir — siltas pusdienas.

Tas postīja organismu.

„Tas gars gan ir labprātīgs, bet tā miesa ir vāja,“ zobošanās reizēm viņš pats par sevi, kad izsalkums mocīja.

Reizēm viņš nopietni dusmojās uz miesu, ka tā prasa ēst . . . Bet ari dusmas nelīdzēja.

Un tagad . . .

Viņš mulķīgi sēdēja kādas mulķīgas avizes priekšā un lasīja — ne ievadrakstus, ne stāstu, bet . . . sludinājumus . . .

„Students . . . students . . . students . . . Skolotājs . . . skolotājs . . . skolotājs . . . Guvernante . . . guvernante . . . guvernante . . . Ķēkša . . . ķēkša . . .“ tā tur stāvēja gaŗas slejas sludinājumu.

Visi meklēja vietu un darbu.

Simtiem!

Visi viņi klauvēja pie mantīgo aprindu durvīm . . .

Un visi, vai vismaz daudzi, pēc ilgākas meklē-

šanas nonāca tādā pat stāvoklī, kā viņš tagad . . .

Nauda pagalam, nervi pagalam, spēki pagalam . . .

Naidis, īgnums un dusmas viņam pārņēma sirdi, to iedomājoties.

Vēl reiz viņš pārlaida acis pa sludinājumiem un sāpīgi iesmējās.

Tur students konkurēja ar studentu, skolotājs ar skolotāju un tā tālāk. Ārprātīgi! Viens otram tie rāva maizi no rokām ārā . . .

Vai tad nebij nekādu līdzekļu novērst šo ārprātīgo konkurenci!

Kā izsalkuši suņi visi šie cilvēki ložņāja gar mantīgo ļaužu durvīm, lai paslepus tur norautu kādu maizes gabalu . . . Pa kaklu pa galvu tie skrēja uz kādu pasolītu vietu un skriedami samina viens otru.

Naidis un īgnums un sāpes pārņēma viņa dvēseli.

Ari viņš bij to starpā.

Tur jau stāvēja avizē viņa sludinājums:

„Skolotājs meklē vietu. Diploms. Spoža rekomendācija. Adrese N. ielā 36. Staburags.“

Tas bija viņa sludinājums, uz kuŗu divu mēnešu laikā nebija pienācis neviena piedāvājuma.

Un tagad . . .

Ko darīt?

Iet diedelēt? . . .

Nomirt badā?

Nošauties?

Nē, vēl viņam bija ceļa nauda kabatā.

2.

Staburags nonāca kādā dzimtenes pilsētā ar agro rīta braucienu.

Pulkstens bija četri. Bet ko lai tik agri dara?

Istenībā viņam stipri nāca miegs, jo braucot nebija nekāda gulēšana. Vagonā viņš mierīgi varēja gulēt tikai tad, kad bilete bija kabatā. Bet tās viņam šoreiz nebija. Viņš brauca, kā mēdz teikt — kā zaķis. Tas bij savienots ar zinamu uztraukumu un neļāva gulēt.

Un nu viņam nāca miegs.

Viņš nolika savas lietas pie kāda nesēja un gāja uz pilsētu uzmeklēt, kur varētu dabūt gulēt.

Tējnīcas un visas lētās gulēšanas vietas bija kā piebāztas. Atlika — viesnīca. Bet priekš tam nebija naudas.

Viņš soļoja pa ielu bez mērķa un klusām smējās un lādējās par savu stāvokli.

Ko nesīs nākamais acumirklis? Vai tiešām būs jānogrimst saules brāļu stāvoklī?

Ar tādām domām kaudamies, viņš bij izgājis pilsētai cauri un atradās pie kapiem.

Ideja! Uz kapiem varēja gulēt. Tur gan strādāja jau veči un vecenes ar slotām un grābekļiem, tīrīdami bagātāko miroņu kapus. Bet tas nekas!

Viņš uzmeklēja vientuļu klusu vietīņu un likās uz auss — taisni uz zemes, pie priedes.

Pēc kāda laiciņa viņš atmodās, stipri nosalis. Diena bij spoža, saulaina, skaista. Bet ko tas līdzēja? Rudens paliek rudens. Saule ar zobiem.

Viņš paskatījās savā pulkstenī, kuŗu nevienā lombardā neņēma pretī, sakārtoja drēbes, matus un gāja pie inspektora.

Sirds viņam savādi nodrebēja.

Tas bija pēdējais līdzeklis.

Vajadzēja dabūt vietu. Ja nē, tad . . .

Jā, tad viņš vairs nezināja, ko tālāku darīt.

Viņš piezvanīja.

Staburagu ielaida pats inspektors, bārzdains kungs, puspliku galvu, iesarkanu degunu, bez krāga apkaklītes un smirdēja pēc šnabja. Tik agri jau!

Skolotājs stādījās inspektoram priekšā, pateica īsi, ko vajag, un pasniedza savus papirus.

Inspektors vienaldzīgi plātīja dokumentus un šo to runāja, it kā apakš seyis:

„Vietu? Hm! Ar vietām stāv diezgan plāni . . . Kādas jums vietas? . . . Pagasta skolā, par palīga skolotāju — nu, teiksim, uz 70, 100, 150 rubļu gadā.“

Staburags, dzirdēdams šo vienmuļīgo toni, jau zaudēja cerības.

„Ā! jums rekomendācija no ģenerāļa K.“ — piepeši iesaucās inspektors, sakustējās un palika mīksts un laipns.

„Ja,“ atbildēja skolotājs.

„Tad — tad, vai zinat“ — viņš turpināja priecīgi un pielika pirkstu pie pieres un kaut ko ātri pārdomāja — „tad, vai zinat, noejat pie direktora Sūbra . . . Viņam vajaga vācu valodas skolotāja . . . Jūs zinat, kur viņa skola? . . . Privatģimnazija . . . Nē? . . . Nu, to jums katrs parādīs . . . Tepat uz laukuma. Noejat tūliņ un tad atnākat abi ar Sūbra kungu pie manis . . .“

Pēc brīža Staburags sēdēja Sūbra kabinetā. Kamēr Sūbris pētīja viņa dokumentus, viņš pētīja pašu Sūbri.

Tas bij vidēja auguma un vidēja resnuma vīrs ar mazu dzeltenu kazas bārzdiņu un gluži nodilušu galvas kausu. Ūsas viņam turējās pie zinama virziena — līda mutē. Šlipse, kuŗa maksāja ne vairāk par piecpadsmit kapeikām, tomēr bij tik lepna, ka kāpa uz augšu. Redzams, Sūbris bij vīrs, kas nepiegrieza ārusei lielu vērību. Ari smaidīt viņš neprata. Viņa dzeltenā seja bij vienaldzīga, vēsa, pat auksta.

Izskatījies dokumentus, viņš teica lēni, vien-

aldzīgi, smalkā kakla balsī, bet par visām lietām svinīgi un cienīgi:

„Labi. Noteikumi šādi: trīsdesmit sešas stundas nedēļā, trīs simti rubļu gadā, cits viss pie mām par brīvu.“

Noteikumi bij smagi. Alga niecīga. Un tomēr . . . glābiņš.

Staburags, formas pēc, drusku kaut ko pārdomāja un tad — ar prieku pārdeva savu ādu.

3.

Smalki!

Pēc stundas viņš jau atveda no stacijas visas savas lietas, tas ir: pasi, diplomu un čemodanu.

Un tagad viņš sēdēja mazā, zilā, tukšā istabīnā.

Istabīņa viņam patika. Tik viņa bij vēl jāierīko . . . Nu, gan jau . . . gan . . .

Tagad . . . Pirms jāapskatās.

Kāda apkārtne? Kāds izskats?

Viņš piegāja pie loga.

Nekas. Varēja redzēt sētas vidu, daļu no pil-sētas, kapus, apaugušus lieliem kokiem, dzelzsceļa līniju . . . tālāk rēgojās mežs . . .

Izskats viņam patika. Sevišķi dzelzsceļa līnijas tuvums. Varēs staigāt pa viņu un skatīties, kā aizstiepias sliedes tālumā, uz dienvidiem, kur . . . Ari lokomotives svilpienus varēs dzirdēt . . .

Skaisti! Paši par sevi tie banali. Bet tā. Viņi kā aicināt aicina kaut kur prom . . . tāju . . . Atgādina kaut ko mīlu . . . šķiršanos . . . tamlīdzīgi . . .

Ja, viņam tagad bij jāierīko istaba . . .

Viņš staigāja pa istabu no viena gala uz otru, kāpelēdams pār čemodanu, kas atradās pašā istabas vidū, un nezināja, ko iesākt.

Bija tā neparasti ap sirdi . . .

Uz veselu gadu maize un dzīvoklis nodrošināti. Laimē!

Jā, daudzi to tiešām sauca par laimi. Bet viņam tā tik bij bēdīga nepieciešamība.

Reizēm viņš pat smējās par šo pašu maizi, pret kuŗu veci ļaudis juta dievbijību. Nē, īstenībā viņš smējās par cilvēku.

Cilvēks esot radības kungs, bet nevar bez mai-zēs iztikt nevienu dienu. Turpretī, blēņu kukaiņi, vaboles, mūdži iztiekl dienām, nedēļām, mēnešiem bez barības, bakterijas — pat gadiem.

Bet cilvēks, radības pērle, tā dēvētais radības kungs — atkarīgs no blēņu maizes kumosa.

Smieklīgi!

Bet nu, rauj viņus piķis, visus maizes kumosus!

Tagad uz veselu gadu viņš bij nodrošināts. Tagad viņam bij savs „kaktiņš“, savs „stūrītis“ — „laime“ . . . Ha!

Ja, jāierīko istaba.

Viņš ātri sadalīja mazo istabiņu caur neredzamām sienām vairākās istabās: vienā kaktā bij guļamā istaba, otrā — drēbju istaba, trešā — kabinets, ceturtā — filosofijas un fantazijas istaba, — vidū zāle.

Tagad gāja viss ātri no rokas. Savu čemodanu viņš bij iekrāvājis un izkrāvājis reizes divdesmit savā mūžā. Tā ka . . .

Pēc brīža jau bibliotēkas skapī rēgojās „Fausts“, Heine, Gorkijs, Andrejevs, Engelss un tā tālāk.

Uz galda vajadzīgākās grāmatas, pāris mīlu ģimetiņu . . . Pie sienas dažas gleznas, dažī iemīloti autori — protams, vienkāršas atklātnes . . .

Tad . . .

Viņš atsēdās, apskatījās . . .

Un raugi, tas viss bija labi . . .

Šī mazā istabiņa bija viņa pasaule . . . Te jādzīvo veselu gadu . . .

Cik kluss pēc galvaspilsētas burzmas un trokšņa! . . . Kā uz laukiem . . . Nekas . . . Atspirgs nervi . . .

Viņš nogrima domās.

4.

Nepatīkami!

Cilvēks gan esot sabiedrīks dzīvnieks, bet Staburags tam nepiekrita. Nē, nav tiesa. Teorijā viņš to atzina, bet praksē nē . . . Visa viņa būtne tam pretojās . . . Un tad . . . Skatoties pēc tam, kāda sabiedrība . . .

Viņam bija nepatīkami pirmās dienas, pirmās nedēļas jaunā vietā.

Jaunas iepazīšanās, ceremonijas, tukšas sarunas un tamlīdzīgas, ne visai atspirdzinošas lietas.

Tā ikreiz un visur.

Tā arī šoreiz.

Staburags nemeklēja pazīstamos.

Skolā, starpstundās viņš vismīļāki klejoja vienu pa koridoru. Bet arvienu viņam pieskrēja klāt kāds biedrs, paķēra aiz rokas un — soļoja līdz un plāpāja.

„Nu, koleģi, kā klājas? Kā sviežas? Kā patīk jaunajā vietā? Kā patīk pilsēta? Vai lasījāt šīs dienas avīzi? Ko darat? Vai vakar bijāt teatrī? Vai šantanā bijāt? A? Nē? Vai dzirdējāt, ka biedrībā divi no mūsu biedriem plūkušies?“

Tādi un tamlīdzīgi gandrīz katrs biedrs iesāka sarunu, kuŗa arvienu nobeidzās ar nopūtām par garu laiku, par nākamo algas dienu, ka tā vēl tālu.

Ja, šie laudis kavās ar garlaicību. Klasē viņi garlaikojās, mājā garlaikojās.

Tikai kad ierunājās par alu, meitām, kāršu spēli, tad viņu acīs uzliesmoja un viņos bija manama dzīvība.

Viņi garlaikojās. Un ko viņi visu nedarīja, lai izbēgtu no gara laika: pīpoja — dzēra — spēlēja kārtis — gulēja . . . un tomēr garlaikojās.

Ari pie Staburaga viņi nāca aiz gara laika.

izzināt, kas viņš par cilvēku.

Varbūt, ka viņš ir jautrs puika — uzdzīvotājs un tad . . . O! tad — jauns biedrs . . . jauna izdzīve . . . Un ja jaunais biedrs vēl drusku vieglprātīgs — izdzīve reizēm var iznākt uz viņa rēķina . . .

Dažs apmierinājās ar aplinkiem vien.

Bet kāds no skolotājiem, Kaudze, liela, pat milzīga auguma vīrietis, bez bārzdas, bez ūsām, treknu, gaļainu seju, viņam taisni noprasīja: „Nu, kas ir, jauno koleģi! Tā vieta taču būs jāiesvētī.“

„Kā jāiesvētī?“ Staburags iejautājās, it kā nesaprazdams.

„Izmaksāt, drusku — izmaksāt!“ piezīmēja kāds otrs koleģis — Lūsis.

„Naudas nav,“ atbildēja klaji un vaļsirdīgi Staburags.

Abi skolotāji uz brīdi apjuka.

To viņi nebija gaidījuši. Viņi domāja, ka jaunais biedrs sāks lielīties ar naudu, vai vismaz neierādīs to, ka viņam tās nav, bet . . .

„Nu“ — viņi pārtrauca nepatīkamo klusēšanu — „balli nu taisni nav vajadzīgs. Kur nu mums, nabaga skolotājiem, balli?! Pietiek jau ar glāzi tējas un konjaku . . .“

„Kādēļ?“ jautāja Staburags.

„Kādēļ?“ ieplēta acis koleģi. „Nu, tā — parasts.“

„Bet es nedaru tā, kā parasts.“

„Tā?“

„Tā.“

5.

Staburagam bija jau savi ienaidnieki. Kaudze un Lūsis viņam nepatika no paša pirmā acumirkļa. Un kas viņam pie iepazīšanās nepatika, ar to viņš nekad nevarēja sadraudzēties. Nekad. Bez tam viņus šķīra dziļa plaša . . . vesels bezdibens.

Viņu dzīves ceļš veda viņus uz pilnību caur alus mucām, dejas zālēm, caur preferansa un vinta diplomatiskām gudrībām un nebeidzamiem tabakas dūmu mākoņiem.

Turpretī, Staburaga ceļš uz pilnību gāja pār zinātnes saules apgaismotiem augstumiem, caur mākslas dieves dzidrajām tālēm un caur nemitīgu darbu . . .

Smelt . . . smelt . . . smelt . . .

Tā bij viņa devīze.

Un viņš smēla.

Viņš sēdēja savā mazajā istabiņā pie grāmatām apkrauta galda un dusmojās uz spārnoto laiku, kas aizskrēja tik ātri, tik nemanot . . .

„Kādēļ dienai nav 48 stundas?“ tā viņš mēdza izsaukties, kad pulkstens rādīja gulēt ejamo laiku.

„Kādēļ cilvēka miesa tik vāja?“ tā viņš sirdījās, kad smadzenes reizēm bij tik nogurušas un neņēma vairs nekā pretī.

Lai par viņu saka, ko grib, lai domā, ko grib . . .

Lai skan tur . . . kaut kur dziesmas . . . klavieres . . .

Lai . . .

Viņam bij grāmatas, šīs saules meitas . . . Tur bij stils, loģika, domas, fantazija, skaistums . . . Viņas atvēra jaunas, mirdzošas pasaules . . . jaunas nākotnes gleznas . . .

Un viņa mazā istabiņa palika gaiša kā saulainās ziedoņa dienas un plaša kā pasaule . . . Viņa aklība zuda arvienu vairāk, kā nozūd pūces, dienai austot, saulei parādoties . . .

Gaišs, tik gaišs . . .

Tur cilvēces bērnības laiki . . . Te tagadnes nervozais tēls, viņas dārdošie soļi . . . Tur viņa aiziet . . . tagadne . . . zinamā virzienā, uz zinamu pusi, kur nezinamā tālē auklējas jauna nākotne . . .

Viņš dzīvoja savā istabiņā, savā pasaulē viens. Viens un svabads.

Bet par viņu tika kauliņi mesti.

Tur, ārpus viņa istabiņas sienas, bij citas istabas, plašas, gaišas, skaistas, izgreznotas bildēm, tepiķiem, tēliem . . .

Tur mājāja garlaicība . . .

Tur Sūbris patlaban bij izlaidies uz grīdas, uz liela Perzijas tepiķa garšļauku. Viņam pa virsu rāpojās viņa četri gadī vecais dēlēns. Viņš nostājās Sūbrim uz vēdera, šūpojās un sauca:

„Papu . . . papu, redzi, tavs vēders kā gumballe . . .“

Gumballe pavēlās sāņus, un ari dēlēns pavēlās sāņus un nokrita uz tepiķa.

„Nu, pagaidi, es tev gan . . . es tev gan . . .“ mazais ģurdēja, kūņādamies pa grīdu, piecēlās un ātri uzsēdās tēvam iāteniski uz mutēs.

„Celies, papu, celies nu!“ viņš sauca smiedamies.

Papus cēlās, un mazais atkal kūleniski novēlās uz grīdas.

Kamēr mazais kūņojās, papus ieņēma citādu pozīciju: viņš noietās uz ceļiem, atspiedās uz elkoņiem un atspieda pieri uz tepiķa.

Mazais piecēlās un mēģināja sturmēt papu no visām puēm, bet papus bij tā nocietinājies savā pozīcijā, ka dēlēns nekā nevarēja padarīt.

Beidzot mazajam apnika.

Viņš piegāja pie Sūbra plikā galvas kausa, ko tas nesen bij svaidījis ar smaršainām zālēm, uzlika savu kājeli uz direktora galvas plikumu, grūstīja ar savu mazo kājeli studēto galvu un sauca:

„Papu, papu, celies augšā.“

Bet papus taisīja lielu joku — necēlās augšā.

Mazais grūstīja viņu no visām pusēm, dusmojās un taisījās raudāt.

Bet papus gulēja, priecādamies par savu izdomāto „joku“ un necēlās augšā.

Tad mazais palika stāvēt bruņnieciskā pozā, uzlicis labo kāju uz tēva pakauša plikuma un, pagriezies pret durvju pusi, sauca:

„Mama, mama, redzi, kāds tēvs ir muļķis!“

Bet mama bij nodziļinājusies kāršu likšanā un nedzirdēja mazā sūdzību.

Mazais varonis, neatradis publikā nekādas piekrišanas, un, nevarēdams iesturmēt Sūbri ne no vienas puses, paspēra viņa pauri ar kāju un, aizdusmām raudādams, iesaucās:

„Idiots!“

To teicis, viņš, raudādams, atstāja rāpus nometušos tēvu un aizgāja otrā istabā pie mātes.

Zeltmatainā māte bija nodziļinājusies kāršu likšanā un sūtīja mazo atpakaļ:

„Ej pie papus, ej — man tagad nav vaļas.“

„Es negribu,“ mazais atteica. „Papus ir muļķis.“

Uzmetis urskulu, viņš aizgāja uz savu kaktu, kur atradās viņa kuģi, dzelzsceļa braucieni, lielgabali un jājamie un braucamie zirgi — protams, no svina un papira.

6.

Zeltmatainā Sūbra kundze, kopā ar savu zeltmataino māsu, skolotāja Sauleskalna kundzi, lika kārtis. Pie galda, uz rokām atspiedusies, sēdēja jauna, bāla meitene, brūnām iešķībām acīm, brūniem matiem, un dziļdomīgi skatījās kārtīs.

Zālē no tepiķa piecēlās Sūbris un arī aigāja un apsēdās pie kāršu licējām.

Jautājums, kurū kārtīm vajadzēja izšķirt, bija tiešām interesants: vai Staburags iemilējies, vai nē? Un ko viņš mīl?

Lika vienreiz, lika otrreiz . . . lika trešo reiz . . .

„Redzi, redzi,“ iesaucās priecīgi Sūbra kundze un rādīja uz erca ķēniņu, kas atradās blakam piķa damai . . . „Redzi, Staburags — mūsu Almai blakām . . . Erca dūzis abiem virs galvas — mīlestība . . . Kārau desmitnieks zem kājām — nauda . . . Un Almai ir nauda . . .“

„Mīl, mīl, mīl,“ izsaucās abas kundzes un priecīgi sasīta rokas.

Alma nosarka un ieskrēja savā istabā.

Abas kundzes triumfēja vēl vairāk.

„Redzi, papin, Staburags mīl mūsu Almu. Ko tu uz tam saki?“ triumfēja Sūbra kundze un, to teikusi, nobučoja savam vīram galvas plikumu un tad apgriezās un izsaucās:

„Emmi, vai man nav gudrs vīrs?“

Direktors pašapzinīgi pasmaidīja.

Kundze vēl reiz pieglaudās viņam mīli klāt, noskūpstīja pliko galvu, teikdama:

„Ak, tu mana gudrā galva!“

Direktors pasmaidīja.

„Es jau sen to teicu,“ piekrita Emmi, un abas kundzes zīmīgi saskatījās.

7.

Direktors Sūbris bij viens no tiem tautas dēliem, kas bij — kā mēdz teikt — caur paša spēkiem uzstrādājies uz augšu. Tas bij viens no censoņiem.

Viņš bij vienkārša saimnieka dēls. Tēvs to skoloja, cik varēja. Kad dēls nobeidza ģimnazijā piekto klasi, tad arī tēva līdzekļiem bij beigas. Bet dēls neizmisa. Viņš pieņēma mājskolotāja vietu un gatavojās uz abituriju.

Pēc pāris gadiem viņš stājās gudro skolas kungu priekšā un tika izsviests cauri.

„Bet tā jau nu vienreiz tiem censoņiem iet. Viņiem jācīnās ar šķēršļiem,“ tā nodomāja Sūbris pie sevis un sēdās atkal pie grāmatām. Ari otrreiz viņu izsvieda eksamenam cauri. Bet Sūbris neizmisa. Viņa raksturā bija viena īpašība — cītība.

„Man vajag panākt to, ko esmu nodomājis un lai tad tur būtu, kas būdams,“ tā viņš apņēmās arvienu dzīves kritiskos brīžos.

Un nevar teikt. Šī recepte līdzēja. Pēc divu reizu cauri krišanas un pēc divu gadu ilgas nopietnas kalšanas viņš tika laimīgi cauri, pie kam viņam tikai trijos priekšmetos kāds pazīstams skolotājs starp eksaminatoriem izlīdzēja.

„Varšava mūsu!“ tā viņš izsaucās aiz prieka.

Tūliņ viņš nopirka pazīstamo „deķeli“ un aizbrauca pie vecājiem.

„Vī, dēls, tu jau izskaties pēc tāda tarpēja ar zaļi-dzeltenu galvu,“ iesaucās neviļus tēvs savā zemnieka vientiesībā.

Bet dēls, smaidīdams, augstsirdīgi piedeva tēvam viņa zemnieka rupjību un svinīgi pastāstīja, ka tā esot studenta cepure un maksājot astoņi rubļi.

Vecie iepļēta acis.

Tas bija kas nedzirdēts.

Tā tad, viņu dēls nu bija students.

„Va' ta, dēls, tālāk ar vēl domā mācīties? — va' ta nu nepietiek tās gudrības?“ runāja māte, nezinašama īsti, ko runāt. „Astoņi rubļi — ak tu tavu dārgu cepuri!“

„Ja, astoņi rubļi.“

„Sūbra dēlam cepure vien maksājot astoņi rubļi . . . Ta tad esot gudrs cilvēks un vēl būšot „študierēt“,“ tā skanēja jau pa visu pagastu no mutes mutē.

Un Sūbra dēls tad arī parādījās drīz pie radiem, drīz ciemā pie draugiem un pazīstamiem un visur viņu uzņēma ar svinību, laipnību, apbrīvoja viņa dārgo cepuri, un zaļumballēs, kad viņš dancoja ar labāko saimnieku meitām, ļaudis paklusām sačukstējās un paslepus rādīja ar pirkstiem: „Sūbra dēls, re“ . . . Astoņi rubļi maksājot cepure vien . . .“

Sūbris manīja šīs paklusās sarunas, notvēra šos paslepos norādījumus un jutās glaimots un pacilāts un laimīgs . . .

8.

Rudenī Sūbris nobrauca uz universitāti, pavadīts no jautru biedru pulciņa, no mātes asarām un saimnieku meitu nopūtām.

„Ka tik nu mūs neaizmirstiet,“ tā katrs viņam piekodināja šķiroties.

Sūbris tiešām neaizmirsā savus paziņas un radus. Vēl vairāk — viņš neaizmirsā visu tautu.

Studijas un stundas un korporācijas orģijas gan aizņēma stipri daudz laika. Bet tomēr šad un tad, kad galva zem deķeļa bij tīra — viņš ķērās pie spalvas.

„Nevar taču tā“ — viņš teica saviem biedriem. „Mēs teit smelam no zinību avotiem un tautai nesniedzam neviena malka . . . Mēs nedrīkstam aizmirst savu tautu.“

Un tad nu parādījās dažos laikrakstos raksti no stud. med. Sūbra: „Par zivju spurām“, „Par vainadziņiem tautas dziesmās“, „Par skudru dzīvi“ un tā tālāk.

Jaunais autors kļuva pazīstams tautā. Jau radās balsis, kas viņu dēvēja par tautas aplaimotāju, par „mūsu centīgo tautieti“.

Bet tas vēl nebij nekas. Īsti slavens Sūbris tika tikai tad, kad viņš laida klajā savus ievērojamus mitoloģiskos pētījumus par latviešu siveņu dievu Čuibu.

Šie pētījumi sacēla sensaciju latviešu literatūrā.

Spaiņiem tintes tika izgāzts, rakstot par šo jauno cepto būtni. Veselas avižu slejas tika pildītas ar nebeidzamiem strīdiem, komentāriem, slavas rakstiem. Tauta lasīja un brīnījās un nekā nesaprata.

Bet Sūbris caur sivena dievu tika gudrs un populārs. Viņš tika slavens. Viņa vārds skanēja pa visiem laikrakstiem un pie visām alus mučām,

kuŗas tukŗoja latvieŗu „cenŗoni“ ar strīpainajām tārpu galvām.

Trūka Sūbrim naudas — tika piespriesta stipendija no vietējās latvieŗu biedrības. Kad nepietika no stipendiju naudas, ko sist — tika sarīkoti zaļumu svētki, teātris vai koncerts „mazturīgam latvieŗu studentam par labu“.

Tā Sūbris caur paŗa spēkiem nobeidza universitāti taisni tad, kad vēl tikai kāds dūcis matu bij palicis pakausī.

„Taisni istā laikā tu atstāj alma mater,“ — tā zobojās biedri — „jo deķelis vairs nespēj segt tavas gudrības vāceles daiļo plikumu. Tagad tas ir cilindra uzdevums.“

Bet pēdējo reiz vēl biedri stiepa uz stēķiem un notiesāja alus mucu, dziedāja no viena gala līdz otram — līdz pat aizsmakumam „Gaudeamus igitur“, izbrauca vēl pēc kārtas visas tās vietas, kuŗas veci ļaudis nemin bez nosarkuma, sadauzīja kādā ielā visus ielu lukturus, aplaimoja ar saviem spieķiem un dūrēm kādus trīs, četrus naktssaucējus — un tad aizbrauca darboties tautas druvā.

*   *

Sūbris ar droŗu un lepnu pieri varēja teikt, ka viņŗš izgājis visu universitāti cauri. Viņŗš iesāka no stud. med., citiem vārdiem, iesāka no medicīniskās fakultātes, pārlēca tad uz juridisko, teoloģisko un, nezin kādā kārtā, nobeidza ar fizikas un matemātikas fakultāti. Īsti ņemot, viņŗš tieŗām nezināja, kā viņŗš ŗo fakultāti bija nobeidzis. Laikam dzēruma reibumā. Tikai kaut kas smags reizēm spieda viņa sirdi. Tā bij apziņa, ka viņŗš izspiedies ŗai fakultātei cauri, kā kamielis caur adatas aci. Bet tā jau nu bieŗi mēdz būt: kas liekas neiespējams, beidzot ir tomēr iespējams. Un fakts bija tas, ka viņŗš tagad bija vīrs ar augŗtāko izglītību.

Viņŗš bija nodomājis ziedot savus spēkus svētibas pilnai pedagoģiskai darbībai.

Ar tādām altruistiskām cerībām viņŗš cienīgi

sēdās vagonā un brauca uz savu dzimts pilsētu. Pēc neilgas meklēšanas viņam izdevās dabūt vietu vietējā privatģimnazijā.

Un tad, kā jau visi augstskolu beigušie — viņš turēja par savu svētu pienākumu iestāties vietējās biedrībās un, bez tam, mēģināt uzstrādāties par privatģimnazijas direktoru.

Un tas viņam arī izdevās.

Notika tas šādā interesantā kārtā.

Literarisko darbību viņš atstāja uz laiku laikiem un atdusējās uz saviem lauriem. Un sabiedriskā darbība viņam tiešām neatlāva nodarboties ar literatūru. Neatlika nevienas minutes laika. Līdz pusdienai stundas, vakarā darbošanās biedrībā. Un kā viņš darbojās! Ar sviedriem vaigā! Ar mīlestības un slāpju pilnu sirdi!

„Wie fruchtbar ist der kleinste Kreis,

Wenn man ihn recht zu pflegen weiss.“

Šos vārdus, ko viņš kādreiz jaunības dienās bij lasījis uz Cimzes pieminekļa, viņš atkārtoja katru vakaru, sēzdamies pie kāršu galda.

Tā pēc sešu gadu ilgas, nopietnas, nerimstošas darbības kādā vēlā naktī, kad viņi visi bij kopā — piepeši nomira privatģimnazijas direktors Nelsona kungs. Ar pilnu tiesību šis kungs varēja teikt, ka tikai visuvarenā nāve viņam izņēma cīņas līdzekļus no rokām, atrāva viņu no svētības pilnā darbības lauka.

Un notika tas taisni tanī brīdī, kad viņam ar Sūbri bij jāsēžas fūrmanī un jābrauc uz klasi.

Sacēlās liels uztraukums.

Bet turpat esošais ārsts konstatēja faktu, ka Nelsons tiešām kritis nāvei par upuri. Bet cand. jur. Ūpītis tam protesēja un cēla skandalu. Viņš bij šonakt no nomirusā vinnējis piecissimti trīsdesmit četri rubļi un 85 kapeikas.

„Es nezaudēšu šo zummu un kaut ar' man tā no miroņa būtu jādabūn,“ šķendējās Ūpītis.

„Ja, bet spēle palika nenobeigta,“ ieminējās Sūbris. „Varbūt Nelsons vēl būtu vinnējis atpakaļ . . . Mēs visi zaudējām . . .“

„Nav mana daļa“ — piesarcis sirdijās cand. jur. Ūpītis — „kādēļ viņš spēli patvarīgi pārtrauca? Kādēļ? . . . Varbūt es būtu vēl vairāk vinnējis . . . Es piedzīšu šo zummu un kaut ar man viņa no mirona būtu jāpiedzen . . . Es izsūdžēšu viņu,“ sauca šis pedagogs, dūri uz galda sizdams.

Beidzot visi biedri saspriedās un, lai izvairītos no skandala atklātībā, ko draudēja sacelt nepielūdzamais jurists — tad Sūbrim tika uzticēta diplomātiska loma: viņam, liecinieku klātbūtnē, bij jāizņem Nelsonam naudas maks un jāpārlicinās. Varbūt viņa koleģis var samaksāt. Tas paglābtu visas teijenes pedagoģiskās aprindas no kauna.

Darīta lieta!

Mironis izrādījās par maksāt spējīgu.

Visi biedri izšķīrās ļoti mīlīgi.

Tanī pašā dienā vietējā avīzē parādījās īss nekrologs:

Jānis Arnolds Nelsons †. Nelaiķis bij pašos spēka gados. Nāve ar savu izkapti sastapa censīgo darboni taisni tad, kad viņš taisījās doties uz klasi. Divdesmit gadu viņš strādāja pašreizdzīgi šajā darba laukā. Bet lielāks nopelns viņam vēl kā sabiedriskam darbiniekam. Protams, viņš nepieder pie tiem darbiniekiem, kas, līdzīgi Krilova tukšai mucai, tāļu skan. Nē, viņš darbojās nerimstoši, nopietni, klusi, un viņa darba lielos panākumus pratīs cienīt tikai tie, kas viņu pazina — viņa tuvinieki un viņa tuvākie draugi. Kā jau teicu, nelaiķis nomira pašos spēka gados. No viņa varēja cerēt vēl daudz ko, un mūsu pilsēta un visa sabiedriskā dzīve zaudē viņa personā neatsveramu darbinieku. Vieglas smiltis dārgajam aizgājējam!

cand. jur. Ūpītis,

skolotājs sieviešu privatģimnazijā.

9.

To dienu zēni skolā berzēja aiz prieka rokas un gavilēja — divu skolotāju trūka: Nelsons bija nomiris, un Sūbris nebij atnācis.

„Sūbra nav, Sūbra šodien nav,“ gavilēja mazie nebēdņi pa visām klasēm.

Tie, kas bij iemācījušies viņa stundas uzdevumus — nožēloja savu zemē nomesto darbu. Tie, kas nebij iemācījušies — gavilēja trīskārt ligsmāk.

Sūbris nebija visu dienu.

Pēc nelaimīgā gadījuma ar Nelsonu, viņš tūlīņ devās pie friziera un tad ar divjūga fūrmani uz mājām. Mājās viņš pārgērbās, uzlika baltu krāgu, baltu šlipsi, uzvilka melnus svārkus, iemazgāja galvas plikumu ar odekolonu, apsedza to ar spožu melnu cilindri un aizbrauca — kā likās, uz to pusi, kur atradās banka.

Ja, tiešām. Netāl no bankas viņš piedūra fūrmanim ar spieķi pie labās rokas un rādīja, lai piegriež pie bankas parades durvīm.

Ierēdņi bij mazliet pārsteigti, redzēdami Sūbri tik eleganti gērbušos un neparastā laikā.

Steidzīgi viņš izņēma no bankas dažus simtus naudas un atkal steidzīgi aizbrauca. Viņš brauca visu dienu no vienas vietas uz otru. Dažās vietās viņš uzkavējās ilgāk. Sevišķi ilgi fūrmanim bij jāgaida pie pilsētas galvas nama durvīm un vēl kautkur. Kad metās vakars un bij jau stipri tumšs, tikai tad viņš lika braukt uz māju pusi. Piebraucis pie nama durvīm, viņš iesvieda fūrmanim 10 rubļus saujā un, steidzīgi aizcirtis durvis, smagiem soļiem uzkāpa pa trepēm augšā.

10.

Ir vēsturē laikmeti, kur dzīve ir kā pamirusi — kūtra, garlaicīga, vienmuļīga. Bet tad uzreiz nāk viens pakal otram lieli notikumi un pārmaiņas.

Tā arī Sūbra dzimts pilsētā.

Ilgi te bij viss klusu. Bet tad . . . Viens pakal otram nāca lieli notikumi:

Nelsona piepešā nāve. Nelsona bēres ar patentētām runām un ar varu raudātām asarām. Un tad ģimnazijā negaidot nāca jauns direktors, — Sūbris. Vietējā krāj- un aizdevu kasē tika ievēlēts jauns direktors — Sūbris. Vietējā „māmulīnā“ tika iecelts jauns priekšnieks un proti — Sūbris.

Acīm redzot, Sūbris progresēja tīri amerikāniski. Līdz ar to auga viņa cienība sabiedrības acīs.

Ari viņš pats pieņēma cienīgāku izskatu: viņa soļi palika lēnāki un svinīgāki, balss cienīgāka un svinīgāka, smaids apzinīgāks, nopietnāks.

Tikai . . . nedaudz dienās viņš bij tapis īsredzīgāks . . . Bet kulturai taču bij līdzekļi: viņš uzlika vēl otru pensneju. Divi pensneji — tāda īsredzība piešķīra viņam vēl cienīgāku izskatu.

Bet ārēju spožumu viņš necienīja. Viņš palika dzīvot savās divās istabās, kā pa vecam.

Ari tas pavairoja viņa cienību.

„Redzi, viņš neplātās ar savu godu,“ — tā runāja laudis. „Bet citi viņa vietā — velns zin, kā nesāktu dzīvot.“ Un kā jau tas bieži dzīvē mēdz būt, ka lielas idejas rodas piepeši, neviļus — tā tas notika arī ar Sūbri.

Kādā dienā gluži negaidot, cauri braucot, apmeklēja to viņa studiju biedrs, cand. phil. Kramiņš.

Sūbris tikko pazina savu agrāko biedru. Loknais, smudrais students bij pārvērties par olas veidīgu cilvēciņu. Apaļš kā sivēns.

„Nu, kā tev klājas, biedri?“ ierukstējās atbraukušais biedrs, pīpodams apaļu, resnu cigaru.

Un abi biedri dalījās savos iespaidos. Visvairāk viņi kavējās pie jaunības atmiņām.

„Vai atmini, kā mēs lukturus daudzījām?“ „Un naktssargus.“ „Un peršas kalām.“ „Un mucās iedziļinājāmies.“ „Hahaha“ — smējās sivēns. „Hahaha“ — ņirgājās Sūbris. Uz acumirkli kļušums. Tad . . . „Ko? tev vēl nav nama?“ it kā no miega atmodies piepeši iesaucās Kramiņš. „Nē,“ atbildēja, it kā nokaunējies, direktors un braucīja savu kazas bārdziņu. „Oh, tad es esmu tev priekšā . . . Man jau trīs . . .“

Sūbris palika domīgs.

Biedrs aizbrauca.

Vēl ilgi Sūbrim skanēja ausīs it kā rūgts pārmetums biedra vārdos:

„Ko? tev vēl nav nama?“

Ja, kā tas nācās, ka viņam vēl līdz šim nebija nama?

Un piepeši viņam galvā radās liela ideja- nams.

11.

„Nespēlē, Edi, es nevaru paciest vijoļu skaņas.“

„Bet, Emmi, kad tad lai es spēlēju? No rīta nevar, pusdienā nevar, vakarā nevar.“

Ak, Edi, kāds tu esi! Tu labi zini, ka mani nervi sabojāti, un tu mani vēl kaitini.“

„Nebūt nē! Es tiešām nezinu, kad lai es spēlēju.“

„Ak, liec mani mierā... Nevaru paciest...“

Emmi piesēdās pie klavierēm un sāka apmierināt savus nervus.

Edis iegāja kabinetā.

Drīz liegas, drīz vētrainas klavieru skaņas plūda pa zāli, drīz visas juku jukām...

„Emmi, es nevaru panest klavieru skaņas, es nevaru strādāt,“ pavēris kabineta durvis, izsaucās Edis. „Mokas!... Dzirdi, augšā pie direktora spēlē, te blakām, mana smalkā. jūtīgā madame Mauring — spēlē — un mans mīlais cibulītis arī — spēlē... Es vienkārši nevaru šajā brīnišķīgajā skaņu pasaulē strādāt... Dzirdi, kā tur augšā viens apstrādā klavieres?... Veselu stundu no vietas dauza grīdu un blāuj un spēlē tonleiteri un atkal tonleiteri.“

Emmi uszprāga no krēsla.

„Edi, tu esi nepanesams!“ viņa sauca drebēdama no dusmām.

„Nē, es esmu vienkārši mocēklis,“ smējās Edis.

„Bet tu taču zini, ka es visu nakti neesmu gulējusi aiz nervozitātes, zini, ka nevaru nekā būt aiz nervozitātes...“

„Izņemot konfektes...“ piezīmēja Edis.

„Edi, tu esi briesmīgs cilvēks... Tu zini, ka vienīgais apmierinājums man ir muzika... Un tu...“

„Nē, Emmi, es esmu viens traki galants cilvēks... Cits manā vietā šo briesmoni, ko sauc par klavierēm, sen jau būtu sadauzījis, ka vai atoms uz atoma nepaliktu.“

„Edi, tu esi nepanesams!“ izsaucās Emmi, bezspēcīgi nokrita uz divana un iesāka šņukstēt...

„Es dikti vien būtu panesams, ja Emmi iedomātos, ka Edim, tam briesmīgajam un nepanesamajam cilvēkam, uz rītu kāds simts dziļdomīgas domu rakstu burtnīcas jāizskatās cauri...“

Emmi sāka skaļi raudāt... un viss viņas stāvs nervozi raustījās uz divana.

Histerija...

Tā sarunājās skolotājs Sauleskalns ar savu sievu, ar kuru tas jau dzīvoja 14 gadus laimīgā laulības dzīvē. Šādas sarunas notika gandrīz katru dienu un beidzās ar vienu tā, kā šodien — ar histeriju.

Sauleskalns acumirkli nezināja, ko darīt. Viņš bij kā paradīzē. Augšā skanēja bez rimšanas tonleiteris, blakus istabā pie madame Mauring — arī tonleiteris un te viņa vismīlā Emmi arī laida vaļā savu tonleiteri...

Viņš staigāja pa istabu no viena gala uz otru un prātoja, pie kādas taktikas turēties... Beidzot viņa smadzeņu aparats tam diktēja tādu formulu:

„Ej un apmierini savu mīlo cibulīti.“

Viņš piegāja un nosēdās cibulītim blakus un sāka to mierināt:

„Dzirdi, Emmi, es ar' ņemšu vijoli un spēlēšu tev akomponementu.“

Emmi raudāja.

„Zini ko, cibulīt,“ iesāka no jauna Sauleskalns — „mēs esam jau 14 gadu laimīgā laulības postā... tas ir — ostā un plūcam rozes katru dienu...“

Emmi piepeši sāka smieties. Raudāja un smējās.

„Nu, redzi, cibulīt,“ — turpināja Edis, — „tu droši vien atminēsies, kad mēs dzīvojām tanī lielajā 6 stāvu mājā uz Nevskas prospekta...“

Emmi aplusa, slaucīja asaras un pasmaidīja.

„Redzi, sak', es esot briesmīgs. Es ņemu un noskūpstu roku, kas nule mani sita. Taisni pretī visiem maniēm ieskatiem... Tas nozīmē, ka es esmu labs cilvēks, vai ne?“

Viņš noskūpstīja viņas roku.

Emmi apķērās viņam ap kaklu.

„Nu, redzi, tāpat kā priekš 14 gadiem. Atceries, Emmi?... Tu biji guvernante, es mājskolotājs. Abi jauni... Tu mani vazāji aiz deguna...“

„Un tu mani?“ iesaucās Emmi. „Es nevienu vīrieti tā nemilēju, kā tevi.“

„Tas ir labi... Citādi mēs arī nebūtu aizskrējuši divi vien pie mācītāja — nebūtu salaulājušies nevienam nezīnot...“

„Tas bij skaisti, Edi,“ ieminējās jūtīgi Emmi mīkstā, mīlīgā balsī.

Tas bij lieliski.

„Iedomājies, tev bij 18 gadu. Tu biji tāda sārta un balta... Pumpuriņš... Ech!...“

„Un tu biji jauns, straujš, melniem kupliem matiem, melnām lielām acīm...“

„Ja, un divi tādas jaunības sadodas kopā — tas bij kaut kas lielāks par laimi...“

Viņš noskūpstīja savu cibulīti, un tad viņi apklusā un brīdi skatījās viens otrā, it kā meklēdami agrākos laikus.

Cibulītis bij palicis resnāks, vecāks... Skaistā, sārtā mutīte bij palikusi par bālu, nesmuku, lielu muti... Lielie, kuplie zelta mati bij palikuši maziņi, plāniņi... Skaisto, balto, vienādo zobu vietā bij plombēti, izlūzuši un lieki... Apaļo, jauno, ziedošo vaigu vietā — pelēki, novītuši... Dzidro, dziļo, skaisto acu vietā — vienkārši, ikdienišķi redzes organi... „Mīlē nu tādu,“ viņš nodomāja kļu pie sevis.

Drebuļi viņu kratīja, redzot šo pārmaiņu...

Bet...

Viņš pieglauđa sev Emmi ciešāk, noskūpstīja viņas krunkaino pieri...

Viņa savukārt skatījās uz Edi un kritizēja klu-

sībā viņu. Viņš nebija vairs tas jauneklis, kas senāk. Viņš bija palicis vecāks, bet līdz ar to cienīgāks, vīrišķīgāks, skaistāks. Pat sudraba švītras viņa matos — nekā nelaupīja no viņa skaistuma.

Tikko viņi bija salīguši mieru, — pie durvīm kāds piezvanīja.

„Olga!“ izsaucās Emmi, attaisot durvis.

„Ja, es,“ atbildēja viņas zeltmatainā, tievā, slaikā māsa. „Atbraucu pie tevis ciemā.“

„Tas ir labi!... tas ir labi!“ iesaucās Emmi, palīdzēdama viņai noģērbties.

Abas damas, tērzēdamas, iegāja viesu istabā, Sauleskalns — kabinetā.

12.

Divas zeltmatainas damas sēž laiski uz divana un runā. Nopietni.

„Vai atceries, Emmiņ, cik mums toreiz bij kavalieŗu? Atceries?“ teica jautri smaidīdama viena.

„Ja, Oldziņ, cik mums toreiz bij kavalieŗu! Atceros,“ atbildēja skumīgi smaidīdama otra.

„Vai atceries, kā skaistais Hundenfelds mūs toreiz sabaidīja, kad sēdējām pie tantes dārzā un viņš, uzklupis otrādi zirgam mugurā, skrēja pa dārzu ar sarkanu kreklu, melnu muti, kā velns? Atceries? Tanti bij sabaidījis... Divi nedēļas gulēja slima... Hahaha!...“

„Skaisti, tie bij skaisti laiki, Oldziņ, vai nē?“

„Un tu mīlēji Hundenfeldu, Emmi!“

„Ak, ja! Ļoti!“ iesaucās jūtīgi Emmi. „Skaists vīrietis... Sārts, liels, melniem matiem, melnām, lielām acīm... Lunkans. Vienmēr viņam bij joki... Bet vai zini, tad nu gan es saskaitos, kad toreiz — atmini? — mēs ienācām savā istabā, izģērbāmies, plosījāmies, nolikāmies gulēt un runājām — ak! ko tik mēs toreiz nesarunājām, un piepeši — Hundenfelds izlien no pagultes, iepleš acis, iepleš rokas, iebrēcas nelabā balsī un pa durvīm ārā...“

„Ak, ko mēs toreiz runājām, Emmi — vai! Briesmas!... Tas bij tiešām traks joks... Bet es neko daudz nesabijos... Es ieraudzīju, ka Hundenfelds... Es domāju, ka viņš sāks... Bet tas izskrēja ārā kā negudrs... Muļķis!...“

„J—ja,“ — novilkta gaŗi viena...

„Jāā,“ žāvājās otra...

„Bet vai atmini to bagāto tirgoni, kas tev seši gadi rakstīja mīlestības vēstules? Emmi! Tas nu gan tevi mīlēja...“

„Ja, tas mani mīlēja!“

„Un mulķe tu biji, ka tu pie viņa negāji... Iedomājies, kas tagad tev būtu par dzīvi!... Seši nami, pašai savi zirgi — un naudas — un kavalieri... Bet tagad?...“ Viņa uzmeta degunu un nicinoši novilka: „nabaga Sauleskalna sieva... Pfui!...“

Brīdi klusums...

Žāvas...

„Cik klusu pie tevis, Emmi!“

„Ja, pie manis ir klusu...“

„Garlaicīgi.“

„Ja, garlaicīgi.“

„Bet te es atspirgšu un uzlabošu savus nervus, Emmi!“

„Ja, Oldziņ, te tu atspirgsi un uzlabosi savus nervus.“

Atkal žāvas...

Ienāca Sauleskalns, tikko no klases... Nervozs, nepacietīgs, uzbudināts un nosvieda grāmatu un burtnīcu paku uz galda.

„Kas tev, Edi, ka tik nerunīgs?“ smējās abas zeltmates pie pusdienas galda...

„Hm. Pēc sešu stundu runāšanas — vai zini, uznāk apatija pret runāšanu“ atteica nervozi Edis.

„Bet kādēļ tad tik steidzīgi, tik nervozi?“

„Tādēļ, cibulīt, ka man pēc pusdienas tūlī atkal viena runāšana — to astoto stundu un tad, lūk, šī burtnīcu kaudze...“

Pēc pusdienas zeltmatainās kundzes sēdās pie klavierēm un fantazēja...

Papriekšu viena...

Tad — otra...

Sauleskalns pabeidza vienu stundu, otru un tad saīdzis ķērās pie burtnīcām...

Viņš ņēma vienu burtnīcu pēc otras un nervozi pastrīpoja un izlaboja vārdus, teikumus, atzīmēja uz burtnīcas malām kļūdas un, beidzot, saskaitījis vienas, uzlika numuru.

Steidzīgi viņš ņēma burtnīcu pēc burtnīcas un

gribēja izēsties ar vienu rāvienu visai kaudzei cauri, bet...

Uznāca riebums un apatija, un sirdī kaut kas iesāpējās...

Vai viņš pats nebij vainīgs pie šīm kļūdām?! Ja viņš labāki izskaidrotu, tad taču kļūdu nebūtu, vismaz tik daudz nē. Bet tagad — sarkans...

Viņš piecēlās no krēsla un staigāja nemierīgi pa istabu.

„Un ko līdz šis darbs? ko līdz manas pūles? Viss, viss kā zemē nosviests — laiks, pūles, darbs... darba prieks!... Skolnieki taisa arvienu tikpat daudz kļūdu, kā gada sākumā — un gada beigās būs tas pats gods...”

Un viņu sāka mocīt griezīgi pārmetumi.

Bet...

Nav taču iespējams pēc sirdsapziņas strādāt. Spēka nepietiek... Sešas stundas dienā! Na! Ār-zemju pedagogi izteikušies, ka skolotājs nevarot dot vairāk par trim stundām dienā — un te piepeši sešas. Nē, nē, — to viņš juta... Tā nevarēja. Sākumā viņš bij ķēries ar miesu un dvēseli pie darba, bet tad palicis arvienu slābanāks, arvienu gurdenāks, arvienu vienaldzīgāks... Ar sāpēm sirdī viņš ķērās atkal pie sarkanās tintes un ar īgnumu strādāja, mechaniski, nekam nevajadzīgo, apnicīgo, nokaujošo, neproduktīvo darbu...

Vai tad tiešām nebij citādi iespējams?

Bij. To viņš labi zināja. Un viņš nolādēja tos apstākļus, kas skolotāja ideālo darbu padarījuši par vienkāršu profesiju, par nastu...

Otrā istabā skanēja klavieres... Divas zeltmatainas damas viena pēc otras dīdīja šo instrumentu jau vairāk stundas no vietas...

Iet pie viņām?

Brr!

Viņš jau zināja, kas viņu tur gaida:

„Edi, kad tu zinātu, cik es izgājušo nakti slikti gulēju... Sapņi... Nervi... Edi, ko lai daru?... Garlaicīgi!...”

Viņam drebuļi pārskrēja pa kauliem, iedomājoties vien šīs sarunas, kuņas atkārtojās ik dienas, ik brīža un tika pavadītas no bezspēcīgām nopūtām un skāba ģīmja...

Bet viņam gribējās kaut kā nopietna, kaut kā spēcīga, varena, veselīga...

Viņš ķērās pie kādas grāmatas, kuņu tam bij iedevis un ieteicis Staburags, bet — smadzenes bij tik nogurušas, ka it nekā neņēma preti...

Otrā istabā viena no zeltmatēm spēlēja:

„Cik ezers rāms...”

Kā sadedzis viņš uzlēca no krēsla... paķēra vijoli un sāka spēlēt kādu vētrainu gabalu no sava iemīlotā Sarasates... Tad... Raganu deju... Vismaz, lai nedzirdētu šo riebīgo, gaudulīgo: „Cik ezers rāms...”

Vētru vajadzēja tagad sludināt ar visiem instrumentiem — vētru un nevis „cik ezers rāms”...

Viņš spēlēja ar jūsmu, ar uguni... Spēlēja ilgi... stundu, divas un vairāk...

Bet tiklīdz viņš apstājās — atkal klavieres skanēja ausīs, un katra skaņa sludināja garlaicību, apnikumu, gurdēnumu... Kā čūskas līda šīs skaņas viņa istabā un tinās ap sirdi un žņaudza un žņaudza...

Beidzot viņš neizcieta...

Paķēris mēteli, viņš izsteidzās nakts tumsā, iesēdās pirmā ormanī un aizbrauca uz biedrību... Tur bufetes istabā jau laistījās pretī Kaudzes ģimis un Lūša viltīgā fizionomija.

„O, koleģis — koleģis!” iesaucās Kaudze ķērcošā balsī...

„Guten Abend, Herr College... wie geht's? was giebt es neues in der Welt, monsieur!” iesaucās Lūsis.

Koleģis, kas viņus citkārt nīda, saņēma tos tagad ar lielāko prieku...

Viņi dzēra...

Dzēra... dzēra un dzēra...

Kad pulkstens jau bij pāri par pusnakti, tad abas

zeltmates tika uztrauktas no neparasti spēcīga zvana...

Pa durvīm ienāca streipuļodami trīs vīri: Kaudze, Lūsis un Sauleskalns... Kaudze un Lūsis ieveda Sauleskalnu, kuŗš nekādi vairs neprata uz kājām stāvēt...

„Cienītās kundzes,“ — memmuroja Kaudze un Lūsis, — „mēs jums atvedām vienu priekšzīmīgu cilvēku...“

„Bet Edi!“ iesaucās viena un tikko nepaģība.

„Ak, Edi!“ iesaucās otra un saķēra ar vienu roku galvu, ar otru sirdi...

„Cibulīt manu, zeltmatīt, eņģeļi mani,“ memmuroja Sauleskalns, valstīdāmies pa divanu, „neļaujieties — tā ir jūsu mu—muzika... skola... un visa... visa... tā mēslu kaudze...“

13.

Dzēra kafiju un gulēja... gulēja un atkal dzēra... Tā arī šodien...

„Cik labi pie tevis, Emmi!“ iesaucās Olga, atlaidās augšpēdu zem priedes un skatījās gaisā.

„Labi?“ jautāja Emmi un iedzēra kluncienu melnas kafijas.

„Ja.“

„Tas man prieks.“

„Vai zini, man nemaz vairs negribas braukt atpakaļ uz Pēterburgu.“

„Nu, nebrauc.“

„Ja, ko tad es te darīšu?“

„To pašu, ko Pēterburgā — meklē vietu...“

„Ech, man apnikušas visas vietas... Brrr... Līdz atriebībai...“

Emmi palika domīga. Viņa saprata šo māsas izteicienu. Guvernantes vieta nebij nekāda patīkamā. Nervu spīdzināšana ik uz soļa. Gan mazie, gan lielie posta nervus. Sevišķi cienītās kundzes ar savām laipnajām piezīmēm.

Iet, piemēram, gažām, kur guvernante nodarbojas ar meiteni... Apstājas... Piezīme...

„Kādēļ Lonijai krunciņa pierē? Mazam bērnam tas neklājas... Mademoiselle. lūdzu stingrāk uz to lūkoties... No jums to nebiju sagaidījusi.“

Tādas un tamlīdzīgas „laipnas“ piezīmes nācās dzirdēt katru dienu vai desmitām reižu. Un tas koda kaulā, koda sirdī, postīja nervus...

Un Olga jau bij gadus desmit par guvernanti... Tā tad, viegli izskaidrojams viņas apnikums un riebums pret šo profesiju.

„Emmi,“ iesaucās Olga, skatīdamās gaisā, cauri priedes zariem. „Zini, ko? Ir tomēr labi, ka tu esi apprecējusies... Redzi, tu vari te atnākt katru

dienu uz mežu... Diezgan svabadi... vai nē?“

„Olga, Olga!“ iesaucās piepeši, jautri, jūsmīgi Emmi un sasīta rokas. „Ideja!“

„Nu?“

„Vai tu neietu pie mūsu direktora?“

„Brrr — vē!“ atbildēja Olga, un taisīja tādu ģīmi, kā kad nevilus ieķer jēlumos. „To riebekli?“

Kamēr viņas tā sarunājās, pienāca Sauleskalns. Viņš bij savas pēcpusdienas stundas pabeidzis un atnāca pie abām zeltmatēm izdzert tasi kafejas, ko viņš tik ļoti mīlēja — un vēl sevišķi „pie dabas krūts“.

„Ko tu saki, Edi?“ vaicāja Emmi. „Es gribu Olgai ieprecināt mūsu direktoru... Vai tas nav labs plans?“

„O — smalks! lielisks!“

„Nē, bez jokiem,“ saka Emmi.

„Kā tad — es nekad nejokoju, sevišķi par tādām lietām nē.“

„Viņš melo,“ iesaucās, smiedamās un pētīdama viņa nopietno seju, Olga.

„Dievs, sodi! — nē,“ atbildēja Sauleskalns, svēti sizdams pie krūtīm. „Meli — un es? Tas tikpat kā zeme un debess!“

„Kā tad! Kas tad šo gan nepazīst?“ tā zobgalīgi novelk Olga.

„Mani? Mani pazīst visi un — tikai kā godīgu cilvēku. Un to es tev tūlī pierādīšu. Tik ņemies pacietību un seko manam loģiskajam domu gājīenam... Kaut gan tas jums tā diezgan grūti iespējams...“

„Redzi, lieta, protams, ir sekoša, ka direktors, tavs nākamais gultas biedrs, mēdz teikt — redzi, jūs bez šaubām saderat kopā, tamdēļ ka viņš ir vīrietis un tu, sieviete... un tas tas galvenais...“

Abas māsas uzbruka Edim no abām pusēm ar dunckām un saplūca krietni viņu aiz melnaiem kuplajiem matiem.

„Tā — lūgtu!“ izsaucās viņš, kad kaujas ugunis bij pāri. „Jums jāzin, ka es dūres tiesību neatzīstu!“

Ja es ar gara ieročiem jūs ievainoju, tad atbildat man ar tādiem pašiem. Bet nu — guvernantes — paliek guvernantes... Ak tā, pardon, es gribēju teikt — eņģeļi paliek eņģeļi un viņu mīļās dūrītes ir tikpat kā konfektes... kas maksā 2 un pus rubļa mārciņa.“

„Nu, tālāk, tālāk! neplāpā,“ iesaucās puslīdz nikni likumīgā kundze.

„Ja, redz', likums paliek likums... Tālāk!... Redzi, Olga — tu un direktors, jūs ļoti labi saderat kopā... Kas viņam nav, tas tev ir. Viņam nav matu, tev toties' kuplāki... Viņam nav jūtu, tev toties' vairāk... Viņš nevar pa pieci soļi redzēt — tu pat uz Marsa vari kavalieri ieraudzīt... Ar vārdu sakot — runājot matemātiski — jūs būtu viens otra papildinājums. Tikko mācītājs jūs salaulās, jūs varēsāt izsaukties — mēs esam pilnība!...“

„Nu, beidz jokot,“ niknojās Emmi, „un saki nopietni: ko tu domā šajā lietā?“

„Ak, ļauj man taču izteikties. Es jau visu laiku saku, ko domāju taisni šinī lietā un vēl gribu teikt... Redzi, Olgai būs vēl tas labums un lepnums, ka viņa dabūs ļoti attīstītu vīru...“

„Ak, nezobojies...“ iesaucās kundze nervozi.

„Nebūt ne, cibulīt... Pacelsimies uz loģikas augstumiem, un tūlīņ tu redzēsi — ka man taisnība... Cilvēki sākumā bijuši spalvaini pardon, mataini... Viscaur... Bet jo augstāk viņi kāpa pa kulturas trepēm, jo mazāk tiem palika matu uz ādas... Un, kā redzat, tagad mati kroņo tikai cilvēka gudrības, resp. muļķības vāceli... Tā tad, jo attīstītāki paliek cilvēki, jo vairāk tie atsvabinās no matiem. Bet ir daži subjekti, kuŗi, tā sakot, aizsteigušies savam laikam un normalai attīstības gaitai tālu priekšā, tas ir: atsvabinājušies gluži no matiem. Pie tādiem attīstītiem subjektiem pieder arī mūsu direktors, jo, kā redzat, viņš gandrīz gluži svabads no matiem... Ja, Olga, silti ieteicu tev šo cilvēku... Es beidzu. Lūdzu, ierakstat

manas domas savos sirds protokolos... Adieu, mesdames!...“

Sauleskalns piecēlās, palocījās, noskūpstīja kundzei roku un pieri un aizgāja uz meža pusi. Viņam bij norunāts rendez-vous ar savu mīlo meiteni, ar kuŗu tas slepeni dzīvoja un mīlējās jau vairāk gadus. Šī meitene viņam palīdzēja panest visas dzīves nastas, palīdzēja sagremot visus laulības dzīves priekus... Ja, tagad viņa viņu gaidīja tur... pie upes... uz augstā krasta...

Abas damas noskatījās viņam pakal un brīdi klusēja.

„Ja, viņš zobojas, Olga! Tur viņam varbūt savi iemesli. Bet tu ņem to lietu no sava stāvokļa un apspried no sava redzes punkta...“

Olga jau to bij darījusi.

Viņai precēšanās ideja sāka arvien vairāk patikt... Nebij taču nemaz tik slikti saukties par direktora kundzi. Un kur tad svabadība!... Tad viņa pati varētu turēt guvernantes... Tas būtu lieliski!... Un kavalieri? Ak, šie tauriņi... Viņi palakstojās, palakstojās, un kad likās — tepat nu būs kāzas — projām! Tā arvienu... Un cik taču ilgi tā lai dzīvo?

„Nemīli viņu?“ jautāja Emmi. „Padzīvosi — iemīlēsi... Vīrietis paliek vīrietis... Un tad mēs būtu kopā... Iedomā, Oldziņ! Kopā! Un tu būtu direktora kundze!...“

Olga viņai pilnīgi pickrita.

14.

Olga pieteica direktoram karu. Viņa nepieteica to atklāti, bet slepeni. Bez vārdu, bez visām ceremonijām.

Kaut kur un kaut kad viņa bij lasījusi izteicienu: „Ja cilvēku ik dienas apmētā ar dubļiem, tad nav brīnums, ka viņam pielīp arī kaut kas.“

„Bet ja ar mīlestību apmētā cilvēku?“ tā viņa domāja pati pie sevis, „tad droši tāpat viņam kaut kas no viņas pielīp.“

Un viņa sāka Sūbri ik dienas apmētāt ar mīlestību.

Tā bija viņas cīņas taktika.

Šī taktika viņai bija arvienu sīkās siržu sadursmēs un kaujās izrādījusies par derīgu. Ari tagad viņai vajadzēja derēt šinī lielajā kaujā.

Direktors tika vispirms pēc visiem pieklājības mākslas likumiem ielūgts uz viņas vārda dienu.

Sūbris ieradās.

Viņš bij cienīgs, nerunīgs.

Sieviešu elements atrada to par ļoti interesantu, un Olga pat izteica atklāti visiem dzirdot, ka tie simpatiskākie vīrieši esot tie, kas maz runājoši.

Pār direktora dzeltēno seju pārskrēja viegls smaids, un viņš pabraucīja savu sviķa bārzdiņu.

„Tā, laikam, gudra sieviete.“ nodomāja viņš pie sevim un paskatījās uz viņu caur divi pāri pensneju.

Viņa uzķēra direktora skatu un smaidīja.

Tā viņa arvienu pūlējās vērst Sūbra vēribu uz sevi un, it kā nevilus, viņam atgādināt, ka eksistē pasaulē viena sieviete, kas redz un ciena viņa lielās īpašības.

Te viņš nevilus satika to ejot uz klubu, un pār seju viņai pārlidoja smaids, kas ievīlvoja viņā asi-

nis... Te viņa gadījās piepeši dārzā, taisni tanī laikā, kad viņš mēdza pastaigāties... Piepeši viņa iesmējās skaļi, bezbēdīgi, pārgalvīgi... Un atkal asinis viņam sāka dzīvāk riņķot...

Beidzot izgadījās tā — un viss tas neviļus — ka viņam tā bij jāpavada no teatras mājā...

Tas bij smagi, bet...

Ejot viņiem šad tad neviļus sadūrās kopā elkoņi...

„Pardon,“ viņš teica, un pa visām dzīslām viņam ritēja saldas, patīkamas jūtas...

Un viņš neviļus vēlējās, kaut jel vēl kādreiz sadurtos viņu pleci vai elkoņi...

Un savādi! viņa vēlēšanās brīnišķā kārtā piepildījās...

Bet ceļš bij slidens, un Olgai papēži augsti...

Piepeši viņa apstājās ceļa vidū un sauca: „Direktora kungs, es nevaru... ņemat mani aiz rokas...”

Stāvoklis bij kritisks. Sūbrim nekā nebij iespējams izvairīties... jo Olga varēja krist un izlaupt kādu locekli vai sasist iepūderēto deguniņu, kurū viņa taču tā saudzēja...

Viņi saķērās un gāja atbalstīdamies viens uz otra rokas... līdz pat mājām...

Kad Sūbris uzkāpa savā istabā, viņam likās, ka tas bij gājis grūtu, bet interesantu ceļa gabalu... Nervos un asinīs bij kaut kas skaists...

Viņa drēbes smaržoja vēl pēc Olgas smaržu zālēm...

Viņš nostājās spoguļa priekšā un noslaucīja sviedrus no vaiga, pieres un galvas plikuma.

„Ja... šis vakars... šī sievietē...” tā viņam vilņoja jūtas... Un viņš nevarēja ar citu neko nodarboties, kā ar staigāšanu pa istabu no viena gala uz otru.

Tas nu vēl nebij nekas.

Trakākais bij tas, ka Olga nāca pie viņa sapnī...

Katru nakti...

Reiz viņš atstāstīja abām zeltmatēm šo faktu...
Viņas līgsmi uzgavilēja!

Izrādījās, ka arī Olga redz Sūbri sapnī un arī katru nakti.

Caur Emmi gādību iznāca pat tā, ka Olga un Sūbris bij redzējuši pirmo reiz viens otru sapnī taisni vienā un tanī pašā naktī...

Tas bij ievērojams fakts...

„Sūbra kungs, vai jūs ticat spiritismam?“ vaicāja Emmi.

„Ja,“ apliecināja Sūbris savu ticību.

„Zinat, ko šis fakts nozīmē?...“

„Nu?“

„Siržu vienību.“

„Bet Emmi!“ izsaucās Olga, pavēlēja sev piepeši nosarkt un ātri iebēga otrā istabā...

„Kāda nevainīga!“ nodomāja direktors... Tā viņam patika. Viņam patika nevainīgas meitenes. Tādas, kas vēl ne reizi nav aizķartas... Un šī bij gluži tāda...

Kamēr Olga bij prom, Emmi bij paspējusi jau pierādīt Sūbrim, ka viņam jāprecas un jāprec nevis bagāta, kā viņš nodomājis, jo viņa likusi vakar kārtis taisni par šo jautājumu, un tās neesot rādījušas neko labu. Un tiešām. Ko gan varot gaidīt no bagātas sievas? Izšķērdību... Taisni Olgai pa durvīm ienākot, Emmi nobeidza savu lekciju: „Ne caur bagātu sievu nabagam tikt, bet caur nabagu sievu bagātam tikt... To es jums no sirds vēlētu...“

Direktoram šis padoms ļoti patika...

Bet vēl vairāk viņam patika Olgas smaidis. Skaidri un gaiši viņš runāja:

„Nu, ņem mani... Ņem... Es esmu tā īstā...“

Sūbris to vakaru šķīrās no abām zeltmatēm stipri aizkustināts...

Mazākā dvēseles kustība mīlestības lietās nepaliek apslēpta sievietes acīs...

Tāpat šovakar... Emmi manīja, kas notiek ar Sūbri.

„Kal dzelzi, kamēr tā karsta,“ tā viņa teica pie sevis un otrā dienā lūdza Olgu, lai uziet pie direktora pēc Bilca ūdens ārstniecības grāmatas.

Tā vairāk dienas vajadzēja te vienas grāmatas, te otras.

Olga sāka uzkavēties augšā ar katru reizi ilgāk un ilgāk.

Kādreiz — direktors milzīgi ilgi rakās pa nelielo grāmatu plauktu un meklēja atkal kādu Bilca sējumu. Olga sēdēja turpat blakus un priecājās par viņa kārtības mīlestību:

„Nekur, nekur.“ — viņa teica, — „neesmu redzējusi, ka vīrietim būtu istabā viss tik priekšzīmīgā kārtībā... Tik kaut kā jums trūkst...“

Viņas balss un viņas smaids runāja atkal nepāprotamu valodu:

„Nem mani... Ņem... Es esmu tā īstā...“

Ieraugot šo smaidu, direktoram izkrita Bilcs no rokām, un viņš pats sabruka pie viņas ceļos.

„Lieta, protams, ir sekoša,“ — teica viņš aizkustinātā balsī: „Es nevaru bez jums dzīvot...“

Tā Olga, pateicoties savai mīlestības taktikai, varēja svinēt pilnīgu uzvaru.

Emmi tāpat.

Abas sievietes triumfēja...

15.

Kad apstākļi... Nē... Drusku poetiskāki — kad liktenis Staburagu pēc diezgan ilgiem maldu gadiem noveda viņa dzimts pilsētā un laimīgā kārtā nodeva viņu klausībā pie Sūbra, tad Sūbris un Olga bija jau krietni apkvēpuši laulības ostā.

Īsi pēc laulības bij arī jau ieradusies neizbēgamā nolaidība.

Sūbris jau sen vairs kārtīgi nedzina bārzdu, un ūsas vēl uzbāzīgāk tam līda mutē, un šlipse vēl nekaunīgākā kārtā kāpa uz augšu.

Pie cilvēkiem viņš nīda šādu cenšanos uz augšu, bet šlipsei viņš to visžēlīgi piedeva.

Olga?...

Agrāko smaidu vietā — tagad krunkas un žāvas. Agrāko veiklo soļu vietā viņa šļūtēja ar vīra rīta kurpēm pa istabu...

Agrāko graciozo kostimu vietā — tagad kaut kā uzmestas panckas...

Agrāko vijīgo, kuplo cirtu vietā — tagad kaut kāds sajucis būkšķis uz galvas...

Agrāk viņas mutē smējās baltu mīļu zobu rinda — tagad viņa lepojās ar to, ka vienā acumirkļī var ielikt un izņemt savus liekos zobus...

Tā mūžīgi sievišķais bij palicis par mūžīgi banalo.

16.

Tikko Staburags bij atbraucis, Olga izmeta makšķeri.

„Izturaties pie mums, kā pie savējiem,“ viņa teica laipnā balsī. „Izturaties tā, it kā jūs būtu mūsu ģimenes loceklis... Jums būs garlaicīgi mazajā istabiņā... Nesēžat tur... Nekautrējaties... Visas istabas jums vaļā... un pieietamas...“

Staburags ļoti labi saprata šo jezuitisko laipnību.

„Ak, jaunais cilvēks! aizdzen jel mūsu garlaicību... Palīdzīti jel kaut kā mums nosist to velna laiku...“ Tāda bij šīs laipnības nozīme.

Staburags nelikās ne zinīs.

Viņš sēdēja savā mazajā istabiņā un strādāja caurām dienām un naktīm.

„Vai tad jums nav garlaicīgi tanī istabiņā?“ it kā noskaitusies jautāja kundze.

„Nē.“

„Vai jūs kārtis nespēlējat?“ jautāja atkal citu reiz kundze.

„Nē.“

„Vai jūs mīlat dejot?“

„Nē.“

„Vai jūs mīlat sportu?“

„Nē.“

Tā direktora kundze pētīja vairāk nedēļas no vietas Staburaga psiholoģiju, bet... Nekādu panākumu...

Viņa sirdijās.

„Jauns cilvēks, bet nekur nav liekams,“ tā viņa dusmojās, kad Staburaga nebija klāt. „Un, kas tas ļaunākais — viņš samaitājis arī to otru, monsieur Valni. Vai atminies, Emmi, — kāds bija sākumā Valnis? Jautrs... runīgs... dejoja... spēlēja kārtis... iedzēra... Atceries?“

„Ja, Valnis bija ļoti glīts, jauns cilvēks — ein sehr feiner Mensch.“

„Bet tagad? Pilnīgi samaitāts! Pilnīgi!“

„Briesmīgi!“ skaitās viena.

„Šausmīgi!“ apstiprināja otra.

„Bēdīgi,“ norūca Sūbris.

Un visi nodūra degonus un salīka rokas krustiem un nodarbojās ar klusēšanu, kamēr abas damas ķērās pie kāršu likšanas un Sūbris ar zēnu likās garšļaukus uz grīdas...

Bet monsieur Valnis pa tam atradās pie monsieur Staburaga un lēca gaisā aiz prieka...

„Es esmu kā apskaidrots, kā no jauna piedzimis...“ sauca viņš iekaisušiem vaigiem un mirdzošām acīm... „Bet nu tālāk... tālāk...“ Un Staburags, atgāzies krēslā un pret visiem pieklājības likumiem, sacēlis kājas uz krēsla, iesāka kāda ekonomista vienpadsmito lekciju... savā mazajā auditorijā.

17.

Valnis bij apdāvināts zēns, gadu atpakaļ nobeidzis institutu. Institutā būdams, izlasījis tikai pāris nopietnas brošuras. Pirmā vieta gadījusies pie Sūbra.

„Biju traki priecīgs,“ tā viņš mēdza teikt, „ka man nāksies dzīvot kopā ar studētu cilvēku, bet... tas cilvēks vai nu nerunā nemaz, vai runā tikai muļķības...“

Ari cita neviena cilvēka viņš nebij varējis atrast — un, protams, sācis velties arvien uz leju, kā ritens no kalna zemē... Un diezin, kur viņš nebūtu noskrējis!... Par laimi, gadījās ceļā Staburags.

Abi viņi pašu pirmo dienu sapratās un sadraudzējās.

Valnis vēl bij visās lietās jauns, tik uzskatos, kā citur. Daudz nepatīkšanas un galvas laužšanas viņam darīja manieres un citi tādi sīkumi, kā tas mēdz būt ar tiem, kas pirmo reiz iestājas vietā un dzīvē.

Tādēļ visās vietās un lietās viņš griezās pie Staburaga pēc padoma.

„Vai tu piedalīsies pie sēņu ekspedīcijas?“ jautāja viņš kādā dienā, steidzīgi ienākdams pie Staburaga.

„Pie kādas sēņu ekspedīcijas?“ tas brīnījās.

„Vai direktors tevi neuzaicināja?“

„Direktors? Sēņu ekspedīcija? Tu neesi normāls!“ smējās Staburags.

Durvīs parādījās Sūbra figura. Divi pāri pensneju uz deguna... Svinīga poza... Svinīgs smails sejā... Šlipse gaisā...

„Lieta, protams, ir sekoša,“ iesāka viņš braucīdams savu kazas bārždeli. „Es sarīkoju sēņu

ekspedīciju un, protams, personīgi lūdzu jūs piedalīties... Rīt, pulksten 11 no rīta...“

„Ar lielāko prieku!“ iesaucās Staburags, aizkustināts no tādas cēlas lietas.

Direktora fišura pazuda.

Abi biedri tikko neplīsa no smiekliem.

„Svinīga muļķība!“

„Ģeniala muļķība!“

„Absoluta muļķība!“

„Pārmuļķība!“

„Telegramu... Telegramu uz visām pasaules malām: Rīt' Sūbris sarīko polarekspedīciju, pardon, sēņu ekspedīciju vēderzinātnes nolūkā.“

Tā viens par otru zobojās abi biedri un smējās, smējās...

18.

Svētdienas rīts...

Lūsis dzen bārzdu...

Kaudze lasa sunim lekciju par pieklājību... un smalku uzvešanos.

„Cerber,“ viņš saka, „tev būs ontligam sunim būt: pieklājīgam sunim un paklausīgam sunim!“

„Lielākais baudījums — dzīt bārzdu! Tev nē?“ iesaucas Lūsis, slaucīdams ziepjaino bārzdas nazi...

„Ho—hopp,“ komandē Kaudze savu pinkaino Cerberu, gluži aizmirsis savu apkārtni.

Cerbers bij ar vienu lēcieni pā krēslu pāri.

„Žēl, ka tev nav bārzdas, koleģi, — tu nevari iedomāties, ko tas nozīmē — dzīt bārzdu... Un kad vēl ass nazis... Och! Prēlestj!...“ priedējās Lūsis, braucīdams savu sarkano ģīmi, no kuņa vietu vietām sūcās asinis.

„Ho—hoop! — pār lēni pāri!“ atskanēja Kaudzes komanda.

Cerbers klupa un novēlās augšpēdus uz grīdas. Kaviens.

„Au, au, au...“ atskanēja nelaimīgā suņa kliedzieni.

Un tad atkal:

„Ho—hopp!...“

Lūsis bij pabeidzis bārzdas dzīšanas galveno procesu... Viņa tālredzīgais skats tikai vēl klejoja pa tukšo seju un meklēja, vai nav vēl kur kāds rugājs nogriežams... Un kur kādu ieraudzīja — ar lielāko rūpību, apdomību un taktiku — nopļāva.

„Ho—hopp!“ atskanēja pārkondimdoša komanda, un Cerbers — pār divām krēslu mugurām bij pāri...

Atvērās durvis, un sarkana, apaļa meita pasniedza Kaudzēm vēstuli bez markas.

„Bravo!“ viņš iesaucās, vēstuli izlasījis. „Šodien sēņu ekspedīcija.“

„Tiešām?“ iesaucās Lūsis ar priekā starojošām acīm.

„Ja, šodien, pulksten 12 dienā.“

„Smalki!“

„Lieliski!“

„Ko es teicu, ka veltas tavas šaubas. Direktors katru gadu rīko — kādēļ lai šogad nerīkotu savu mīlo sēņu ekspedīciju,“ prātoja Kaudze.

„Smalki!“ priecājās Lūsis.

Abi biedri sāka posties uz slaveno ceļojumu.

19.

Kaudze un Lūsis... Ja, kas gan šos cilvēkus nepazīna! Visi... Viņi bij vispopulārākās personas pilsētā.

Kur vārda diena — tur viņi. Kur balle — tur viņi. Kur dzeršana — tur viņi. Kur pieklājīga kaušanās — tur viņi... Ar vārdu sakot, viņi bij visur, un visur viņi bij ieredzēti un nāca īstā laikā, pat pie kaušanās...

Ar šiem ievērojamiem vīriem mums jāiepazīstas tuvāk. Bet lai to vispareizāki izdarītu, tad viņi pēc visām jaunlaiku teorijām jāapskata sakarā ar savu apkārtni, ar apstākļiem.

Kaudze bij viens no tiem laimīgajiem saimnieku dēļiem, kam mammaņa arvienu dod naudas, cik tik lien.

Un tad ar' iznāca tā, kā dēļiņš bij vienmēr glums. Glums un apaļš viņš bij jau no dabas, bet nauda viņu padarīja vēl glumāku...

Pagasta skolā viņam gāja labi, jo tur visiem turīgo saimnieku bērniem iet labi. Skolotāju kundzēm sevišķs respekts pret turību. Ja tēvs un māte ir turīgi, tad skolotājs pret viņu bērniem laipns, mīlīgs un gluži akls pret bērnu kļūdām, vājībām un nepilnībām. Pateicoties šim apstāklim — Kaudze ļoti labi nobeidza pagasta skolu.

Ari pilsētā Kaudzēm gāja glumi. Kā vēdzele viņš, locīdamies, pārgāja no vienas klases uz otru visiem skolotājiem par lielu brīnumu. Kur varēja pielīst — tur viņš pielīda, kur nevarēja nestrādāt, tur drusku pastrādāja, kur nekas nelīdzēja, līdzēja nauda... Par naudu varēja likt domu rakstu rakstīt... par naudu varēja ņemt stundas pie tā skolotāja, kas lika sliktus numurus... Un tā tālāk...

Viņa nopietno studiju priekšmets bij trotuars...

Tur viņš pavadīja lielāko daļu no dienas 24 stundām. Sevišķi viņš mīlēja trotuaru vakaros, kad pastaigājās ielu skaistules...

Kad citi biedri sēdēja mazā istabiņā, noliekušies pār grāmatām, studēja, rakstīja, lasīja vai debatēja pietvikušiem vaigiem — Kaudze klenderēja pa ielām...

Papiross zobos, „glazē“ cimdi rokās, cepure uz vienas auss... glumš smaids sejā...

Ja, glumi viņš nobeidza savus mācības gadus, glumi ieslidēja vietā un glumi dzīvoja tālāk...

„Когда ъмъ, я — глухонѣмъ“*), tā bija viņa mīlākā paruna, ko viņš arvienu svinīgi atkārtoja svinīgos gadījumos.

Krietni paēst, iedzert, izgulēties — tā bij viņa baudība un tie pravieši. Bez tam vēl de ja gan atklātās, gan neatklātās vietās...

„Vakar dejoju tā, kā septiņi krāgi bija jāpārmaina...“ tā viņš mēdza stāstīt ar sevišķu lepnumu.

Tad — Lūsis...

Viņam bija tā nepanesamā īpašība, ka viņš varēja būt nepanesams...

Ienāk, piemēram, pie tevis un piepeši izsaucas: „Ak tā, es jūs traucēju... Atvainojat... Bet es tik tā, uz pāris acumirkļiem...“

Un tad nosēžas un pļāpā...

Paiet pāris acumirkļu, Lūsis pļāpā...

Paiet pāris stundu — bet Lūsis pļāpā.

„Vai jūs esat lasījuši Zudermaņa „Godu“? ieminas viņš piepeši, kad dienas notikumi izsmelti...

„Ja.“

Bet neskatoties uz tādu atbildi, Lūsis ņemas stāstīt un iepazīstināt sīki jo sīki ar lugas saturu, it kā tā būtu tikai vakar iznākusi...

Un tā visur un pie visiem...

Viņam nemaz nenāca prātā, ka viņš varētu

*) Kad es ēdu, tad esmu kurlmēms vai — kad es ēdu — man nav bēdu.

kādu garlaikot. Gluži otrādi: viņš skatījās uz citiem ar tādu skatienu, it kā gribētu teikt:

„Ko tu zini, es tomēr esmu tas gudrākais cilvēks pasaulē.“

Un bij ar'... Ar konservatīviem — konservatīvs, ar liberaliem — liberals u. t. t. Bet sevišķi viņš prata pielīst damām un jauniem skuķiem... Katru dienu viņam bija vismaz 2—3 rendez-vous.

Un to pašu skuķu dēļ viņam reiz iznāca milzīgs konflikts ar Kaudzi...

Kāda jaunkundze saka reiz Lūsim:

„Pārnesat mājā Kaudzem vienu kulaku no manis...“

Lūsis apsola...

Pāriet mājā, bet Kaudze guļ...

Lūsis speļ Kaudzem pa ausi ar kulaku...

Kaudze kā ārprātīgs izšaujas kājās... un cērt biedram preti, nemaz neklausīdamies uz viņa ierunām...

Tikai pēc milziska skandala abi biedri izskaidrojās pilnīgi un sapratās...

Pēc tam salīga mierus un no tā laika bija nešķīrami; viņu draudzība bija palikusi pilsētā par parunu:

„Nešķīrami kā Kaudze un Lūsis,“ tā ļaudis mēdza teikt.

20.

Sūbris stāv ķēka vidū un komandē:

„Tur, tur... E, kāds tu mulķis. Nezini, kur sāls ķociņš jāliek!... Ak nē, tur... Otrā kurvī!... Tanī, mazajā... Tā!... Pareizi!... Nu, atkal jau!... Atkal jau neprot, kur likt... Kafijas kannu taču nevar likt pie siļķēm... Aitas galva!... Bāz viņu tur!... Tanī mazajā maisiņā... Tā... Pareizi... Sehr gut...“

Tā direktors deva vienu pavēli pēc otras un divi panzionari, ķēkša un sievas māte kā elektriski motori strādāja gar vīstokļiem, kurvjiem un paudelēm.

Kad pulkstens sīta 12, tad viņa kundzei vēl tik pusstundu bij jāgrozās spoguļa priekšā.

Zāle bij pilna viesu.

Beidzot paudeles, vīstokļi, kurvj, maisiņi un kundze bij gatavi.

Varēja doties ceļā...

Bija svinīgs skats, kad visa kompanija atradās jau ārā un gāja pār tirgus laukumu uz meža pusi...

Cerbers pa priekšu... Viņam sekoja direktors ar kundzi.

Tad viņu labākie draugi: Kaudze un Lūsis... Katram dama pie rokas...

Tad citi viesi... Staburags, Valnis, Sauleskalns...

Tad karavane ar paudelēm, kurvīšiem, vīstokļiem, kuņus nesa panzionari — ķēkša un sievas māte.

Nopakalpus cienīgi lēca uz trim kājām kāds vecs plušķis, penzijas cienīgs suns... Tas spekulēja uz druskām, kas nokritīs no kungu galda...

Viens, otrs no garāmgājējiem apstājās un noskatījās pakal savādajam gājienam.

Cits piegrūda paslepus savam biedram pie sāniem:

„Re, direktora sēņu ekspedīcija... Zinātniskā nolūkā...“

Cits ironiski pasmaidīja...

Apmēram pēc pāris stundām, ekspedīcija nonāca mežā un apmēram pēc kādas stundas ilgas spriešanas par apmešanās vietu, apmetās tādā vietā, kur varēja kafejai ūdeni dabūt.

Jaunekļi un jaunekles aizgāja sēnēs, un vecie sabruka pie zemes... „Ak, kā es nokusu,“ izsauca Emmi... un ar vīra palīdzību nolaidās garšļauku uz paklātā tepiķa un nolika galvu uz maza spilvēniņa...

Sievas māte uzkurināja bencina ķēķi un uzlika vārīt kafeju...

Panzionari skraidīja pa mežu un lasīja zarus, kadiķus, skaidas un nesa un lika tos Sūbrim pie kājām...

Bet Sūbris drāza gaŗu, dakšu veidīgu iesmu...

Un neviens, izņemot tuviniekus, nezināja, priekš kam viņš šo iesmu drāž...

Kad iesms bij gatavs, tad atskanēja saucieni no viņa kundzes balss organa:

„Ū, sēnenieki, nākat šurp...“

Pēc brīža ieradās sēnenieki — bez nevienas sēnes...

Bet par to jaunavām vaigi kvēloja un acis dzirkstīja, un visās kustībās bij manama sevišķa dzīvība un prieks...

Uzliesmoja ugunskurs, un direktors darīja brīnumus...

Viņš bij sabāzis divi duči cīsiņu uz paštaisītām kadiķa dakšīnām, turēja tās uz ugunsкура un — cepa...

Svinīgi... Divi pāri pensneju uz deguna... Plika paure... Pašapzinīgs smaids sejā...

„Lieta, protams, ir sekoša,“ viņš teica, „šīs jau ir gatavas...“

Visi apbrīvoja viņa kulināro mākslu un ēda ap-

kūpējušās desiņas un brīnījās par tik asprātīgu izdomājumu...

Direktors bij lepns uz šiem glaimiem, kurus viņš dzirdēja katru gadu un sevišķi no Lūša, Kaudzes un pat no savas cienījamās kundzes...

Staburags, Sauleskalns un Valnis bija nosēdusies savrup, lai varētu labāk noskatīties šajā ainā...

Reizu reizēm viņi uzvilka pa dziesmiņai... Sauleskalns pavadīja ar cīteri...

Sevišķi skaisti skanēja priedēs pazīstamā:

„Назови мнѣ такую обитель“.

Bet kad Kaudze un Lūsis vairs nespēja ēst un slavēt direktora apkūpinātās desiņas, tad visi tika aicināti pie slavenā mielasta...

Pēc brīža visi bija saēdušies un valstījās pa sūnām.

Lūsis stāstīja svarīgus notikumus: „Es šorīt dzinu bārzdu... Tas lielākais baudījums pasaulē — bārzdu dzīt... Nožēlojami tie, kam nav bārzdas, jo viņiem laupīts šis baudījums... Stundām ilgi es varu sēdēt spoguļa priekšā un mieloties gar šo baudījumu!“

„Vai manu Kariševu izlasījāt?“ ievaicājās Staburags.

„Kādu Kariševu?“

„Sarunas par tautas saimniecību.“

„Ak tā... nē, vēl nē... Bet drīz...“ atbildēja Lūsis.

„Blēņas,“ iesaucās smiedamies Kaudze... „Divi mēneši viņš lasīja jūsu gudro grāmatu un netika tālāk par pirmo lapas pusi... Šorīt viņš izplēsa pirmo lapu un noslaucīja viņā bārzdas naža ziepes...“

„Ko?“ brīnījās Lūsis un apjucis skatījās apkārt...

„Ha, ha, ha...“ smējās Kaudze.

„Ja... ja... redziet... tas var būt...“ aizbildinājās Lūsis... „Viss var būt, ka — aiz pārskatīšanās tas noticis... Nu, nekas... es jums

nopirkšu citu... Tikai neaizmirstat man atgādināt...“

„Protams... protams,“ atbildēja zobgalīgi Staburags... „nekad es neaizmirsīšu atgādināt viesiem, kā skolotājs Lūsis ciena zinātni...“

„Ir labi, cienījamais koleģi,“ zobojās Sauleskalns. „Priekš kam mums, skolotājiem, zinātne? Mēs jau tā tikko neplīstam no zinību daudzuma... Labāk bārzdu dzīt stundām no vietas, vai nē...“

Abiem dārgiem draugiem šī saruna nemaz vairs nepatika, un Kaudze iesāka savas nebeidzamās anekdotes par sava Cerbera brīnuma darbiem...

Tā, piemēram, damas ieplēta mutes no brīnumiem, kad dabūja zināt, ka Kaudzes Cerbers šorīt ar lieliem panākumiem lēcis pār divām krēslu mugurām un galdu pāri...

Un tad nāca anekdotes un nostāsti par suņiem. Gandrīz katrs zināja stāstīt par kvekšķiem, par kādu neizsakāmi gudru Duksi, Piksi vai Taksi...

„Ak tā, suņu jautājums uz dienas kārtības,“ iesaucās Sauleskalns... „Ja, tas ir viens nopietns jautājums... Bet man vienreiz bij tāds suns, kas jūs visus ar jūsu Dukšiem, Pikšiem un Takšiem iebāztu maisā... Nē, nūdien, tas bij gudrs suns... Sauca viņu par Rokambolu. Es braucu patlaban uz māju, pie sava brāļa, pavadīt tur suņu dienas... Piepeši, man pilsētas dārzā kāds piedāvā glītu, lielu melnu suni... vārdā Rokambols... Nopirku... Bet biju ar' iepircies... Iedomājaties... Tam sunim nebij nekādas jēgas par privatīpašumu... Citi suņi to sargā, bet viņš — nekādas cienības nejuta pret to... Šausmīgi!... To pašu dienu, kad nopirku, viņš sētā bij nospēris kādai sievai maisu ar maizi no priekšnama un apēdis puskukuļa baltas maizes... Iznāca milzīgs konflikts ar sievu... Solījās mani sūdzēt... cietumā likt u. t. t. Galu galā, lai apklusinātu briesmīgo bļaušanu un lai atlīdzinātu lielo skādi, man nācās samaksāt 20 kap.... Šis Rokambols bij tāds subjekts, kas nekādi nevarēja pierast, kā var līst, locīties un lūgt, kas, piemēram,

mums, cilvēku bērniem, tik viegli saprotams... Viņš nevarēja pielaist to, ka aprobežo viņa personisko brīvību... Tā, piemēram, tanī pašā dienā pēc nodarītā nozieguma pie sievas maizes klaipa, es viņu uzvedu augšā, savā viesnīcas istabiņā... un ieslodzīju... Bet tikko es biju nogājis pa trepēm, mans Rokambols jau skraidīja pa sētu... Viņš bij nonācis zemē ar visu logu, stikliem un puķu podiem... Viesnīcas īpašnieks, protams, kā visi prātīgi cilvēki, uzrakstīja loga un puķu vērtību man uz rēķina... Maksā cieti! Bet tas nekas. Vēl man daudz nācās ciest par Rokambola grēkiem..."

„Nu! nu? kas tad?“ iesaucās ar lielu interesi damas.

„Viņam bij viena tāda īpašība,“ — turpināja Sauleskalns, — „ko tik reti sastopam pie mūsu nozēlojamiem pilsoņiem: asprātība. Viņš arvienu prata izdomāt ko jaunu, ko interesantu. Tā, piemēram, sviestamaizi viņš ēda ļoti oriģināli: vienu dienu tikai maizi, otru dienu tikai sviestu. Bez tam, viņš nesmilkstēja un negaidīja, kamēr viņam dos, bet vienkārši nokrimta skapja durvīm stūri un paņēma pats. Kā redzat, viņš arī šķēršļu neatzina un nepazina. Tā tad, enerģisks suns. Bez tam, viņš nemīlēja ēst tā, kā citi suņi, kaut kur pagultē vai aizkrāsnē... Nē... Ēšanas ceremoniju viņš turēja ļoti augstu un tāpēc izdarīja to arvienu svinīgi... Tā, piemēram, modernu sviesta trauciņu viņš izēda diķa malā, kur viņam čaloja apkārt daiļais dzimums — zosis, un tauku iešņavu viņš bij uznesis uz augsta malkas strēķa un izēdis tai caurumu vidū... Pie tam, ja gadījās ēst no traukiem, tad viņš bij arvienu tik galants, ka izēda tos skaidri, lai tie būtu, cik lieli būdami, un nekad tos nesaplēsa.

Dažā ziņā viņš pat pārspēja slaveno Minchhauzenu...

Kādā dienā viņš bij uzkāpis uz ēdieniem apkrauta galda ar visām četrām un mielojās, ko nagi nes... Kad viesi nāca pa durvīm patlaban, lai sēstos pie galda, viņš paskatījās uz tiem zvērošām

acīm, piekampa pilnu muti ar desām un — puff!
pa logu laukā . . .

No pilsoņu dzīves gudrībām viņš atzina tikai divas:

„Kas kaunu neprot — badu nemirst.“

„Izmanies pats — kungs labs.“

Tās viņš bij līcis sev aiz auss, bet pārējās visas uzspraudis uz astes.

Pateicoties šādai devizei, viņš spīdoši tika dzīvē uz priekšu un izskatījās arvienu tik galants, lepns un glums kā komijs. Nē, — vēl vairāk — kā gigerls . . .

Un sportu — var droši teikt — viņš mīlēja līdz nāvei . . . Bet no visiem sporta veidiem visvairāk viņš cienīja medību. Sevišķi viņš mīlēja medīt dailā dzimūma radījumus — vāveres un zosis . . .

Veselām stundām no vietas viņš varēja dzīties pa lauku pakal kādai skaistulei pelekā kostimā ar melnu cepuri galvā . . .

Ja, līdz nāvei viņš mīlēja šo sportu . . .

Reizi, dzīdamies pa dīķi zosīm pakal, viņš tikko nenoslīka.

Tikai, pateicoties ganu zēna sapratīgai un enerģiskai rīcībai, briesmas laikā tika novērstas . . .

Bet kad es braucu šurp — tad . . . Ak ja . . . Tas bij mūsu pēdējais brauciens. Braucām pa dzelzsceļu. Ieraudzījis pa vagona logu zaļā pļavā savas mīlules-zosis, vieglās baltās vasaras drēbēs, kā flintes šāviens viņš bij prom . . .

Ne es, ne vagona logs viņu nevarēja vairs aturēt . . .

Nemiens, žēlums un sāpes pārņēma manu sirdi . . .

Es nevarēju atstāt savu Rokambolu.

Liku apturēt braucienu, bet bija jau par vēlu . . .

Viņš izlaida savu garu izbijušos lauku skaištuļu pulciņā . . .

Varbūt tas bija viņa ideāls.

Viņa mirstīgās atliekas, diemžēl, es nevarēju paņemt līdzī un atstāju turpat uz lauka.

Kā vēlāk dabūju zināt, tad viņa mīlules —

vārnas, viņa nāvi godinājušas caur salasīšanos lielos pulkos ap viņa zolido ķermeni un oriģinālā kārtā to apbedījušas, paņemdamas līdzī katra pa kumosīņam no viņa miesas.

Tā, līdz ar Rokambola nāvi suņu jautājums ir izsmelts . . . Tagad var pāriet uz precības jautājumu . . . Kaudzem vārds . . . Adieu.“

Sauleskalns piecēlās un steigšus aizgāja prom. Staburags un Valnis arī pa to starpu bij nozuduši.

Visa sabiedrība uzelpoja vieglāki un pārgāja uz iemīlēto, neizsmelto un neizsmejamo precības jautājumu.

Tikai vēlā naktī piecēlās sēņu ekspedīcija un ar pudelēm, aizsaiņiem, pudelītēm, knupīšiem devās laimīgi uz mājām . . .

21.

Viņi gāja. Arvienu tālāk un tālāk. Arvienu dziļāk mežā.

„Kur mēs iesim?“ jautāja Valnis.

„Kalnus rakt,“ atteica Staburags.

„Kalnus rakt?“ brīnījās Valnis. „Bet kur tad viņi ir?“

„Visapkārt,“ atbildēja Staburags.

„Neredzu.“

„Drīz ieraudzīsi.“

Viņi gāja atkal klusēdami. Pretī nāca priedes — garas un slaikas, resnas un žuburainas. Viņi gāja arvienu dziļāk mežā.

„Ar ko tad mēs raksim?“ jautāja atkal pēc kāda brīža Valnis.

„Ar lāpstām,“ atteica Staburags.

„Ar lāpstām? . . . Bet kur tad viņas ir?“ brīnījās Valnis.

„Tev un man.“

„Neredzu.“

„Gan jau redzēsi.“

Viņi gāja arvienu dziļāk mežā. Klusu. Ne vārda nerunādami. Pretī nāca priedes mālainos apgērbos, ar zaļām cepurēm galvā — jaunas un vecas. Viena otra no viņām uzdeva abiem gājējiem pa jautājumam, bet šie jautājumi nespēja saistīt viņu uzmanību, nespēja traucēt viņu nopietnību. Valnis šad tad paskatījās uz sava biedra, it kā šaubīdamies par viņu. Bet Staburags gāja drošiem un stingriem soļiem arvienu dziļāk mežā.

„Vai drīz mēs tiksīm pie gala?“ iejautājās Valnis.

„Drīz,“ atbildēja biedrs.

Viņi bij nonākuši līdz dzelzsceļa linijai. Staburags apstājās un skatījās uz dzelzsceļa stigu, kā

tā aizlokas pa lepmo priežu silu kaut kur tālu projām.

„Pa šo ceļu brauc kultura,“ viņš teica lepni un rādīja uz sliedēm, — un to ir radījis cilvēka gars. Vai redzi, ka viņš te ir izlauzis taisnu ceļu caur mūsu mūža mežiem? Vai redzi, ka viņš dabu ir padarījis skaistāku un pilnīgāku? . . .“

Valnis nekā neatbildēja, viņš tikai skatījās, ka tiešām dzelzscelš mežmalā radīja savādas domas un jūtas un piešķīra dabai savādu nokrāsu. Kādu? To viņš nemācēja pateikt. Tikai sirds to jūta — jūta kaut ko patīkamu, skaistu, kaut arī prāts nemācēja to formulēt.

Turpat uz sliedēm viņš ieraudzīja cilvēku. Cilvēks nebija pazīstams. Likās, ka viņi kaut kur to bija redzējuši, kaut gan nekur nebija redzējuši; likās, ka viņiem bij kaut kas kopējs, kaut gan tie viņu redzēja pirmo reizi.

Viņi gāja visi trīs klusēdami dziļāk mežā. Pagājuši dažus soļus, tie ieraudzīja vairāk cilvēku: cits stāvēja, cits gulēja, cits sēdēja, cits bij pussēdus. Bij veci, jauni — vīrieši, sievietes — pieauguši un skolnieki . . . Citi bija ar velosipediem . . . Citi bij iedūruši spieķus zemē.

Visi kaut ko gaidīja.

Ieraudzījuši Staburagu, viņi sakustējās. Kāds pāris no tiem piecēlās, piesteidzās Staburagam klāt, apsveicinājās, apsēdināja to uz sūnām un kaut ko runāja savā starpā.

Tad . . . Pēc maža brīža Staburags paskatījās pulkstenī un teica lēnā balsī:

„Šodien mūsu temats ir — kulturas vēsture.“

Visi sāka klausīties, sastinguši dažādās pozās: cits nogūlies sūnās, cits uzsēdies uz celma, cits piespiedies pie lokana bērziņa, cits atgūlies un nolīcis galvu klēpī kādam biedram vai biedrenei. Staburags runāja.

Tikko viņš bij izteicis tematu — likās, ka ar katru vārdu viņš lēnām un uzmanīgi paceļ priekškaru no visa tā noslēpuma, kas ieguldīts tematā.

Un klausītājiem likās, ka izgaist pelēkā migla

garīgā apvārksņa malā un viņi saredz kulturas pirmos dīgļus, pirmos sākumus. Cilvēks tur vēl dabas varā — rotaļa, dzīvnieks.

Bet runa paliek spēcīgāka, plūst gaišāk un plašāk — priekšskars pavilkts jau augstu, labi augstu. Cilvēks vairs nav dzīvnieka kārtā. Viņš jau iepazīnīes ar zinamiem dabas likumiem, viņš jau ar lepnumu noskatās, ka viņam kalpo citi dzīvnieki, ka sēkla, ko viņš iemet zemē, nes augļus, kuņus viņš ar lepnumu bauda.

Bet tālāk, tālāk.

Staburags runā un runā. Ar katru vārdu viņš pavelk priekškaru augstāk — uzvelk to gluži augšā, un klausītāji redz veselu kulturas gleznu ar dzelzsceļiem un ūdensceļiem, mierīgiem laukiem un dārdošām fabrikām . . . telegrafiem un telefoniem . . . Cilvēks — maziņš, niecīgais cilvēks ir uzvarējis dabu, nākotnē viņš to uzvarēs vēl vairāk, vēl pilnīgāk, nākotnē viņš paliks pats par sava likteņa noteicēju . . . Ja, cilvēks . . . Bet tas tik būs tad, kad katrs būs tiešām cilvēks — lepns, izglītots pašapzinīgs . . .

Runa beidzas. Gluži nemanot ir pagājušas dažas stundas.

Vēl viens otrs šo to piezīmē, šo to jautā — tad . . . pamazām sāk izklīst.

Ari Staburags ar Valni dodas uz mājām.

Visu to viņi dara tik parasti, it kā tas nebūtu nekas sevišķs.

Tikai vecie koki nodrebas vakara vēsmā, it kā brīnīdamies, kas šos cilvēkus spiež salasīties mežā un runāt un spriest kā sirmajā senātnē, kad tie salasījās kopā zem ozoliem kalpot saviem dieviem.

Kas tagad ir viņu dievs? Vai savus dievus, savus pazudušos dievus meklēja šie cilvēki? Vai varbūt viņi meklēja sev gluži jaunus dievus? . . .

Sirmie koki to nesaprata. Viņi tik domīgi palīgoja savas zaļās, ķeburainās galvas un noskatījās, kā savādie cilvēki izklīda, ietīdamies pamazām vakara krēslā kā noslēpumā.

22.

Nē, tam vajadzēja citādi būt . . .

Visa šī sistema, visas šīs ciešanas, visas šīs grūtības, ko nācās panest mazajiem cilvēku bērniem skolās — nē, tā ilgāk vairs nevarēja iet.

Gandrīz katru stundu apstāja Staburagu bērni ar visdažādākiem jautājumiem un prasīja pēc atbildes.

Bet klasē nebij uz tiem vaļas atbildēt, ja negribēja mācības kavēt.

Un tomēr . . . Ari šos jautājumus nevarēja atstāt bez atbildes. Varbūt tie bija svarīgāki priekš bērnu turpmākās attīstības nekā viss cits. Šos jautājumus, kaut arī tie nebij pēc programmas, nedrīkstēja atstāt bez atbildes.

Un Staburags nāca uz domām — sarīkot skolnieku jautājumu vakarus, kur izskaidrotu dažādus jautājumus no dabas, vēstures, reliģijas un citām zinātnēm, ko skolnieki ceļ priekšā.

Sūbris, dabūjis zināt par tādu Staburaga nodomu, palika ļoti nopietns un teica:

„Bet, mans kungs, tas pie mums nekad nav noticis. Tā ir atkāpšanās no programmas . . .“

„To es zinu, ka tas te nekad nav noticis,“ teica Staburags. „Ari citur tas nav noticis. Bet tas neko nenozīmē. Taisni tādēļ tas var pie mums notikt, kas citur nekur un nekad nav noticis. Un ne programmas labā mums būs strādāt, bet bērnu labā — audzināšanas labā . . .“

„Ja, ja, tas viss, protams, ir labi, bet . . . vai zināt, kādu atbildi es uz tiem jautājumiem dotu? — Karcerī! Es to nevaru atļaut. Citādi mums var celties lielas nepatīkšanas. Mūs var sākt uzskatīt par nemierniekiem, mans kungs.“

„Par nemierniekiem tādēļ, ka mēs izskaidrosim bērniem dažus jautājumus?“ brīnījās Staburags.

„Ja gan,“ atbildēja direktors.

„Un kad bērni paši meklēs atbildi uz šiem jautājumiem? Kas tad notiks?“

„Lai viņi meklē,“ atteica vienaldzīgi Sūbris.
„Mēs savas rokas mazgāsim nevainībā.“

„Nevainībā?“ smējās Staburags. „Nē, mēs taisni būsim tie vainīgie. Ne tie ir vainīgi, kas meklē, bet tie, kas neļauj meklēt. Pats Pestītājs ir teicis:

„Meklējat, tad jūs atradīsit, klausīnāt, tad jums taps atvērts.“

Sūbris nerunāja pretīm Pestītāja vārdiem, bet atļaut arī neatļāva.

Staburags meklēja atvēli pie augstākas priekšniecības, bet neatrada, viņš klausīnāja vēl augstākā vietā, bet arī tur viņam netika atvērts.

23.

Vakars . . . Ielas tumšas . . . Logos mirdz uguns . . . Šur tur apgaismotos dzīvokļos skan muzika . . .

Divi cilvēki pa ielu iet ātriem soļiem, ne vārda nerunādami.

Viņiem jāsteidzas.

Šad tad viņiem iesitas ausīs muzikas skaņas. Sirds tā kā iesāpas, bet . . . Lai paliek ziloni ar savām klavierēm, ērtajām mēbelēm un izdodamām jaunavām.

Šad tad viņiem paiet garām kāds pazīstams, kāds koleģis . . . ar kokardi pie pieres un damu pie sāniem . . . Ceļā arī teātra nams . . . apgaismots. Tur piebrauc viena otra ekipaža . . . Pa durvīm cilvēki iet iekšā viens pakal otram, ar lielu troksni ļaudami aizkrist smagajām āra durvīm.

Bet — viņiem jāsteidzas . . .

„Kur tev šodien jārunā?“ jautā Staburags savam biedram.

„Skolnieču vakarā,“ atbild Valnis. „Un tev?“

„Man pie ģimnazistiem.“

Gabaliņu pagājuši, viņi izšķīras uz kādas ielas stūra un aiziet, viens uz vienu pusi, otrs uz otru pusi.

Viņi aiziet . . . Viņi aiziet tur, kur mazā istabiņā salasījušies desmit, piecpadsmit skolēnu pārrunāt savā starpā nesaprotamus jautājumus.

Ja, viņi aiziet pie šiem mazājiem — meklēt līdz ar viņiem lielās patiesības . . . tās patiesības, kas izraidītas no audzināšanas paradīzes — skolas.

24.

Darbs . . . Darbs . . . un atkal darbs . . . Darbs klasē, darbs mājā, darbs ārpus klases . . . darbs ārpus mājas . . .

Reiz likās, ka darbs bijniecīgs un ar to varēs viegli galā tikt, bet . . . jo vairāk strādāja, jo vairāk radās darba.

Darba mazumiņš, pamazām veldamies uz priekšu, bijpalicis par varenu darba lavīni, pret kuru pats darba darītājs bijtikainiecīgs puteklītis.

Un reizēm Staburags sēdēja šīs darba lavīnes priekšā un domāja.

„Kaut jel cilvēki būtu!“ tā viņš iesaucās reizu reizēm savam biedram. „Iesim cilvēkus zvejot.“

Un viņi izgāja cilvēkus zvejot. Vispirms viņi izmeta savus tīklus starp darba biedriem — skolotājiem.

„Jūs esat tās zemes sāls, un ja nu tā sāls ir nelietīga, ar ko tad sālīs,“ tā viņi tiem tieca. „Lajojaties — vēl ir laiks!“

Bet biedri viņus nesaprata. Viņiem bija tik ērti, tik omulīgi nodot zinamas stundas dienā, saņemt zināmā dienā algu, nēsāt pie cepures smuku kokardi, pie svārkiem smukas pogas, apprecēties un ne par ko nedomāt.

Ar platām un brīnumu pilnām acīm viņi uzskatīja savus jaunus biedrus.

Diploms viņiem taču bijkabatā, dzīve viņiem bija nodrošināta, darba diezgan, ko gan šie jaunie cilvēki vēl no viņiem gribēja?

Skolotāja amats taču bijaugsts un cienījams, bet jaunie cilvēki stāstīja, ka skolotājs esot tāds pats proletarietis, kā citi.

Skolotājs — spožas pogas — kokarde — un piepeši proletarietis . . . Nē, to viņi nevarēja sa-

prast . . . un jaunajiem cilvēkiem nekas neatlikās,
kā vilkt savus tīklus malā . . .

Tikai pāris cilvēku viņi atrada pa visām daudzajām skolām . . . Tikai pāri viņi atrada tādu, kas, savās klusajās istabiņās sēdēdami, bija mācījušies pazīt dzīves plašumu.

Tie tad atstāja savu vientulību un ķērās pie darba, lai lielo darba lavīni virzītu pa pareizu ceļu uz priekšu.

Ja . . . Laužu bij daudz, bet cilvēku maz . . .

25.

Kādā dienā Staburags, kā parasts, pēc stundām uznāca savā dzīvoklī — stipri noguris. Nosviedis grāmatas un burtnīcu kaudzi uz galda, viņš atlaidās gultā un gaidīja uz pusdienu, kuŗa šodien drusciņ bija nokavējusies.

Gulēdams viņš šad tad paskatījās pulkstenī un dusmojās.

Katra stunda, katra minute viņam bija no svara. Katrs brītiņš viņam bija ierēķināts. Un nu piepeši jāzaudē laiks, gaidot uz pusdienu.

Viņš gulēja un domāja. Nopietnu neko netikās domāt un arī nevarēja domāt — smadzenes bija par daudz nogurušas.

Galvā iešāvās vēl viena, otra aina no šīs dienas skolas piedzīvojumiem. — Vai viņš nebija atstājis kādu skolnieku bez pusdienas? Viņš drusciņ satrūkās. Reiz viņš bij atstājis kādu zēnu pēc stundām un pats jautrā kompanijā nogājis uz mežu. Tikai pēc dažām stundām, pašā novakarē, mežā, viņš bij apķēries, ka atstājis vienu skolēnu klasē. Nervozī viņš uzsprāga kājās un, atvadījies no biedriem, steidzās prom. Citi nesaprata, kas ar viņu notiek. Bet viņam bij kauns atzīties.

„To nolaidību! . . . To briesmīgo nolaidību! . . . Paēst pusdienu, atgulties un atpūsties! . . . Atnākt uz mežu! . . . un pa visu to laiku likt zēnam sēdēt bez ēšanas klasē,“ tā viņš sevi tiesāja steigdamies, cik vien var, uz skolu. Viņam bij kauns netikvien no sevis un biedriem, bet arī no nosodītā skolēna. Viņš tiešām nezināja, ko teikt. Atvainoties pie viņa? Bet nē, tas nebūtu labi . . . tas būtu jocīgi . . .

Nonācis līdz pirmajam ormanim, viņš sēdās tanī un lika ātri braukt uz skolu.

Par laimi, klasē viņš neviena vairāk neatrada, kā skolas sulaini ar slotu un mēslu čupiņu.

„Nav neviena?“ viņš prasīja apkalpotājam.

„Nav.“

Staburgs uzelpoja vieglāki. Bet visa diena bij samaitāta. Viņam pēc milzīgās steigšanās uznāca nogurums, tā ka bij jāiet istabā un jāliekas atpūsties. Galvenais, uz apziņu gulās kā akmens tas, ka esi nogrēkojies pret vienu jaunu dvēseli, kuŗa, varbūt, visu mūžu to vairs neaizmirsīs un atcerēsies viņu ar īgnumu un dusmām.

Tas nedrīkst vairs nekad notikt. Un tādēļ viņš ierīkojās tā, ka neviens nav jāsoda. Bet katru-reiz pēc stundām, kā lāsts viņam uzmācās jautājums:

„Pag, vai es neesmu kādu atstājis pēc pusdienas?“

Bet drīz vienas domas aizdzina otras, un galvā pamodās kas cits.

Viņam gribējās uzminēt, kas viņu šodien sauks pusdienā. Tas bij naivs, bet grūts uzdevums. Reizēm nāca saukt kalpone, reizēm kāds panzionars, reizēm direktora mazais dēlēns, reizēm Alma . . .

Ja, Alma. Tiklīdz viņš iedomājās Almu, viņam nāca smiekli. Tā bij savāda meitene. Sākumā viņa viņam patika. Viņa atgādināja no sejas viņam kādu jaunavu iz pagātnes, kuŗu tas bija mīlējis un mīlēja vēl tagad, bet . . . Nē, tas bija skaists, bet sāpīgs stāsts, no kuŗa viņš bija izdzīvojis dažas nodaļas. Varbūt stāsts pārtraukts uz laiku laikiem, varbūt, ka viņš vēl turpināsies. Tādēļ viņš labprāt kādreiz trieca ar Almu un, triecot, atcerējās sava dzīves stāsta interesantās vietas.

Bet Alma . . . Nē, tā bija savāda skuķe. Viņa vēl nebija iesvētīta, viņa patlaban sagatavojās uz iesvētīšanu, mācījās arī šūt un vienmēr domāja par precēšanos. Viņa bija jauna un slaika, bet sēžot viņai mugura drusku sametās — un viņa izskatījās ļauna. Iekritušās krūtīs viņai piešķīra vēl ļaunāku izskatu, un vīrieša skatiens labprāt neuzkavējās pie viņas figuras. Tikai tumšie kastaņu mati un kastaņu brūnās acis un balto vienādo zobu rinda saistīja aplūkotāju.

Reiz nezin kā Staburags viņu sarunā bij aizkaitinājis, un no tā laika šī septiņpadsmit gadus vecā skuķe bij interesants eksemplars.

Vajadzēja tikai kaut ko pajautāt, un viņa runāja tikai aforismos.

Tā, reiz Staburags viņai jautāja:

„Vai jums ir kāds simpatisks cilvēks?“

„Man tikdaudz simpatiju, kā nenokautu suņu!“ atteica dusmīgi Alma.

Kādu citoreiz, kad viņa patlaban taisījās iet uz teatri, viņš jautāja:

„Cik maksā ieeja šodien teatrī?“

„Vienreiz pa kaklu!“ atbildēja īsi un strauji daiļā jaunava.

Staburags nevarēja iedomāties šo skuķi bez smaidiem, nevarēja nobrīnīties par to, cik sievietē var būt maiga un cik tā var būt banāla! Tagad viņš ar Almu vai nu nemaz vairs nerunāja, vai viņu reizēm tikai kaitināja . . .

Kāds pieklauvēja pie durvīm un sauca viņu pusdienā.

„Beidzot . . .“ viņš nodusmojās pats pie sevis, piecēlās no gultas, piegāja pie galdiņa, paņēma spoguļi un sakārtoja matus un tualeti.

Spoguļi viņš izskatījās stipri novārdzis.

„Kad tik varētu līdz pavasarim izciest bez diļļa,“ nodomāja viņš pie sevis un gāja pusdienā.

Pie pusdienas galda viņš ieraudzīja kādu svešu sievieti.

„Ciemiņš?“ viņš jautāja sev.

„Staburags — Zina, mana kozīne,“ tā direktora kundze pasteidzās viņus iepazīstināt.

Zina? Un tā ir daudzīnātā Zina? Staburags brīnījās klusam pie sevis.

Katru gadu Zina brauca pie Sūbra ciemoties. Visa pilsēta gaidīja viņas atbraukšanu. Un kad viņa atbrauca, viss atdzīvojās. Visi ziņoja viens otram:

„Zina atbraukusi.“

Un katrs par šo ziņu klusu priecājās.

Staburags nekad nepriecājās par sievietēm.

Īstenībā viņš nebij vienaldzīgs, bet viņš atklāti nekad neizrādīja savu prieku. Tā arī šoreiz. Viņš sēdēja mierīgi pie pusdienas galda un izturējās, kā jau parasts. Tikšad un tad runāiot, viņš pameta acis uz Zinu, un viņa dvēselē nogleznojās pirmais iespaids.

Melni kupli mati . . . Lielas, tumši-zilas acis . . . mazas, vājas, baltas rokas . . . dienvidnieces deguns . . . sārta vaigi . . . ātras kustības . . . zila bluze, pelēki svārki . . . lēna, jūtu pilna balss . . . Visās viņas kustībās svaigums un straujums.

26.

Staburags starp koleģiem nevarēja atrast neviena īsta biedra. Viņš jutās stipri vientuļš un atstāts. Valnis viņu saprata, bet ne visur. Kamēr runāja ar viņu par idejām, zinātni, Valnis — bija dzīva atbals. Bet Staburags mīlēja netikvien zinātni, bet arī dzeju, mākslu. Visur dzīvē viņš meklēja daiļumu. Maz bij, kas to saprata. Ari Valnis bij vairāk praktisks cilvēks. Bet praktika bij sausa, kaltējoša. Un Staburags meklēja kādu dvēseli, ar kuru viņš varētu saprasties, kurai viņš varētu izteikt savas visapslēptākās vēlēšanas. Viņš nebij atklāts. Bet reizēm tomēr uznāca brīži, kad vientulība palika nepanesama, kad vajadzēja cilvēka, ar ko parunāties . . .

Viņš uzmeklēja Sauleskalnu. Tā tomēr bij savāda figura starp skolotājiem. Vajadzēja tik noklausīties, kad viņš spēlēja savu vijoli. Gribējās raudāt, viņu klausoties.

„Cilvēkam vajaga daudz būt cietušam, lai instrumentā ieliktu tādas skaņas,“ nodomāja pie sevis Staburags.

Un jo vairāk viņš ierunājās ar Sauleskalnu, jo tuvāki viņi palika viens otram. Daudz viņi viens otram uzticēja noslēpumu, daudz viņi viens otram stāstīja piedzīvojumu, un daudz viņi smējās savā starpā, bet . . .

Staburags tomēr jutās viens. Bij lietas, kuras, likās, nevienam nevarēja uzticēt.

Un viņš sāka rakstīt dienas grāmatu.

27.

Nē, tas bija briesmīgi! Viņš atlika no vienas dienas uz otru. Bet, kad pienāca gaidītā otrā diena — atkal bij jāatliek.

Un grāmatas gulēja noputējušas, neatgrieztas. Viņš bij pastellējis pedagoģiskos žurnālus, lai sekotu visiem modernākiem virzieniem pedagoģiskā literatūrā, bet šie žurnāli gulēja neatgriezti. Viņš bija domājis rakstīt par pedagoģiskiem jautājumiem, bet kad bija jāķeras pie spalvas, domas bija kā nomirušas.

Atnāca pasts, atnāca jaunas avizes, jauni žurnāli, jaunas grāmatas . . .

Pat uz vēstulēm nevarēja godīgi atbildēt.

No sākuma viņš vēl mēģināja šo to rakstīt un arī varēja šo to uzrakstīt, bet pēc diviem trim mēnešiem smadzenes bij kā nomaltas un, iedomājoties par rakstīšanu, tikai sirds vien sāpēja.

Viņam bij tikai viens prieks, viena vēlēšanās: kaut jel būtu drīz svētdiena vai svētku diena, tad . . . tad varētu — ilgāki gulēt . . . atpūsties . . .

Reiz, zēns būdams, viņš bij izgājis priekš saules lēkšanas pastaigāties.

Viņu ieraudzīja zemnieki, kas gāja pie darba, un brīnījās:

„Kur tad nu tik agri? Kas jūs spiež celties? Mēs gan jūsu vietā gulētu līdz pusdienai!“

To teikuši, viņi noskatījās, nobrīnījās un smagiem soļiem turpināja savu gaitu.

Viņam zemnieku vārdi izlikās pa daļai smieklīgi, pa daļai dzīvnieciski.

„Gulētu līdz pusdienai!“ tā viņš smaidīdams atkārtoja. „Cik maz šie cilvēki prot cienīt dabu, rīta skaistumu!“

Bet tagad? Tagad Staburags saprata zemniekus. Tagad viņš ar tādu pat dzīvniecisku prieku gaidīja svētdienas.

Darba nasta viņus tuvināja. Nogurums kļiedza pēc svētdienas . . . pēc atpūtas . . .

28.

Ja, tādu dzīvi viņš nebij iedomājies. Viņam arvienu likās, ka skolotājs . . . ir kaut kas, liels, cēls, gaišs . . .

Un piepeši . . .

„Nē,“ viņš smējās, „skolotājs nav nekas vairāk kā amatnieks!“

Viņš smējās un smiedamies tikko nesāka raudāt.

Bet nē, viņa asinis vēl bija karstas, viņa piedzīvojumi vēl bij mazi — viņš viegli varēja maldīties.

29.

Zālē skanēja muzika. Klavieres . . . Staburags gulēja augšpēdu gultā un klausījās. Valnis sēdēja pie galda, uzlicis kājas uz otra krēsla, un skaņā balsī lasīja Staburagam priekšā kādu no Železnova lekcijām par tautsaimniecību.

Tā viņi mēdza darīt katru vakaru vienu stundu. Iznēmumu darīja tikai tad, kad viens vai otrs no viņiem uzķēra avizē kādu interesantu gabalu . . . Tad viņi lasīja un kopīgi iztirzāja to, kopīgi priecājās.

Reizēm viņiem izcēlās karstas debates par vienu vai otru jautājumu.

Iznāca tāds mazs turnīrs. Tādos brīžos viņi abi bij apmierināti, abiem likās, ka viņi stāv augstāk par tiem, kas spēlē klavieres, kārtis, vai pavada savus brīžus pie biljarda vai alus galda. Reizēm viņi zobojās un smējās . . . Viens joks nāca pēc otra, kamēr vai abi valstījās pa grīdu no smieklīem. Ja, viņi bija lepni uz savu mazo istabiņu, no kurās viņi, kā no observatorijas, noskatījās uz laudīm, uz visu sabiedrību.

Un laikraksts, — tas viņiem bija burvja spogulis. Vajadzēja tikai ieskatīties viņā, un acumirkļi tie redzēja, kas notiek vienā, kas otrā vietā pa visu plašo pasauli. Un bija tur jauna — daudz kā jauna . . .

Bet viņi . . . tur . . . spēlēja klavieres . . . spēlēja kārtis . . . dzēra šnabi . . . skrēja pakal skukiem . . .

Nē, cik tie bija niecīgi, cik smieklīgi!

Viņi lasīja. Kad viens nogura — tad ņēma lasīt otrs, kamēr lekcija nebij izlasīta, vai stunda pagājusi.

Bet Staburags jau ilgāku laiku izturējās pavirši

pret lasīšanu — klausījās pavirši un vienu otru reizi jau bija atteicies no debatēm.

Ari šoreiz viņš nepiedomāja pie lekcijas. Skan-
nas viņš gan dzirdēja, vārdus saprata, bet domas?...

Zalē spēlēja klavieres . . . Te atskanēja kas
jautrāks, te kas jūsmīgāks, te plastiskie valcera vil-
cieni.

Par visu to, protams, viņš smējās, bet — domas
tomēr kavējās tur.

Valnis aplusa.

„Še nu, lasi tu,“ viņš teica: „Es esmu noguris.“

„Vai zini ko?“ Staburags, gultā gulēdams,
teica: „Es nepavisam nevaru sekot lasīšanai. Sma-
dzenes nekā neņem pretīm. Es proponētu uz kādu
laiku pavisam pārtraukt mūsu lekcijas . . .“

„Kādēļ?“

„Kādēļ?“ Valnis ziņkārīgi iejautājās.

„Esmu pa daudz noguris. Vislabākais, lasi tu
viens. Pie gadījuma tad varam debatēt . . .“

Valnis nokāra drusku galvu, it kā ko pārdomā-
dams, pabērzējās gar krāsni, mēģināja šo to runāt,
bet redzēdams, ka viņa biedrs ir tiešām paguris,
aizgāja savā istabā.

30.

„Ardievu mūsu lekcijas,“ noteica klusām Staburags, tiklīdz Valnis bij aiztaisījis durvis.

Viņš zināja: tās neatkārtosies vairs.

Viņš piegāja pie sava galdiņa, atspiedās ar vienu roku uz tā un sastinga, nokāris galvu uz zemi.

Lampa dega . . . Viņas gaismas aplokā bij pudele sarkanās tintes . . . melna tinte . . . mācības grāmatas . . . burtnīcu kaudze . . .

Strādāt? . . . Nē, bij kas sāpīgs dvēselē? . . . Kādēļ viņam vajadzēja Valni noraidīt? Kādēļ? Viņš taču bija goda dvēsele. Tiesa, viņš bija drusku smieklīgs. Ar savu gaiši-pelēko kamzoli, melnajām biksām, mazo skolnieka cepurīti, kuŗu tas arvien vēl valkāja, un ar savu gaŗo, taisno degunu viņš atgādināja stārku . . . Katru reiz, viņu ieraugot, Staburagam bij mazliet jāpasmaida, jo viņam iekrita prātā: „Stārks kas stārks.“

Brīdi pastāvējis pie galda, Staburags nolikās atkal gultā un domāja . . .

Zālē skanēja muzika . . . klavieres . . .

31.

No tā laika, kā atbrauca Zina, Sūbra mājās bij pamodusies sevišķa dzīvība.

Katru vakaru tur spēlēja klavieres. Spēlēja Zina, Sūbra kundze vai Emmi ar Sauleskalnu. Sauleskalns, protams, ar vijoli, Emmi uz klavierēm.

Ari Staburags un Valnis tika uzaicināti šinīs vakaros.

Bet viņi reizu no reizes atteicās.

„Kādēļ nosist dārgo laiku muļķīgā zalonā?“ tā teica Staburags un Valnis viens otram.

Sirdī tomēr iezagās sāpes. Sirds tomēr ticās tur, kur skanēja muzika . . .

Un kad Sauleskalns spēlēja vijoli un Emmi pavadīja, tad . . . tad Staburags nevarēja ne strādāt, ne nosēdēt. Viņš iecirta grāmatu kaktā un izsteidzās laukā bražlāt pa rudens dubļiem, dažreiz lietū un sniegā. Kā muļķis viņš klejoja pa drēgno rudens tumsu, klausījās priežu drūmajā šalkoņā un dusmojās uz sevi.

„Mežonis“, tā viņš nosauca sevi, skatīdamies uz apgaismotiem direktora logiem, kas tik bezbēdīgi jautri un kairinoši skatījās melnajā rudens nakts tumsā.

32.

Savādi. Visu viņš varēja panest. Tikai ne muziku. Un kaut arī tā būtu vienkārša leijerkaste. Tiklīdz atskanēja kaut kur muzika — Staburags nevarēja strādāt. Darbs nevilus izkrita no rokām, un fantazija tēloja viņam gleznas . . . gleznas . . .

Kādā vakarā, kad atkal viņš bij apkruts darbiem līdz ausīm, pa zāli lidoja maigas, vieglas, ligojošas valcera skaņas. Atskanēja Sauleskalna vijole — un viņš nervozi pietrūkās no krēsla. Tad viņš piegāja pie loga un, piespiedis galvu pie aukstās rūts, skatījās nakts tumsā . . .

Piepeši viņam izlikās, it kā visa pasaule būtu sašķelta divās daļās . . .

Viena daļa izskatījās kā pieputējusi darbnīca, otra — kā spožs zalons, kur karajās pie sienas bildes zelta rāmjos, pa vakariem mirdz kroņlukturi un skan muzika, dziesmas, viesuļo dejas . . .

Traki! . . .

Trakākais tas, ka cilvēka dvēselē bij prasība ne tik daudz pēc darba, kā pēc brīvības un maiguma, pēc grācijas un daiļuma.

„Vai tad es tiešām notiesāts uz mūžīgu darbu?“ tā viņš sevi jautāja un klusībā ienīda smago darba nastu un ilgojās pēc — viņam bija kauns pašam no sevis — pēc zalona . . .

Viņa istabas durvis pavērās, un Valnis ienāca, mazliet smaidīdams.

„Kundze lūdz mūs zālē,“ viņš teica.

„Garš laiks? A?“ Staburags zobojās. „Nē, nē. Vai tu labāki nevari viņu palūgt, lai tā ar savu muziku netraucē mūsu darbu?“

Valnis klusēja; likās arī viņu zāle bija saģiftējusi.

„Zini ko?“ Staburags iesaucās un velnišķi iesmējās.

„Nu?“

„Brauksim!“

„Kur?“ brīnījās Valnis.

„Tur, kur pakauši dilst,“ atbildēja Staburags.

„Kā? — kur? — es nesaprotu,“ brīnīdamies un savu biedru nesaprazdams, jautāja Valnis.

„Nemaz neprasi un nebrīnies — brauksim!“

„Nu — vienalga!“

33.

Fūrmanis apturēja pie kāda liela nama lielām durvīm, pie kuŗām spoži mirdzēja liela, apaļa, spoža elektriska laterna un izkārtne ar uzrakstu:

„Château des fleurs“.

Iekšā skanēja muzika.

Atverot lielās durvis, klavieru un vijolu skaņas vēl gaišāki plūda pretī. Bija dzirdama arī kādas dziedātājas balss.

Paņēmuši pie kases biļetes, tie devās drēbju noliekamā istabā, kur kāds gurdens bālu vaigu, iesirmām ūsām un pliku galvu sulainis tiem steidzīgi palīdzēja novilkt mēteļus.

Tikko tie gribēja apgriezties un iet zālē, pie ieejas durvīm notika savāds skats.

Kāds milzīga auguma vīrietis bija pieķēries abām rokām pie durvīm, ar seju uz zāles pusi, un kāds otra milzīga auguma vīrieša kulaks apstrādāja pirmajam fizionomiju.

Sākumā šī ceremonija notika klusām. Bet drīz abiem milžiem fizionomijas pietvīka gluži sarkanaš. Un pirmā fizionomija teica:

„Cienību pret mundieru . . . Ārā sviest? Mani? Nav tiesības . . . Cienību pret mundieru! . . . Esmu lojals elements . . .“

„Ārā!“ teica otra fizionomija ar pensneju uz deguna un lāva arvien dūšīgāk savam kulakam pastaigāties pa lojalā elementa ģīmi.

„Cienību pret mundieru!“ sauca ar lielu piespiešanos lojalais elements, un viņa kakls tā pietvīka, ka krāgs atsprāga vaļā un jautri pacēlās gar sarkano vaigu līdz ausij, kā mēneša rags.

No āra iesteidzās divi gorodovoji un atrāva nelaimīgo no durvīm.

„Uz policiju viņu!“ uzsauca fizionomija ar pensneju uz deguna, un viņas īpašnieks izstiepās visā

cēlumā, veselīgs, liels un tik varens, it kā gribētu teikt:

„Man pieder uzvara!“

Kad ārāsviešanas process bij galā un izsviestais sakārtoja savu mundieru, matus, krāgu, tad izrādījās, ka tas ir — Kaudze.

Isti ņemot, tas nebij nekas jauns viņa mūžā. Viņš bija ticis sviests laukā no daudzām vietām, un bij arī pats citus iepazīstinājis ar šo svinīgo ceremoniju. Bet lielāko tiesu tas bij noticis tādā stāvoklī, kad viņš atradās jau stipri zem Bachusā iespaids. Bet šoreiz? Nē, tas bij padaudz! Viņš tikai pāris stundas bij pavadījis te, izdzēris ne vairāk kā pudeles septiņas, astoņas alus un — viņu met laukā.

Kad viņš bij pavadījis uz mājām savu simpatiju, — gadus astoņpadsmit vecu skuķi, kurū tas mīlēja no visas miesa un no visas dvēseles jau vairāk kā divi nedēļas, viņam uznāca tāda kutelīga vajadzība pēc pikantiem baudījumiem.

Viņš mierīgā kārtā iegriezās iekš „Château des fleurs“, noņēma galdiņu skatuves tuvumā, kur visvairāk varēja redzēt deļotājas un vislabāk dzirdēt viņu pikanto dziesmu saturu.

Bet tā kā cilvēks nevar apmierināties ar ideālām lietām vien, tad Kaudze arī savai miesai nelika vairs ilgāki alkt pēc kā radikalāka un pastellēja savu iemīļoto bifšteksu, sārto šķiņķi, balto šņabīti līdz ar dažām slaikām, dzintarcaurspīdīgām alus pudelēm.

Deļotājas un dziedātājas acumirkli viņu maz interesēja.

„Pēcāk — tad,“ viņš nodomāja pie sevis un, aizbāzis zervjeti aiz krāga, nodziļinājās ēšanā.

Lai baudītu pilnīgi šo dzīves prieku, viņš aizdarīja acis, kamēr apēda to kumosu, kas mutē.

Kad kumoss bij mutē un acis cieti, tad viņam ļoti labi darbojās fantazija:

„Pirmais faktors, kas pie cilvēka laimes vajadzīgs, ir — nakts, otrs — sieviete, vismaz viena, vai vislabāk kādas trīs, četras, piecas; trešais fak-

tors — atsevišķs kabinets un ceturtais — muzika, bet tāda muzika, kas viņam klausītu. Šos faktoros vajadzēja tikai mīcēt sakombinēt, un tad no viņiem dzima — prieks, velnišķs prieks un laime.“

Un faktoros kombinēt viņš prata...

Viņš nosēdās atsevišķā kabinetā uz divana, viņam klēpī iesēdās viena no šansonetēm, divas viņš apķēra ar labo roku, divas ar kreiso un tad sauca klavieru „virtuozam“: „Spēlē, pie velna!“

Ja viņam bija jūsmīgi ap sirdi — viņš lika spēlēt „Cik ezers rāms“ vai ko citu tamlīdzīgu. Ja bij ap dūšu trakulīgi, tad viņš kiedza: „Puteni“, un „virtuozs“ gāza vaļā kādu „komarinskij“, „kekuoku“ vai „mačišu“. Uz galda, protams, stāvēja pudeles ar visādām etiķetēm, kuŗas gudrā ziņā rādīja, kāds kuŗā acumirkļi jāiemet dzīvības elektrons.

Visa šī faktoru kombinācija pacēla viņu uz tādiem jūtu augstumiem, ka viņš metās kreklos, lika skaistulēm pilnā kaklā dziedāt katrai savu dziesmu un „virtuozam“ spēlēt, cik tik vien trokšņaini var jeb spēlēt „puteni“, kā viņš mēdza teikt.

Tā baudot gārdo bifštekstu un fantazējot, viņam nezin kā, ar lielu troksni novēlās viena pudele no galda, sašķīda drusku druskās un aptašķīja kādu kungu, kuŗam bija balta roze pie melno svārku krūtīm un tik smalkjūtīgi nervi, ka tas prasīja gandarījumu.

„Когда ѣмъ, я — глухонѣмъ“, atbildēja vienaldzīgi Kaudze, aizdarīja acis, lai ar baudījumu sagatavotu bifšteksta kumosu nolaišanai vēdera tumšajos dziļumos un sāka atkal fantazēt . . .

Bet glaunais kungs bij nemierā ar viņa mieru un sacēla skandalu, kuŗa rezultāts galu galā bij tas, ka Kaudzi solījās sviest laukā.

„Когда ѣмъ, я — глухонѣмъ“, viņš vēl reiz atkārtoja savu devīzi, kas viņu vienmēr un visur pavādīja un kas vienmēr un visur sacēla jautrību. Bet šoreiz viņa devīzei bij taisni pretējs iespaids. Kungs jutās ļoti apvainots un spēra pret Kaudzi tik enerģiskus soļus, ka pēdējais tik ārkārtējā kārtā tika izraidīts no šīs „pāradizes“.

Gorodovoju pavadībā viņam ne visai ilgi tikās soļot un, aizgājis līdz tuvākās ielas stūrim, viņš parunājās un sapratās ar viņiem.

Pēc tam viņš bargi uzsauca:

„Fūrman!“

Klupdami, krizdami pieskrēja kādi trīs no šiem pakalpīgiem ļautiņiem.

Iesēdies vienā no tiem un svinīgi atgāzies, Kaudze uzsauca: „Въ благородное собраніе!“ Viņš aizbrauca caur laternu rindām, kas stiepās pa katru pusi ielai un pabeidzās kaut kur tāli . . . tumsā . . . naktī . . . kur bija tā saucamais „labāko familiju klubs“.

35.

Staburags un Valnis sēdēja pie maza apaļa galdiņa un dzēra.

Uz skatuves dejoja sievietes, dejoja un dziedāja. Viņu rokas bija kailas, viņu pleci kaili, viņu krūtis kailas, un viņas nekaunējās. Gluži otrādi. Viņas pat lepojās ar visu to un dziedāja dziesmas par savu kailumu. Un viņu smaidi un skatieni un deļa runāja par viņu kailumu un — nakti . . .

Pie maziem apaļiem galdiņiem sēdēja leģions vīriešu, skatījās sievietes dejās, klausījās divdomīgajās dziesmās un domāja par nakti un sievietes kailumu.

Viņu acis mirdzēja, viņu sejas bija pietvīkušas...

Vienu pakal otram tie kūpināja resnus cigarus, izņemdami tos no mutes tikai tad, kad vajadzēja viņā ieliet kausu dzēriena. Kad dzēriens bija ieliets, iesprauda atkal cigaru mutē un kūpināja tālāk. Uz skatuves dejoja puskailas sievietes, dejoja kailuma dejas un dziedāja par kailumu un nakti . . .

Leģions vīriešu sēdēja un skatījās un klausījās. Viņu deguni bija sarkani, viņu galvas bij nodilušas un daudziem tās spīdēja kā mēness . . .

Un bija te jaunekļi, kurus mājā gaidīja sapņainas, iemīlējušās skuķes, bija te vīri, kurus mājā gaidīja eņģelдайlas sievas, bija te tēvi, kurus matos bija jau vecums iemistrojis sudraba stīgas.

Uz skatuves dejoja puskailas sievietes un dziedāja par kailumu un nakti . . .

36.

Tā bija fatāla nakts . . .

Staburags domāja, ka viņam šantans sniegs kaut kādu apmierinājumu, bet apmierinājuma vietā tas sniedza viņam tikai riebumu un moraliskas paģiras.

Nē, tā nebija tā vieta, kur dzīvības avoti verd...

37.

Divas sievietes triumfēja.

„Vai zini ko?“ jautāja viena.

„Nu?“ interesējās otra.

„Staburags iemilējies,“ teica pirmā.

„Iemilējies?“ brīnījās otra.

„Ja.“

„Ko viņš mīl?“

„Mūsu Zinu.“

„Zinu?“ jautāja neticīgi viena.

„Ja,“ atbildēja noteikti otra.

„No kam tu to zini?“

„Es zinu.“

„Tas taču smalki — ļoti smalki! . . . To es nebūtu ticējusi.“

„Tas ir lieliski!“

Tā sarunājās divas gaišmatainas sievietes — sarunājās un smējās. Šīs sievietes bij: Sauleskalna kundze Emmi un direktora likumīgā kundze Olga.

Viņām nebij lielāka prieka pasaulē, kā saprecināt divus cilvēkus. Ar sevišķu rūpību viņas gādāja par to, ka Zina lai izietu pie vīra. Pie kāda? — tas viņām bij gluži vienalga.

Un tad viņas mēģināja.

Te viņas izredzēja vienu, te otru, te trešo, bet gadījās gan šādi, gan tādi šķēršļi ceļā, un Zina bij vēl līdz šim neizprecināta. Bet nu ilgāk tā vairs nevarēja iet. Zina jau bij divdesmit divi gadi veca. Seši gadi viņas tai bij meklējušas brūtganu, bet nebij varējušas atrast. Un šogad bij pēdējais gads. Tādēļ viņas netaupīja nekādus līdzekļus, lai izvestu savu nolūku galā. Zina nedrīkstēja trūkt nevienā masku ballē. Viņa nedrīkstēja atrauties ne no viena vakara, kur direktors ar visiem savējiem bij ielūgts. Zinas dēļ tika arī sarīkoti dejas vakari pie direktora un Sauleskalna . . .

Bet abas kundzes nepalaidās uz Zinas dzīvo dabu, viņas lielajām, zilajām acīm, viņas kuplajiem melnajiem matiem, krāšņo augumu un viņas skaidro, dziļo dvēseli.

Viņas katram nēmās stāstīt par Zinas īpašībām. Katru, kuŗu viņas bija izredzējušas par Zinas cienīgu, viņas mēģināja iepazīstināt ar to jau iepriekš, pirms viņš pats bij ar viņu iepazīties.

Bet ar to vien vēl nepietika. Abas kundzes vispār mēģināja jaunus cilvēkus iepazīstināt ar laulības dzīves pievilcību.

„Appreciaties tik, tad jūs redzēsāt, kāda starpība: tagad jums nekad nav naudas, tad jums arvien būs nauda — taupīsāt. Tagad jums nav savas māju vietas — tad jums būs pašiem savs kaktiņš. Tagad nav ne cimdus, ne zeķes, ne veļu kas aizlāpa — tad jums nemaz par to nebūs jābēdā. Tagad jūs esat viens kā koks pasaulē — tad jums būs sieva un bērni . . . Un tas jau nav vēl viss, ko sniedz laulības dzīve . . .“

Tā abas kundzes ņēmās kārdināt katru jaunu cilvēku ar laulības jaukumiem. Tā viņas stājās virsū arī Valnim un Staburagam. Katru dienu pie pusdienas galda viņas trieca par mīlestību un laulību. Katru vakaru viņas stāstīja par precēšanos. Katru vakaru sāvos zalonos viņas runāja par mīlestību un viņas dzirnu akmeni — laulību. Kad viņas kādu bij iekustinājušas un disponējušas ciknecik, tad it kā nevilus tūlīt bij pie rokas Zina, kuŗa tad tika izlietota kā konkrēts kārdināšanas priekšmets.

Un nelaime bij, kad tik grūtā ceļā izmeklētais jauneklis nepatika Zinai.

„Tu esi negudra!“ pārmeta Emmi Zinai. „Kā nu var atraidīt tādu labu cilvēku?“ sirdijās Olga.

„Ievēro — viņš pelna septiņi simti gadā . . . ievēro to!“

„Bet es viņu nemīlu,“ atteica Zina.

„Mīlestība? Ha! Kas ir mīlestība?“ filosofēja direktora kundze. „Man nemaz nebij mīlestības, kad es izgāju pie sava vīra. Un tagad? Tagad es

viņu mīlu vairāk par visu pasaulē. Mīlestība rodas. Apprecies tikai, un mīlestība arī radīsies.“

Tādi skati notika ļoti bieži starp trim sievietēm: Zinu, Emmi un Olgu.

Parasti tie nobeidzās ar to, ka Zina apklusā un nakti meklēja mieru — asarās. Viņas vienīgais atklātais protests bij:

„Es viņu nemīlu.“

Pa naktīm un klusos vientulības brīžos viņa raudāja . . . Viņa bij viena . . .

38.

Ja, Staburags mīlēja Zinu . . . Kā viņš bij iemīlējies — viņš pats to nezināja.

Viņš bij cieši noņēmiens nevienu sievieti nemīlēt.

„Glečeri ir manā dvēselē, un neviena sieviete tos neatkausēs,“ tā viņš mēdza teikt, kad gadījās kādreiz runa par mīlestību. Daudzi to uzķēra kā joku, bet tā bija nopietnība. Glečeri tur bij . . . Bet tas vēl nenozīmēja, ka tur nekad nebija ziedonis bijis . . .

Gluži otrādi. Bet viņš neatklāja savus sirds dziļumus un viņu noslēpumus.

„Labāk sastingt, labāk ledū sasalt nekā otram ļaut rakņāties pa savu dvēseli,“ — tā viņš mēdza teikt.

Bet viņš tomēr reizēm jutās pārāk vientulis, un tad viņš meklēja sev draugu — mākslā. Viņš rakstīja piezīmes, dienas grāmatu, uzmeta noveles, sižetus un mēģināja pat dzejot.

Sevišķi daudz viņam bija ko uzticēt papīrim par Zinu.

Nezin kā viņš bija reiz nevilus izmetis vārdu, kas lika noprast, ka viņš raksta dienas grāmatu.

Zina piepeši iedegās . . .

„Parādat man savu dienas grāmatu,“ viņa teica.

„Nevaru,“ atbildēja Staburags auksti.

Bet Zina nelikās mierā, kamēr dabūja aizliegto augli. Ar lielu interesi viņa lasīja gabaliņu pēc gabaliņa, lapas pusi pēc lapas puses, kamēr beidzot uzķēra pagaru dzejoli:

M a n a s i r d s.

Mana sirds ir kā brīnuma sala,
Kur sapņu puķes zied,

Kur jūra sapņo bez gala,
Kur putni sapņaini dzied.

Un ziedu vēsma lēnā
Tur mirtes un laurus glauž,
Tur mirtu un lauru ēnā
Daudz brīnišķu tēlu snauž.

Lūk, meitens sprogainu galvu.
Tam vaigs tik rožaini balts.
Tam rokā daudz skaistu balvu,
Un augums tik brīnišķi stalts!

Tā bērība mana . . . Tā skraida
Pa laukiem un puķītes plūc,
Ķer tauriņus, lēkā un smaida,
Un līgsmi tai vilņojas krūts.

Lūk, skaistākā vieta salā.
Tur palmu un ciprešu sils,
Tur ezers, un ezera malā
Ir mirdzoša dimanta pils.

Un pilī ir zelta altars,
Kur liesmo mūžīgas liesmas —
Manas mīlas spožais altars,
Manu jūtu krāšņās liesmas.

Un pilī mīt meitene skaista,
Kā ziemēļa atspīdums sārts,
Tā mūžam mani saista . . .
Lidija ir viņas vārds . . .

Lūk, divas jautras skuķes —
Tās Laimi un Cerību sauc.
Visapkārt tām puķes . . . puķes . . .
Un kroņi un vītņi daudz . . .

Lūk, meitene jauna un stalta.
Uz debesīm pačelts tai skats.
Tā skaista un tīra un balta
Un šķīsta kā Pestītājs pats.

Zem kalnušiem ozola zariem,
Zem saules kvēlošiem stariem
Tā stāv tik viena, tik stalta,
It kā no marmora kalta. —

Tā ticība mana . . . Reiz bija
 Tik mīla . . . mīla tā man,
 Bet nomira viņa, kaut bija
 Tik mīla, tik mīla tā man . . .

Un ziedošā puķu lejā
 Sēž vecenes sakumpis tēls.
 Daudz skumju tam grumbainā sejā —
 Tas — Grūtsirdības tēls.

Sirds vilņo tai mūžīgās mokās.
 Ta mūžīgi rokas sev žņaudz . . .
 Un kaulainās, vītušās rokās
 Tai vītušu puķu ir daudz. —

Lūk, sāpju monuments: kalnā
 Tur vientuļa sievietē sēž
 Un sāpēs matus sev plēš
 Tā dzīves saulē un salnā . . .

Lūk, Rūpes, Bēdas un Raizes —
 Trīs māsas . . . Cik bēdīgas tās!
 Tām rokā tik garoza maizes . . .
 Cik vecas, cik nabagas tās!

Lūk, zinību spožā gaisma
 Un klinšu asums cēls
 Un šaubības varenā plaisma,
 Un šaubu statujas tēls.

Tas skatās no kalna lejā,
 Tik varens, liels un augsts.
 Un viņa drūmīgā sejā
 Ir smaids, kā ledus auksts.

Pie kājām tam drūzmējas tēli . . .
 Neviena tas nepazīst . . .
 Neviena tas neatzīst,
 Pie kājām tam sabrūk tēli . . .

Mana sirds ir kā brīnuma sala,
 Kur sapņu puķes zied,
 Kur jūra sapņo bez gala
 Un putni kur sapņaini dzied.

Un ziedu vēsma lēnā
 Tur mirtes un laurus glauž,
 Un mirtu un lauru ēnā
 Daudz brīnišķu tēlu tur snauž . . .

Šis dzejolis bija Zinai īsta noslēpuma atslēga. Un nezin, kādēļ, piepeši Staburags viņai bija palicis tā kā pazīstamāks, tuvāks . . . Viņa domāja par viņu daudz, viņa runāja ar viņu daudz, jokoja, smējās un labprāt uzmeklēja un traucēja viņu. Viens otrs vārds, ko viņa ar to runāja, bija viņai kā savāds spožums, kas bija redzams vēl ilgi pēc sarunas.

Un visur šis spožums bija redzams: dienu, nakti, nomodā, sapnī, fantazijā . . .

39.

Staburags bij pārsteigts. Pats no sevis pārsteigts.

Viņš bij dziļi pārliecināts, ka nekad neiemīlēsies un . . .

Viņš nebij askets, bet tā . . . Viņam likās, ka nav tādas sievietes, ko var mīlēt. Vienu tas bij mīlējis savā mūžā, un šis laikmets bij bijis viņa pavasaris, viņa mūža ziedonis. Bet mīlotā jaunava bij aizmaldījusies kaut kur tāļu prom, ieļākusies dzīves burzmā un pazudusi . . . Viņš nezināja, vai tā dzīva, vai mirusi. Tik vien viņš zināja: otras tādas viņam vairs neatrast . . . Skaistākie dvēseles ziedi bij nosaluši, un viņa dvēselē bij iestājies ledus laikmets.

Un kad viņš teica:

„Manā sirdī ir glečeri, kurus neviena sieviete neatkausēs,“ — tad viņš tam ari ticēja.

Istenībā nebij jau nevienas sievietes. Visapkārt bij tikai kādas sievietei līdzīgas būtnes, bez gara, bez dvēseles, bez maiguma. Tās bij sieviešu veidīgi dzīvnieki — ne sievietes. Kad viņas runāja par mīlestību, tad oda pēc savalkātām zeķēm vai garā tēlojās cauras biksas, ielāpi un lāpāmā adata . . .

Nē, no tādām sievietēm Staburags negribēja ne zināt. Viņš negribēja tās pat redzēt, un viņam bij žēl katra acumirkļa, ja tam kādreiz nācās pavadīt kopā ar šādām sievietēm.

Tādēļ viņš bij auksts un mierīgs un reizēm ironisks.

Viņš neticēja, ka var rasties kāda sieviete, kas varētu viņa dvēseles ledus laikmetu pārvērst par mīlestības ziedoni . . .

Tādēļ viņš tagad bij gluži pārsteigts . . .

Viņa priekšā stāvēja sieviete, kuŗu tas nebij redzējis, par kuŗu nebij domājis . . .

Kā dieviete viņa stāvēja uz visiem viņa ceļiem un teica:

„Ne pa labi, ne pa kreisi . . . Tu neiesi man ne pāri, ne garām . . . Tu metīsies ceļos priekš manis un pielūgsi mani . . .“

Un viņa bij visur — šī sieviete . . . pat grāmatas burtos atspoguļojās viņas tēls . . .

Un reizēm viņš, kā ārprātīgs, meta darbu pie malas un steidzās dabā meklēt mieru, bet viņa nebij. Pat daba bij bezspēcīga. Viņš meklēja mieru visur, bet nekur to neatrada. Viņš ilgi un vareni cīnījās ar sevi, ar sievieti, un tad bezspēcīgi sabruka pie zemes . . . un rakstīja tur ziedošus vārdus:

„Es mīlu Zinu . . . mīlu . . . mīlu . . .“

40.

Direktors Sūbris gulēja gultā un vaidēja. Viņš bij satīts karstos slapjos palagos, kas to dedzināja no visām pusēm . . . Grozīties tas nevarēja, jo gar abiem sāniem tam bij aizbāsta rinda pudeļu, kas bij pilnas ar karstu ūdeni.

Olga tam turēja uz galvas gumijas maisiņu, pilnu ar karstu ūdeni un mierināja to:

„Nevaidi vis, papiņ. Pacieties tik. Būs viss labi. Emmi, pieliec papiņam pie kājām siltas pudeles . . .“

Emmi piegāja pie milzīgā samovara, kas garoja un čukstēja turpat uz galda, un ielēja pudelēs karstu ūdeni. Tad viņa paņēma pudeles un turēja tās papiņam pie kāju apakšām.

Sūbris sāka kliegt un spārdīties, bet Emmi saturēja viņa kājas un teica

„Nekliedz vis, papiņ . . . Pacieties, viss būs labi.“

Dzirdēdams tādu apmierinošu balsi, viņš sakoda zobus un cieta.

„Emmi, pārmaini kompresi, kas papiņam uz acīm,“ — teica Olga uz savu zeltmataino māsu.

Emmi noņēma atdzisušo kompresi direktoram no acīm un uzlika jaunu, karstu.

Direktors tā sakustējās, ka pudeles gandrīz izkrita no sāniem un abām padusēm . . . bet tad saņēmās un gulēja.

Tā abas māsas dziedēja Sūbri jau vairāk dienas un katru dienu pa vairāk stundu no vietas, jo viņš bija saslimis ar miežu graudu kreisajā acī.

Sākumā skatījās uz miežu graudu tā pa jokam un vienkārši aizsēja aci ar melnu lupatu. Bet acs palika arvienu sarkanāka un miežu grauds arvienu lielāks. Beidzot viņu vairs nevarēja ignorēt, un abas kundzes ķērās pie dziedināšanas pēc Bilca me-

todes. Šo dziedināšanas metodi sevišķi labi bij iestudējusi Emmi. Viņa bij lepna uz savu mākslu un līdzēja, kur vien varēja un kam vien varēja.

Un tā viņš gulēja, šis nopietnais vīrs, karstos slapjos palagos, karstām pudelēm padusēs, gar sāniem, pie kāju apakšām, ar karstu gumijas maisiņu uz galvas un karstu kompresi uz acīm.

Pie gultas viņam neatlaidīgi stāvēja divi zeltmataini eņģeļi: Olga un Emmi. Viens galvgalā, otrs — kājgalā.

Lai slimniekam nebūtu garš laiks un nāktos vieglāki un interesantāki panest grūto slimību, tad abi eņģeļi nodarbojās ar interesantām sarunām, kuras tika turpinātas tiktāl, ciktāl vien sniedzās mēles muskuļu fiziskā spēja — izteikt vārdos abu eņģeļu dziļās domas.

„Nē, nē, — tas taču skaisti!“ teica viens eņģelis.
„Staburags danco pie mums katru vakaru...“

„Ja, katru vakaru,“ piemetināja otrs eņģelis.
„Bet vai tu esi ievērojusi, kā viņš izturas pret Zinu?“

„Ja, kā tad . . . Man tāds prieks, tāds prieks,“ līgsmi apgalvoja Olga un sasita plaukstas tā, ka Sūbrim nokrita gumijas kuļķene no galvas kausa, kas bij sarkans kā uzlēcošs mēness.

„Un viņš iet tagad pat uz masku balli, vai tu neesi ievērojusi, Oldziņ?“ teica viens eņģelis.

„Ja, kā tad . . . Bet tikai tad, kad Zina iet . . .“ atbildēja otrs eņģelis.

„Un uz teatri arī viņš Zinu bieži ved,“ stāstīja Olga.

„Un uz koncertu arī,“ priecājās Emmi.

„Un kā viņi dejo — prieks redzēt, Emmi, vai nē?“

Lieliski. Jautri. Skaisti. Zini, Oldziņ, mūsu mājā iet tik jautri, tik neizsakami jautri no tā laika, kā Staburags sāka piedalīties pie mūsu vakariem . . .“

„Un Valnis ar’ . . .“ teica viena.

„Ja, un Valnis ar’,“ atbildēja otra.

„Bet, Emmi, cik tas Valnis ir smieklīgs. Viņš visu dara Staburagam pakal. Vai nē?“

„Kā mērkaķis . . . Man tā reizēm nāk smieklī . . . Vai zini, Oldziņ, kad Staburags pie galda noliek karoti — arī Valnis noliek karoti . . . Kad Staburags sāk debatēt ar tevi par sieviešu jautājumu — arī Valnis sāk debatēt par to pašu jautājumu . . . Kad Staburags paliek ilgi pie galda — arī Valnis sēž tikpat ilgi . . . Kad Staburags pieceļas, atvairojas un aiziet no galda — arī Valnis pieceļas, atvairojas un aiziet . . . Kad Staburags klusē — arī Valnis klusē. . . Vai nav smieklīgi, ko? Ha, ha, ha!“ smējās Emmi.

„Nē, tas ir jocīgi, Emmi . . . pa daudz jocīgi . . . Ha, ha, ha!“ . . .

Abi eņģeļi runāja un smējās skaļi un jautri.

Ari Sūbris sāka smieties, tā ka pudeles gar sāniem kustējās un sitās kopā . . . knikšķēdamas . . .

„Vai, vai, papiņ, nesmejies — pudeles saplīsis,“ rūpīgi ieminējās Olga.

„Bet kā tev liekas, Olga, kā viņi satiks mazajā istabīnā — Staburags ar Zinu? . . .“

„Bet, Emmi, vēl jau viņi nav apprecējušies . . .“

„Ja, to es zinu, bet viņi apprecēsies.“ stingri un noteikti atbildēja Emmi. „Katrā ziņā apprecēsies.“

„No kam tu to zini?“

„Zinu.“

„Ja, no kam?“

„Es zinu no tam, Oldziņ, ka iedevu viņam lasīt grāmatu: „Laulības filosofija“. — un viņš to ir izlasījis, un bez tam . . .“

Te Sūbris viņu pārtrauca.

„Ari es,“ tā viņš svarīgi teica, „ari es viņam iedevu vienu grāmatu: „Pa Kristus pēdām,“ — un arī to viņš bij izlasījis.“

„Un bez tam,“ turpināja Emmi, „es gribēju pārliecināties, vai viņš tiešām precēs Zinu un dāvināju viņam . . . Zini, ko?“

„Nu?“

„Apakšbikšas.“

„Un viņš tās pieņēma?“

„Ja—a, pieņēma . . . Edis uznesa . . . Sākumā Edis gan negribēja uzņemties . . . Teica: kā tas izskatīšoties, kad viņš iešot ar apakšbiksām. Bet es viņu saņēmu krietni, un lieta darīta . . . Zini, viņi ar Edi labi satiek . . . Staburags bij gan ļoti brīnījies par tādu dāvanu, bet abi sākuši jokot un pa jokam — paņēmis . . . Nu, vai tu vēl šaubies, Oldziņ?”

Nē, Olga vairs nešaubījās, jo arī kārtis to pašu bij rādījušas.

„Ja, papiņ, kur mēs ņemsim istabas priekš Zinas un Staburaga? . . .” Olga dziļdomīgi griezās pie slimā pēc padoma.

Slimnieks sakustējās, pudeles sasitās kopā, komprese nokrita no acīm un, dziļdomīgi pagriezis sarkano, aizpampušo aci uz savu laulāto draudzeni, viņš sacīja:

„Turpat, kur Emmi un Sauleskalns sākumā dzīvoja.”

„Pareizi . . . pareizi . . . Emmi, tas ir slaveni . . . tanīs pašās divās istabās, kur tu sākumā dzīvoji ar savu Edi priekš direktora Nelsona nāves . . . Skaisti, vai nē?”

„Skaiti, ļoti skaisti!”

„Un Zina būs laimīga, vai nē,” teica viens eņģelis.

„Un Zina būs laimīga,” piebalsoja otrs eņģelis.

„Un Zina būs laimīga,” norūca dziļdomīgi slimnieks, gulēdams savos veselības avotos. . .

41.

Vai Zina būs laimīga, to neviens nezināja. Ari viņa pati nē.

Bet tagad viņa bij laimīga . . .

Nekad visā mūžā viņa nebij pārdzīvojusi tādas brīžus, kā tagad. Savāds gaišums bij atspīdējis viņas dzīvē. Viņa nekur un nekad nebij redzējusi tāda vīrieša, kāds bij Staburags. Simtiem vīriešu viņa bij satikusi gan ballēs, gan viesībās, gan citādi, bet arvienu viņiem bij kas tāds piedauzīgs, pielīpošs, riebīgs. Arvienu viņi runāja par vienām un tām pašām lietām, teica vienus un tos pašus, vienlīdzīgi sekļus un nodrāstus komplimentus un visi — visi viņi tīkoja pēc viena: pēc viņas jaunās miesas... Ja, to viņa juta. Visi vīrieši uzskatīja viņu tikai kā svaigu, vēl nesamaitātu baudījumu priekšmetu, un tādēļ tie lidoja tai apkārt, tādēļ tie atklāja tai mīlestību, tādēļ tie tīkoja pēc viņas rokas . . .

Bet viņai viss tas instinktīvi riebās . . . Viņa juta, ka tiklīdz viņai kāds nolaupīs ziedošos vaigus un jaunību un jautrību — tūlīt viņa tiks pamesta, atstāta . . . nicināta . . .

Bet Staburags pārsteidza viņu . . . Tas nelipa klāt . . . Tas neteica komplimentus . . . Tas neatklāja mīlestību . . . Tas nekāroja pēc viņas miesas . . . Ja, tas bij savāds cilvēks . . . Debatēs par sievietēm viņš nekad nenostājās vīriešu pusē, bet arvienu sieviešu . . . Tas bij dīvaini . . . Un neviena viņš netaupīja, kas aizskāra sievieti, it kā tā viņam būtu svēta . . .

Tā vienreiz Sūbra kundze teica uz Zinu:

„Zina, es tevi vēl šogad izprecināšu . . .“

Zina nosarka. Viņa jutās ievainota. Bija kaut kas zems šinīs vārdos, bet viņa neprata to formulēt vārdos . . . nedrīkstēja izteikt . . .

Bet Staburags iedegās un uzbruka Olgai.

„Sūbra kundze,“ viņš teica, „jūs runājat tā, it kā jūs radniecē būtu prece . . . Ja jūs sakat: „Es tevi izprecināšu,“ tas izklausās tāpat kā: „Es tevi pārdošu . . .“

Iesākās karstas debates, kur Olga, Emmi un reizēm Sūbris kopējiem spēkiem uzbruka Staburagam.

Bet viņa pretinieku gudrie argumenti, ko tie veda sakarā ar sievieti un mīlestību, arvienu grozījās ap zeķēm, veselību, saimniecību.

Ar pāris vārdiem, ar pāris teicieniem Staburags nostādīja smieklīgā gaismā viņu uzskatus par sievieti. Reizēm viņš runāja pat ilgi, garī, aizraujoši . . . Un reizi viņš teica Sūbrim un viņa diviem eņģeļiem taisni acīs:

„Jūsu mīlestība ož pēc savalkātām zeķēm . . . Bet sieviete — ir kas vairāk . . .“

„Bet kas tad Jums lāpīs zeķes?“ visi trīs kā vienā balsī gudri un nikni prasīja Staburagam.

„Es pats,“ viņš atteica.

„Jūs?“ smējās jautri viņa pretinieki.

„Ja gan — es,“ atkātoja stingri Staburags. „Ja vīrietis var iemācīties medicīnu un augstāko matematiku, tad viņš vari arī iemācīties zeķes lāpīt, un nevis uzkraut to sievietei par pienākumu . . .“

To teicis viņš aizcirta durvis un nogrima savā mazajā istabiņā.

Zina ilgi domāja pakaļ viņa vārdiem. Un arvienu, arvienu viņa sekoja uzmanīgi debatēm, un arvienu viņa garā pieklāvās Staburagam . . .

Viņa arvienu sāka ienīst savus apkārtējos . . .

Viņai tagad skaidri bija saprotams, ka uz viņu skatās kā uz precī . . . Ja, ja, tagad viņa skaidri saprata, kādēļ viņu Olga un Emmi reizu reizēm gribēja ar varu izgrūst pie kāda daktera . . . skolotāja . . . ierēdņa . . . Un šie vīrieši . . . Ja, arī tos viņa tagad pazina. Tos Staburags nesaudzēja. Viņš arvien tiem norāva masku. Tie bija samaitāti, tie bija kā tārpu saēsti āboli, bet grozījās pa zaloniem kā nevainīgi tauriņi . . .

Un daudz viņai bija ko domāt savā vientulībā . . .

Staburags ar savām runām, savu izturēšanos viņai, pašam nemaz nezinot, bija atklājis brīnišķu pasauli.

Viņa mīlēja Staburagu . . .

Viņa bija laimīga, domājot par viņu . . .

Un naktis! . . . Viņa stundām varēja nakti sēdēt pie loga un skatīties nakts tumsā . . . kad visi gulēja . . . Reizēm, kad bija gaišas mēness naktis, viņa izcēlās un staigāja klusām pa istabām viena . . . ar savām domām un jūtām . . .

Un beidzot, kad nogura staigāt, viņa nostājās pie loga, piespieda galvu pie aukstās loga rūts un sastinga savos sapnos par Staburagu . . .

Mēness apspīdēja viņas kailos apaļos plecus, valējās jaunavas krūtis, balto nakts jaku, pār kuŗu nokārās lielie, kuplie, garie melnie mati . . .

Ja, tā viņa stāvēja nakti, skaista un lepna un vientuļa kā dieviete . . . domīga, ilgu pilna un laimīga . . .

42.

Staburags dzīvoja ļoti ļautri. Katru vakaru viņš bij Sūbra zalonā, dejoja, dziedāja, klausījās kā spēlē un dzied, debatēja ar kādiem viesiem — pat spēlēja kārtis neizbēgamos gadījumos . . .

No svara viņam bij ne paši vakari, bet Zina. Tā bij viņam palikusi tik tuva, ka viņš nevarēja viņu neredzēt. Un visbiežāk viņš to varēja redzēt Sūbra zalonā. Viņam patika redzēt, kā viņa dejo... Likās, ka ne viņa dejoja, bet viņas deja dejoja. Un viņas lokanai, graciozai, aizraujošai dejai visapkārt bij ziedoņa svaigums, smarša, gaviles . . . Likās, ka dejojot visa viņas figura teiktu smaidošu patiesību:

„Es esmu pati jaunība, es esmu pats ziedonis...”

Skaista sieviete nes sev daudz skaistuma līdz... Staburags to zināja no piedzīvojumiem. Tādēļ viņš gribēja būt pēc iespējas bieži kopā ar Zinu — redzēt viņu, runāt ar viņu, elpot ar viņu, baudīt viņas skaistumu visdažādākās viņa parādībās.

Un viņš taču mīlēja Zinu . . . Zina tāpat . . . Bet atklāti viņi viens otram to nebij teikuši. Viņi tikai juta to.

Viņu mīlestība bij viņu sapnis. Nevienam to nevajadzēja zināt, nevienam to nevajadzēja aiztikt . . . Šis sapnis bij jāsapņo slepenībā, jo slepenība viņam deva vēl vairāk skaistuma . . .

Jā, Staburags bij noņēmis nekad neteikt Zinai to, ka viņš viņu mīl . . . Viņam likās, ka viņu mīlestības skaistums daudz no tam zaudēs . . .

Tikai neiznāca tā, kā viņš bij nodomājis.

Kādā dienā viņi skrēja ar slidām pa slidotavu skolas dārzā. Skrēja arī Zina, Sauleskalns, Valnis . . . Staburags mīlēja šo svaigo, dzestro, spirtgo ziemas sportu . . . Vislabāk viņam būtu paticis skriet vienam pašam pa upi, gar mežmalu. Jo tikai

tad var īsti baudīt šī sporta cēlo skaistumu. Tikai Zinas dēļ viņš grozījās te pa mazo mākslīgo ledus laukumiņu . . . Viņam patika skatīties, kā Zina skrien, patika skriet kopā ar viņu un just, ka viņa reizēm atbalstījās uz viņa, lai nekristu.

Tā viņi skrēja jokodami, smiedamies, kamēr pienāca tumsa. Sauleskalns ar Valni bij jau nogājuši prom. Tikai Staburags ar Zinu vēl palika . . . Viņi skrēja un skrēja . . .

Tad . . . Zina apsēdās un palika domīga . . .

„Kas jums kaiš?“ jautāja Staburags. „Skataties uz kokiem, cik tie ir krāšņi, cik lieliski savos baltajos, mīksti-pūkainajos sarmas vainagos! . . .“

Zina klusēja . . . Viņa mazliet paskatījās, pasmaidīja tā sāpīgi un sēdēja atkal, domās nogrimusi . . .

„Jūs saaukstēsaties,“ teica Staburags.

„To es gribu,“ atbildēja Zina.

„Kādēļ?“

„Tādēļ, ka gribu sastingt.“

„Ari ideals,“ iesmējās Staburags un uzaicināja viņu skriet.

„Es neiešu.“

„Tad iesim uz mājām.“

„Ari uz mājām neiešu,“ viņa teica, spītīgi pasmaidīja un atkal skumīgi nogrima domās . . .

Mazs putniņš, lēkdams no zara, nobēra sniega pārslas, kas iebira Zinai matos . . . uzbira uz pleciem . . . uz pūkainās jakas apkaklītes.

Viņa izskatījās šobrīd sevišķi pievilcīga . . .

Staburags mēģināja pierādīt, ka ir neprātīgi tīšām saaukstēties.

„Bet es gribu būt neprātīga . . . Man ir apnicis šis prātīgums, šī iesvērtā ikdienība . . . Es gribu sastingt un te, sēžot zem sarmas pilniem kokiem, — beigties . . . Tā būs vismaz maza pārmaiņa . . .“

Staburags nekā neatteica. Viņš apskrēja pāris reizes riņķī pa slidotavu un tad ar varu mēģināja Zinu dabūt vai nu skriet, vai mājā . . .

„Es neiešu,“ viņa teica kategoriski, un viņi spēkojās . . .

Beidzot viņi abi nogura . . . Zina nosēdās taisni sniega kupenā, slidotavas malā . . .

Uztraukti Staburags paskrēja šurp turp pa slidotavu un tad apstājās pie Zinas . . . .

Viņi klusēja . . . Staburags saprata Zinu . . . Viņš cīnījās pats ar sevi . . . Tas nebij tik vienkārši . . . Ari dvēselei ir savas tradīcijas, pret kurām nevar grēkot . . . Un visas šīs tradīcijas šīnī momentā Staburaga dvēselē cīnījās ar jaunajiem iespaidiem . . . Tā bij ārkārtīga cīņa . . .

Bet tad . . . Viens vienīgs varens jūtu vilnis aizskaloja prom visu pagātni, dvēselē kaut kas satumsa, kaut kas uzliesmoja, kaut kas ievaidējās un iesāpējās, kaut kas uzgavilēja . . . Un tas viss vienā acumirkļī . . . demoniski . . . Nē, ilgāk vairs nevarēja spēks cīnīties ar skaistumu, un Staburags noliecās, satvēra abām rokām Zinas galvu un noskūpstīja viņas matus . . . Ilgs un dziļš bij viņa skūpstis, un Zina nepretojās . . . Viņa pacēla galvu un pasmaidīja . . .

Viņa bij atsvabināta . . .

Viņi skatījās abi baltajā, lieliskajā sarmas naktī, kā aukstā paradīzē, un klusēja . . .

„Vai vēl ir glečeri tavā dvēselē?“ jautāja beidzot Zina šķelmīgi.

„Nē,“ atbildēja Staburags, viegli pasmaidīdams. „Tu atkausēji viņus. Tu biji tā saule. Tu un šī sarmas nakts . . .“

43.

„Vai jus pazīstat Vīnkoku?“ tā Olga jautāja kādu dienu Staburagam.

„Nē,“ atbildēja pēdējais.

„Kā? jūs nepazīstat Vīnkoku?“ viņa brīnījās. „Visa pilsēta viņu pazīst . . . Nu, tad jūs šovakar pie mums iepazīsaties,“ priecināja Olga viņu.

„Kas tas ir tāds?“ iejautājās Staburags. „Kāds skolotājs?“

„Ja, skolotājs . . . Muzikas mākslinieks — liels oriģinals,“ tā viņam skaidroja Olga.

Ja, šis vakars tiešām interesēja Staburagu. Olgai bij dzimuma diena — un šī diena bij tā svarīgākā no visām dienām gadā . . . Katru gadu uz šo dienu tika ielūgti, vismaz, pāris simtu cilvēku, tika sarīkots mielasts, viesības ar rotaļām un deju, kāršu spēli, šachu, dambretu, muzicēšanu un dziedāšanu, garlaikošanos un mēlnesību. Tās bija ģeneralviesības no visām Sūbra sarīkotām viesībām.

Sākumā Staburags gribēja izvairīties no viņām, gribēja kaut kur aizbraukt, lai velti nebūtu jānosīt laiks, bet tad viņš pārgrozīja savu planu un ar interesi gaidīja šo vakaru, jo viņam galu galā tikās noskatīties visā šinī sabiedrībā, kas pastāvēja lielāko tiesu no viņa kolēģiem un viņu ģimenēm . . .

Ieejot zālē, viņam pretī jau rēgojās Kaudzes zolidā figura, un platais ģimīs jau smaidīja . . . Dažās minutēs viņš bija jau paspējis pastāstīt jaunākos notikumus pilsētā un bija arī jau paspējis Olgai samelot par vienu otru no viņas pazīstamām, pat tuvām personām . . . Viņš zināja, ka melot nav labi un ka vēlāk izcelsies skandals, ka sievas ar vīriem saies matos un beigu beigās izrādīsies, ka vainīgs ir Kaudze ar savu nenogurstošo mēli, bet kas tad

par to? Viņš nekādi nevarēja bez melošanas iztikt. Drīzāk kādreiz bez ēšanas nekā bez melošanas . . .

Viņš pat bij izstrādājis sev veselu melošanas teoriju, un viņam bija sava melošanas filosofija.

„Pasaule ir ļauna, un ar taisnību vien pasaulē tāļu nevar tikt,“ tā viņš apgalvoja, roku uz krūtīm likdams, sievietēm, kad viņas reizēm uzbruka viņam no visām pusēm un ar faktiskiem pierādījumiem piespieda viņu pie sienas, tā ka tas vairs nevarēja izlocīties ne pa labi, ne pa kreisi . . . „Savā dvēselē es esmu taisns un mīlu taisnību, bet es nevaru būt cietsirdīgs . . . Un kad es redzu, ka damas sēž zalonā un skumst un garlaikojas — nudien, tad ņemat man galvu nost, es nevaru klusēt un vienaldzīgi noskatīties, ka viņas, tā sakot, klusot vīst un vīstot klusē . . . Tad man jārunā ar viņām daudz un kas tad nu par brīnumu, ka runājot pasprūk viens otrs vārds, kuŗš vēlāk dzīvē neatrod atbalsi un izrādās par nepatiesību . . . Cilvēks nav nemaldīgs, un pat saule nav bez plankumiem . . . Bet man ir viens moralisks apmierinājums: es zinu, ja es savās runās kādreiz viņos, jeb, kā jūs sakat, meloju, tad šīs manas runas dod cilvēkiem vielu un nodarbošanos veselām dienām, nedēļām, mēnešiem . . . Cilvēki, sevišķi dāmas, atkārtoti manus vārdus, papildina, kritizē, izpuško, pārspriež, debatē par viņiem, sirdas, priecājas — ar vārdu sakot, mani vārdi atdzīvina visu pilsētu . . . Visa pilsēta ir glābta no garlaicības . . . un tas, lūk, man dod moralisku gandarījumu . . . Vai nē? Vai man nav taisnība? . . .“

Šādiem Kaudzes argumentiem un melošanas filosofijas sistēmai, kuŗu viņš nolika tām priekšā ar retu sirsnību, vaļsirdību un skaidrību, damas parasti nepretojās, bet taisni cienīja viņu — šīs sirsnības un vaļsirdības dēļ . . . Viņas labprāt pēc strīdiem ar viņu dejoja, un niknais naidis beidzās ar to, ka Kaudze šķiroties norāva vienai otrai no daļās rociņas vai no smaidošajām lūpām pa skūpstam, vislabāk, protams, — tumsā.

Zālē pamazām lasījās viesi . . . Ieradās arī

Lūsis . . . Viņš vispirms uzmeklēja cienīgo kundzi un veikli noskūpstīja viņas roku, paceldams to ne visai augstu un pats noliekdamies ne visai zemu . . . tā, lai iznāktu graciozi . . .

Ar spodrajiem, modernajiem zābakiem veikli šlūtēdams par spodro parketa grīdu, viņš pieslīdēja klāt drīz vienai, drīz otrai no sievietēm un apsveicinājās, laipni smaidīdams un pateikdams vienai otrai pa saldām komplimentam . . .

Tad viņš draudzīgi piesēdās klāt Staburagam un uzrunāja to:

„Какъ поживаешь?“ Was giebt es neues in der Politik? Ko jūs domājat? . . . Да, кстати, es sen ar jums gribēju runāt par kolektivismu . . . Esmu neskaidrībā par šo jautājumu . . . Un ko jūs domājat, piemēram, kā izskatītos nākotnes valstī? . . . vai viņa vispār iespējama? . . . Man šķiet . . .“

„Par kolektivismu un nākotnes valstī? Ja gribat dabūt par to kādas ziņas, paskataties tur tai milzu konverzācijas leksikonā, kas tik skaisti spīguļo direktora kunga grāmatu plauktā . . . Šim leksikonam ir ļoti garlaicīgi . . . Gaļu divdesmit viņš tur laipni spīguļo katram pretī ar saviem zelta burtiem, bet neviens viņu neievēro, neviens neinteresējas gar viņa gudrībām . . .“

„Nē, man taisni gribētos dzirdēt jūsu domas par šiem jautājumiem,“ interesējās, glaimodams, Lūsis:

„Expliquez cela brièvement.“

Staburags ironiski pasmaidīja . . . „Izlasat tik to, cik Brockhauzā un tad jums pietiek, ko spīdēt pa visiem zaloniem, viesnīcām un kafēšantaniem ar savu gudrību par šiem jautājumiem,“ atteica zobodamies Staburags . . .

Lūsis palika mazliet konfuss. Viņš izvilka papīrosu un piedāvāja to Staburagam.

„Pateicos, nepīpoju.“

Lūsis aizsmēķēja viens pats. Garšīgi ievilcis pāris dūmu plaušās, viņš tikpat garšīgi izpūta tos gaisā un tad, uzsitis pats sev divreiz uz ceļa, teica, pagriezies pret Staburagu:

„Nu, ko jūs domājat par franču valodu? . . .“

Skaista, jaukskanīga, vai nē? Zum Beispiel . . . „Mēs ar šņukstēšanām šķirāties.“ Latviski skan banāli, vai nē? kaut gan latviešu valodas daiļumu un jaukskanību es nenoliedzu . . . Bet ņemsim franciski šo pašu teicienu: „Nous nous quittâmes avec des sanglots“. Tās ir daudz daiļākas, daudz interesantākas skaņas . . . Ko jūs uz tam sakat?“

„Es? Es domāju, ka frančiem droši vien nav tik daudz plānprātīgu, kā latviešiem . . .“ zobojās Staburags.

Lūsis aplūsa. Viņš redzēja, ka ar Staburagu nav iespējams sarunu uzsākt. Bet tas bija tiešām savādi. Viņš ar visiem prāta runāt, visādos virzienos . . . Kā jau teikts: ar konzervatīviem viņš bija konzervatīvs, ar liberaliem — liberāls, ar radikāļiem — radikāls un, vajadzības gadījumos, sarunās gāja vēl vairāk uz labo un uz kreiso pusi . . . Tagad viņš patlaban nāca no kādas oficiālas vietas. . . Vai Staburags to zinātu, ka viņš savu kāju cēlis nupat pār kādu oficiālu sliegsni, runājis ar kādu oficiālu personu daudz par saviem darba biedriem vispār un par jaunajiem sevišķi? Vai Staburags tiešām to zinātu? Viņš ievilka dziļi tabakas dūmus krūtīs un, pacēlis galvu, spēcīgi izpūta tos gaisā . . .

Ienāca Alma . . . Viņa uzsmaidīja Lūsim, Lūsis viņai, un vienā acumirkļī viņi bija nogrimuši dziļā sarunā, kas šad un tad Almai izvilināja kuteļīgus smieklus . . . un vaigu nosarkumu . . .

Zālē bija jau salasījies labi daudz viesu. Pīpoja... trieca . . . smējās . . . amizējās . . .

Olga pārlaida acis pār zāli un viesiem — tikai daži vēl trūka. Un Vīnkoks vēl nebija ieradies. Viens otrs apprasījās pie Sūbra kundzes, vai Vīnkoks būs šovakar. Kundze apgalvoja, ka Vīnkoks būšot . . . Pagaidām viņa vietā pie klavierēm šo to spēlēja Sauleskalna kundze — Emmi.

Piepeši pa zāli izplatījās ziņa, ka pilsētā noticis nupat liels skandāls: uzietā kāda sapulce, kur saņemti un aizvesti skolotājs Valnis un vairākas ģimnazistes . . . Sapulce bijusi liela, un vairākas

ģimnazistes, nezin kā, izglābušās, bet Valnis un da-
žas — aizvesti . . .

Šo ziņu uzņēma ar lielu uztraukumu, un ne-
viens viņai negribēja ticēt.

Bet madame Mauring, kas nupat bij atnākusi, apgalvoja elzdama pūzdama, ka tas esot tīra Dieva taisnība, jo par to runājot jau visa pilsēta un viņa zinot visu to no autentiskiem avotiem . . . Runājot, ka esot pat krituši un ievainoti, bet par šo patiesību viņa šauboties un nezinot nekā tuvāka . . . Tik tas esot fakts, ka aizvesto starpā esot arī viena skolo-
tāja no vietējās sieviešu ģimnazijas.

„Skolotāja? . . . Ach . . . Ko? . . . Kas! . . . Nevar būt . . .“ tā skanēja izbrīnīšanās saucieni no visām pusēm . . .

„Ūdeni . . . lūdzu man glāzi ūdens . . .“ iesau-
cās ģimnazijas direktriese, Ballod kundze, un Sūbris, kas gadījās blakus šai cienījamai damai, ātri izskrēja un ieskrēja un pasniedza kundzei glāzi auksta ūdens.

„Bet mana ģimnazija! . . . Manas skolnieces! . . . Manas skolotājas! . . .“ vaimanāja kundze . . . „Nē, tas nevar būt . . . jeb — es nepārcietīšu šo triecienu . . . šo kaunu! . . .“ vaimanāja madame Ballod.

Visi viņu mierināja.

Uztrauktā direktriese taisījās braukt uz mājām, bet viņu nelaida, jo vienatnē viņai būšot vēl grūtāk. Te, vismaz, varot pārrunāt notikumu tuvāk . . .

Kundze palika . . . Nervi norima . . . Sākās sarunas . . .

Ēda konfektes un sprieda . . . Pīpoja cigarus un sprieda . . . Iedzēra vīnu un sprieda . . .

Taisīja hipotezes un varbūtības . . . Daudzi gribēja zināt sīkumus . . . Kā vesti, kur vesti? . . . Vai ar cepurēm, vai bez cepurēm? Pa trotuaru, vai pa ielas vidu? Uz kuŗu pusi? Vai priecīgi? Vai bēdīgi?“

Madame Mauring stāstīja, ka priecīgi esot visi bijuši, sevišķi ģimnazistes . . .

„Mon Dieu, mon Dieu!“ atskanēja no kādas kundzes balss organa.

„Gott!“ iesaucās kāda cita . . .

No vīriešiem cits smējās, cits zobojās, cits bij nopietns, cits vienaldzīgs, cits — nekā nedomāja.

Lūsim, dzirdot jauno ziņu, dvēselē nolocījās kaut kas melns un atminā ienāca oficiālais sliegsnis. Bet . . . Viņš izņēma papirosu no sudraba etvijas, aizdedzināja mierīgi to, mierīgi kūpināja un amizējās tālāk ar Almu . . .

Staburags noklausījās šo ziņu mierīgi un aukstasinīgi. Tā bij svarīga ziņa . . . Tā sacēla veselu vētru viņa dvēselē . . . Tūkstošiem domu un varbūtību šaudījās viņam pa galvu . . . Bet to neviens nedrīkstēja ne zināt, ne redzēt, kas notiek viņam iekšā . . .

Pa durvīm ienāca kāds cilvēks.

„Ā, Vīnkoks, Vīnkoks!“ iesaucās priecīgi vairākas damas. Citas savādi pasmaidīja, citas sarunājās savā starpā, smaidīdamas un klusām smiedamās . . . Acīm redzot, visi interesējās par Vīnkoku . . .

Ari Staburags aplūkoja viņu ar interesi.

Tikko viņš ienāca pa durvīm, tas norāva sev brilles no deguna, nervozi izņēma no melno, nodilušo, netīro svārku pakalējās kabatas netīru kabatas drāniņu un slaucīja brilles . . .

Uzlicis brilles, tas vispirms saredzēja Sūbri un viņa kundzi, kas tam bij nostājušies pašā priekšā un kaut ko viņam jautāja . . . Viņš apsveicinājās ar tiem, mazliet pasmaidīdams un palocīdamies tik neveikli, ka daudzi sāka smieties . . .

Sūbris kaut ko stāstīja par klavierēm . . . ilgu gaidīšanu . . . bet Vīnkoks sāka apsveicināties ar visiem, kas bij zālē . . .

Smagiem lāča soliņiem viņš piegāja te vienam, te otram un sniedza roku, kuŗa bij tik mīksta un gļeta — likās, gluži bez muskuļiem un kauliem . . .

Apsveicinājies ar kādiem desmit cilvēkiem, viņš pārējiem atmeta ar roku un aizlampatāja pie klavierēm . . .

Visapkārt smējās un jokoja . . .

Damas ieraudzīja, ka viņam netīri zābaki un platiem galiem, atspurušas, nokārušās biksas . . . Tad viņš nosēdās pie klavierēm starp divām svecēm . . . Krāgs melns . . . Manšetes netīras un nepaklausīgas . . . Viņas ik brīža līda no piedurknēm ārā un muka virsū uz rokām . . . Bet ikbrīža Vīnkoks tās atbīdīja atpakaļ, savādi pasīdzams delnu un pirkstus tik ātri un nervozi, it kā viņam kāds karstu dzelzi būtu piegrūdis pie rokas . . . Vīnkoks nospēlēja kādu īsu, nenozīmīgu gabalu.

Kundze aicināja viesus vakariņās.

Visi uzelpoja vieglāk:

„Beidzot . . .“

Kad ēdamās istabas durvis atvērās — visi bija patīkami pārsteigti no dzejiskās gleznas, ko ieraudzīja . . .

Tur viņš gulēja baltā elektriskā gaismā, ar savām bagātajām balvām, visu birģelisko idealu ideāls — dzīru galds . . .

Ar sevišķu rūpību viņš bija sarīkots. Vispirms viņu gribēja sarīkot, kā jau parasts, taisni, bet tas nebija vairs modē. Vajadzēja sarīkot galdu pakava veidā . . . Tā tagad mēdza . . . Bet arī tas nepmierināja Sūbra kundzi . . . Viņa negribēja akli sekot jaunajam virzienam, bet pati gribēja radīt jaunu virzienu . . .

„Dzīru galdu vajag ne sarīkot, bet komponēt...“ tā viņa teica. „Tas ir savā ziņā zīmfonija . . . Tas neko nenozīmē, ka ēšana pati par sevi ir skaista . . . Vajag viņu padarīt vēl skaistāku...“

Un viņa komponēja dzīru galdu . . . Viņa cēla priekšā Sūbrim grandiozu projektu: sarīkot dzīru galdu milziskas čūskas veidā . . . Uz muguras čūskai vajadzēja notikt istajai ēšanai . . . Uz galvas vajadzēja atrasties un uz astes veselai rindai visādu pudeļu . . . No čūskas zobiem vajadzēja tecēt vīnam un konjakam . . . Sūbris bij lieliski sajūsmināts par šo projektu, bet atrada, ka tas nav tehniski tik viegli realizējams . . . Sevišķi grūti bij ierīkot vīna un konjaka tecēšanu pa čūskas zo-

biem . . . Un galvenais — tas bij savienots ar lie-
liem naudas izdevumiem; tas bij sāpīgi . . .

Bet Olgai bij sāpīgi atteikties gluži no sava no-
doma. Viņa atmeta sīkumus un paturēja tikai pro-
jekta pamatideju.

Viņa izlocīja galdu nenoteiktās linijās un ne-
noteikti likumainai linijai pielika vienā galā lielu
apaļu galdu, otrā mazu, — spicu.

Tā galds dabūja zimbolistisku un oriģinālu
izskatu . . .

Ienākuši ēdamistabā, viesi padevās Olgas un
Sūbra vadībai. Olga grupēja un sēdināja sievietes
gar galdu. Sūbris aicināja vīriešus pie galda apaļā
gala, kur atradās uzkožamie un pudeles . . .

„Tā . . . Lūdzu . . . Ņemat . . . Lūdzu . . .
Lūdzu . . . Te būs siers. Te kaviars. Te kon-
zervēti vēži . . . Te šnabis . . . Varbūt Kaudzes
kungs vēlas konjaku? . . . Šķiņķi? . . . Varbūt,
balto? . . . Un Lūša kungs? . . . Lūdzu — neka-
vēties! Izturaties kā savās mājās. Kaviars. Ķil-
kas . . .“ tā bez mitas runāja un komandēja Sūbris,
grozījās uz visām pusēm, saskandināja glāzītēm,
iemeta vienu otru mutē, uzdūra uz dakšīnām pus-
nēģa, ieplēta muti, norija . . . Un tad atkal no jauna
sāka piedāvāt . . . te vienam, te otram . . .

Divi strāvas drūzmējās gar uzkožamo galdu:
viena pienāca, otra aizgāja . . . Tikai Sūbris stā-
vēja pamatīgi savā vietā un viņam līdzās kāds
kungs, kas bija lielāks par viņu un kuram viņš se-
višķi laipni, mīksti un mīlīgi piedāvāja tikai zinamus
šņabjus un uzkožamos . . . Šis kungs bija Stabu-
ragam pazīstams. Tas bija tas, no kā viņi visi bij
atkarīgi. Nopietnais kungs šad un tad nopietni no-
slaucīja un nobraucīja nopietno bārzdu un lielu vē-
rību piegriezta šņabjiem un uzkožamiem, nododams
par katru iedzerto glāzīti un katru apēsto uzkožamo
visai pamatīgu, daudzpusīgu un kompetentu kri-
tiku . . . Kad uzkošanas process bija beidzies, tad
Sūbris ar nopietno kungu piegāja tur, kur galdam
bija vidus, un abi apsēdās . . . Visapkārt un vis-
gaļām jau sēdēja kungi un damas svinīgās pozās un

svinīgi noskatījās uz bagāto galdu . . . Visgaŗām viņiem stiepās gaŗa rinda baltu ŗķīvju, uz kuriem bija sniegbaltas zervjētes un tā saritinātas, ka izskatījās kā baltas, spicas un lielas sivēna ausis. Sūbrim un nopietnajam kungam paŗā priekŗā atradās gaŗa liela lēzena bļoda, uz kuŗas gulēja kails sivēns. Viņŗ gulēja uz vēdera izlaidies, izstiepis priekŗkājas un galvu, izstiepis pakalējas kājas un asti . . . Likās, ka viņŗ bij ieskrējis degoŗā krāsnī un uz vietas nosvilis un sacepis, pieņemdams brūnu krāsu . . . Galvā viņam bij uzlikts mazs kronīts no greznām papira puķēm. Galvgalā pacēlās milzu palma un kājgalā ziedēja kamelija . . . Dakŗina bij iesprausta viņam labajā priekŗplecā un spodris nazis galanti nogūlies blakam uz baltās, garenās, lēzenās bļodas. . . Daŗas dāmas vieba degunu un teica, ka nevajadzējis kronīti sivēnam galvā, jo tas atgādinot līķi . . . Citas, turpretī, atrada to par ļoti nepiecieŗamu un skaistu izgreznojumu . . .

Pie kungiem džentelmeniskais sivēns, kuŗŗ var kar pa kūti mēslas un vircā omulīgi bij gulējis un vārtījies, bet tagad, pēc savas nāves, bij celts godā un spoŗumā, modināja milzisku apetīti. Tiklīdz viņi paskatījās uz sivēnu, tūliņ bij jāmet acis arī uz smuidrajām, sārtajām, bāļajām, melnajām pudelēm, kas lielā skaitā visādos kostimos bij sanulcējuŗas uz galda ap sivēnu un starp puķēm . . . ŗīs pudeles izlikās kaut kas augstāks un cēlāks par brūno sivēnu un nevilus atgādināja mazus tornīŗus, kas paceļas pret debesīm smaili un daļi . . . Lepni viņas noskatījās no saviem augstumiem uz sivēnu un citu ēŗanas materialu, kas pilnībā atradās uz galda un labs bij uzlūkoŗanai un gards ēŗanai . . . Priekŗs bij noskatīties. kā tika izpildīta visa ŗi ēŗanas zīmfonija, kuŗu bij sakomponējuŗi Olga.

Uvertira ar saviem ŗņabjiem un uzkoŗamiem kungus bij stipri jau ieŗusminājuŗi, un tādēļ nebij pie galda ne tā klusuma, kas kādreiz mēdz būt tik nepatīkams, ne tās kautrēŗanās, kas kādreiz notiek, kamēr viss tas aparats sāk kustēties . . .

Ēda daudz . . . runāja daudz . . . un ŗķīvij

klaudzēja daudz . . . Un runas grozījās ap visdāzādākiem, visdziļdomīgākiem priekšmetiem . . . Vīns, balles, precēšanās, šķiršanās, ceļošana, kariars, vistu perināšana, suņu dresēšana, liekie zobi, dievkalpošana un t. t., par visiem šādiem priekšmetiem varēja dzirdēt juku jukām debatejam un dzīvi sarunājamies.

Kad ēdamais materials jau vairāk slāņiem bij nogulies vēderā un karafes un pudeles jau bij nosikušas pāri pusei, tad daži no viesiem palika skarbi, daži jautri, daži laipni, mīli un elastīgi, daži klusi, daži runīgi . . . Visādi tēli pacēlās no galda, pie-skandināja un pietvīkuši turēja runas kundzei par godu un uzsauca augstas laimes . . . Beigās, kad katram no augstām laimēm vēderā bij jau labs degvīna ezeriņš, no kuŗa pacēlās miglaini garaiņi un patīkamā reibonī ietina jūtas un prātus, — Sūbris pārtrauca savu interesanto nostāstu par to, kā viņam nesen laimīgā kārtā ticis izdziedēts miežu grauds, kas tam bijis iemeties pašā kreisajā acī un uzsāka dziedāt „Gaudeamus igitur“ . . . Dziesma skanēja gudri un jūsmīgi, un daudzi nožēloja, ka nemāk latiniski un nevar gudro dziesmu līdz dziedāt, bet jācunduro tik pirmais pants vien. Sevišķi Lūsim un Kaudzem tas sāpēja . . .

Pēc dziesmas iestājās mazs klusums . . . Tādus brīžus mēdza izlietot arvienu nopietnais bārdainais kungs, kas bij lielāks par Sūbri un no kā visi pedagogi bij atkarīgi, un — viņš lika spīdēt savai personībai . . .

„Kas var nosist pudelei korku?“ jautāja viņš dziļdomīgi . . .

„Kā nosist?“ ierunājās dzīvi kāds no pedagogiem.

„Ar knipi,“ atbildēja nopietnais kungs un pakaidroja dažus stratēģiskus sīkumus.

Pudele bij jānoliek uz galda, un uz pudeles kakla bij jānoliek korks. Tad — bij jāatkāpjas daži soļi, jāaizmieg viena acs un jāsaģatavo knipsis uz spēšanu. Ar tā uzvilktu knipi tad bij jātuvojas pu-

delei, jālien kā uz pīlēm un jānosit korks no pudeles . . .

Iesākās korka sišana . . . Pedagogi sastājās rindā un viens pēc otra ar uzvilktu knipi un piemigtu aci tuvojās pudelei, uz kuņas atradās korks... Vispirms līda pats Sūbris, lēni, uzmanīgi, apdomīgi . . . Mērķēja . . . sita . . . bet netrāpīja — Olgai par lielu nožēlošanu un nopietnajam kungam par lielu prieku . . .

„Matematīķis pārrēķinājies,“ zobojās mazliet nopietnais kungs.

„Ja, uz vienu milimetri,“ atbildēja taisnodamies Sūbris . . .

Pēc Sūbra līda Kaudze un cirta ar tādu sparū, ka trāpīja kādai citai pudelei, kas tantariski nokrita uz grīdas un trokšņaini saplīsa . . . Damas iekliedzās, kungi smējās . . . Kaudze atvainojās . . . Pēc tam līda Lūsis un arī nenosita korku. . . Lūsim sekoja pedagogi gan platām bārdām, gan spicām, gan iesirmām un nesirmām, plikām un neplikām galvām. Ar lielāko nopietnību viņi līda, ar piemigtu aci un uzvilktu knipi, un neviens netrāpīja . . .

Tikai Staburags, visiem par lielu brīnumu, nepiedalījās pie korka sišanas . . . Viņš šo joku bij redzējis kaut kur uz tirgus pie ielas puikām, un, redzot nodarbojamies ar to pašu joku veselu rindu pedagogu, nopietnu piedzīvojušu vīru, viņam gribējās raudāt . . .

Bet tad viņam piepeši nāca smieklis, un viņš tikko neuzlēca kājās un neizsaucās:

„Invalidi! . . .“

Ja, ja, visi tie tiešām bija invalidi. Viņš zināja katra biogrāfiju . . . Tur bija zīmēšanas skolotājs, kas nebija spējis palikt par mākslinieku un tādēļ — palika par pedagogu. Tur bija vēsturnieks, kas nebija spējis palikt par zinātni vīru un tādēļ palika par — pedagogu . . . Tur bija vācu valodas skolotājs, kas divpadsmit gadu bija studējis medicīnu... aizkļuvis laimīgi līdz otram kursam . . . Tad izstājies, nolīcis vācu valodas skolotāja eksāmenu un tad — pēc divpadsmit gadu studēšanas un dzerša-

nas — palicis par pedagogu. Un tā katrs no viņiem . . . Kas nebija sasniedzis to, ko bija vēlējies, tas bija palicis par pedagogu . . . Nē, nē . . . visi tie bija nožēlojami, neizdevušies tipi, kuŗi aiz bēdīgas nepieciešamības bija palikuši par — pedagogiem.

Varbūt, viņš nebūtu mierīgi varējis noskatīties šinī ainā un būtu sācis viņus kaunināt . . . saukt, aicināt uz kaut ko labāku, nopietnāku . . . Bet viņš zināja, ka saucienam zalonā un birģeļu ēdamās istabās ir tikai tiktāl nozīme, cik tātāl tas aizdzen garlaicību uz kādu acumirkli . . .

Un tādēļ Staburags klusēja . . . Te nebija tā vieta, kur jārūnā par dzīvību un mērķiem. Te tikai varēja ar nožēlošanu noskatīties uz šīm aprindām, kuŗu uzdevums ir piedzimt, vaišļoties, draņķēties un nomirt . . .

Pēc korka sišanas visi aizgāja no ēdamistabas zālē.

Tikai Vīnkoks vēl palika ēdot . . .

Visu laiku viņš neatlaidīgi bija nodevies šim darbam . . . Kuŗu ēdienu viņam piedāvāja, viņš palocījās, pateicās un teica:

„Ā, tas laikam būs derīgs manam vēderam...“

Un galu galā izrādījās, ka visi ēdieni ir derīgi viņa vēderam un visus viņš ņēma pretīm neparasti lielās porcijās . . . Citi, to redzot, vīpsnāja un smējās, bet viņš to neredzēja un nedzirdēja. Tik aproces tam līda uz rokām; viņš tad pasita atpakaļ tās ar savu elektrisko rokas spērienu un ēda . . . ēda . . . ēda . . .

Visi viņu uzskatīja par plānprātīgu un turēja par joku priekšmetu.

Pabeidzis ēst, viņš paskatījās apkārt: neviena vairs nebij.

„Idioti,“ — viņš noņurdēja apakš sevis un sāka rakņāties pa visām kabatām, kaut ko meklēdams. Pa meklēšanas laiku visādi priekšmeti tika izvilkti no kabatas: veci papīri, cimdi, netīra kabatas drāniņa, tukša, veca tabakas doze, brillu maks, sveces

galiņš u. t. t. Izvelkot katru no šiem priekšmetiem, viņš noņurdēja:

„Hm. Velns laukā! Nav. Kur tad es esmu iegrūdis?“

To teicis, viņš meklēja atkal. Beidzot viņš iebāza roku dziļi aiz svārku oderes un izvilka no turienes mīkstu, melnu, vecu ādas papirosu maku. Attaisījis tam vienu nodaļu pēc otras, viņš skumīgi nokungstēja:

„Nav . . . Tukšs . . .“

Tad viņš piecēlās no krēsla un piepeši ieraudzīja Staburagu, kas turpat sēdēja blakam.

„Ā,“ — viņš teica pārsteigts, piegāja Staburagam klāt un stādījās priekšā:

„Mans vārds — Vīnkoks. Vai jums nav kāda papirosa?“

„Es nesmēķētājs,“ — atbildēja Staburags, paņēma kādu papirosu kasti, kas atradās uz galda un pašķieba to uz vieniem sāniem.

No pieciem simtiem papirosu tur bija palikuši kādi pieci gabali.

Vīnkoks paņēma vienu no tiem, aizpīpoja, pateicās un, garšīgi ievilkdams un izpūzdams dūmu mutulus, iegāja zālē . . .

Tikko Vīnkoks bij izgājis no ēdamās istabas un Staburags palika viens pats un noskatījās uz garā galda, kur nupat uz visas linijas bija vesta cīņa ar sivēnu, nēģiem, bišsteksu, vēžiem, konjaku, alu, vīnu, augļiem un tā tālāk, pie viņa steigšus ieskrēja Zina. Viņa apķērās tam ap kaklu, lēni un klusi noskūpstīja viņu un teica dziļi sakustinātā balsī:

„Nāc, mīlais, zālē. Neej projām — nāc. Es nevaru galēties ar tiem cilvēkiem . . . Kaudze . . . Lūsis . . . Sauleskalns — visapkārt apstājuši mani . . . Nāc, nosēdies, ja ne vairāk, uz divana, un sēdi . . . Man tevi uzskatot vien ir vieglāki . . . zini, daudz vieglāki viss panesams . . . Es nebrītiņu nevēlētos redzēt, ka tu esi projām . . .“

Tad viņa atkal viegliem soļiem aizsteidzās zālē, pie durvīm vēl atskatīdamās un mīļi pasmaidīdama . . .

Staburagam patika šī poza . . . Ja, tā viņam patika Zina visvairāk . . . kad viņa promejot apstājās, atskatījās un smaidīja — tas bija skaisti . . . Viņas krūtis un pleci un profils tad bija sevišķi reljefi un pievilcīgi. Viņš piecēlās un iegājā zālē . . .

Vīnkoks spēlēja, un pāri jau griezās . . . Spēlēja patlaban valceri . . . Direktors, soļus matemātiski mērīdams, griezās ar savu cienīgo . . . Kaudze dejoja ar Zinu . . . Lūsis ar Almu, un vēl pāris koleģu, mīli triekdami, griezās ar kādām damām tā, ka te paspīdēja, te aizgriezās atkal viņu galvas kausi, kā mēneša fazes . . .

Tālāk, caur deļotāju pāriem, pa kabineta un viesu istabas vaļējām durvīm varēja saredzēt, ka viesi vietu vietām pa trīs, pa četri, pa pieci bij nosēdušies pie zaļiem, četrkantainiem, kāršu galdiem, kūpināja pīpojamo materialu, sauca „pass“, „bēte“, „iekritis“, „maksā cieti“ un smējās un gudri sprieda, ko vajadzēja pa priekšu spēlēt, kalpu vai ķēniņu, damu vai dūzi . . . ercu vai piķi . . .

Ari bārdzainais kungs, kam galva bij tikpat plika kā Sūbrim, bet kas bij nopietnāks par Sūbri un no kā visi pedagogi bij atkarīgi — arī tas trumpoja . . . Viņam blakam atradās alus pudele, no kurās tas šad un tad iebaudīja pa glāzei . . . Pie viņa galda sēdēja reliģijas skolotājs, mācītājs Rafaels, kas arī trumpoja . . . Sākumā viņš gan kautrējās, bet citi iestāstīja, ka tā esot slēgta sabiedrība, pašu laudis — un cienīgtēvs sita vaļā . . . Staburags stāvēja brīdi un nolūkojās, kā funkcionēja uzvilktais viesu aparats . . .

Kāda dama, gara un tieva, melnās drēbēs, baltām rokām, melnām acīm un baltiem skaistiem zobiem, kuri kā vēlāk Staburags dabūja zināt, visi bij lieki, pienāca viņam klāt un uzaicināja uz deju.

Viņš dejoja . . . Kad beidza deļot ar vienu, ņēma pēc brītiņa otru, trešo, ceturto . . . Īstenībā viņam nebij ne mazākās kāres un ne mazākā baudījuma deļot ar šīm sievietēm, bet viņš izlietoja tās kā zibeņa novilcējas, lai šīs pašas damas nemuldētu un neplāpātu, ka viņš deļo tikai ar Zinu . . .

Viņam gan šis zalona damu spriedums bij vienaldzīgs, bet tomēr tā nepatīkami aizskāra viņam mīļu cilvēku un līdz ar to jūtas, kuŗas neviens nedrīkstēja aiztikt . . .

Viņu mīlestība bij viņu sapnis . . . Neviens to nedrīkstēja zināt . . . Nevienam nevajadzēja aptraipīt tos momentus, kuŗi bij jāiegulda dvēselē un jāuzglabā ziedoši un šķīsti visu mūžu . . .

Ja, beidzot Staburags dejoja arī ar Zinu . . . Dejoja valceri . . . Tā bij viņa iemīlotā deļa . . . Senāk viņš neprata dejot . . . Viņš uzskatīja deļu kā kaut ko banalu, nepieklājīgu . . . bet tad . . . Tikko viņš iemīlējās Zinā, viņš atmeta savu kautrību, pārvarēja sevi un iemācījās dejot . . . Tikai Zinas dēļ viņš to darīja . . . lai dejotu ar viņu . . . Visi apbrīvoja viņu, cik ātri viņš bij iemācījies, bet neviens nezināja, ka viņa deļas skolotājs bij — mīlestība . . .

Bij tiešām skaisti, skaņām plūstot, griezties ar mīļoto skuķi viegli, viegli . . . griezties un atkal griezties . . . Un daudz skaistuma Zina prata ielikt deļā . . . Viņa nebij jagriež kā piesta, ar viņu nebij jākrīt uz grīdas . . . Viņas deļa bij viegla un skaista kā līgsms sievietes smaids . . . Ja, gluži kā smaids . . . Un viņas deļa nebij tik mehaniska griešanās vien, bet dziļi sajūsta daiļuma jūtu izteiksme . . . Neviena kustība viņai nebij smaga, neveikla, neskaista. Viņas deļai vajadzēja būt kā dzejai, kā gleznai, kā Bethovena zonatei. Skaistuma, grācijas un entuziasma pilna bij Zinas deļa . . .

„Kāda starpība, kāda milzu starpība!“ nodomāja pie sevis Staburags, kad viņam šad un tad deļā pamirdzēja garām kāds pakausis kā mēneša faze un atgādināja to vietu, kur pakauši dilst . . .

Ja, arī tur bij deļa . . . arī tur deļoja . . . Bet tur vaļrs deļa nebij ne mīlestības deļa, ne daiļuma izteiksme — tur tā bij veikals . . . Bet ļaudīm nu reiz bij tā nenovēršamā īpašība: visu, kas skaists, padarīt par banalu. Tabakas dūmos un dzērienu kvēpos tika dziedāts par mīlestību un pavasari . . .

Balles zālēs tika dejots, kamēr septiņi krāgi bij no sviedriem slapji. Un šantanos — tur jau dzeja, muzika un deja kalpoja trivialiem nolūkiem...

Pēc dejas Staburags bij mazliet noguris. Viņš atsēdās uz divana un noskatījās burzmā... Tā viņš milēja... Daudz interesantu lietu varēja redzēt... Tā ari tagad...

Direktors Sūbris stāvēja kabinetā pie nopietnā vīra, kas bij augstāks un nopietnāks par viņu. Viņš milzīgi interesējās gar to, cik nopietnajam, augstajam pedagogam augsta bēte un cik tāju nodzerta pudele. Kad nopietnais vīrs paspēlēja, Sūbris noskuma, kad vinnēja — Sūbris priecājās. Kad nopietnajam vīram gribējās dzert — Sūbris ielēja, kad pudele bij tukša — Sūbris pasniedza jaunu. Augstais pedagogs ļoti cienīja šādu cienīgu izturēšanos pret viņu un izturējās ari pret Sūbri ar cienību. Sevišķi viņam patika tas, ka Sūbris bij gluži maziņš viņa priekšā... gluži...

„Ko vajag, to vajag,“ tā viņš mēdza filosofēt svinīgos gadījumos, kad nebija salda vīna pilns:

„Pret mazākiem esi liels, pret lielākiem esi mazs — tas, pedagogi, lai ir jūsu vienīgais un augstākais bauslis.“

Staburags stāvēja pie trumpotāju galda un skatījās.

Visapkārt pietvīkušas sejas... kārtis, nauda... izdzertas un nedzertas pudeles... ķērcošas balsis, muzika... deja... dekoltē... tabakas dūmi...

Viņš stāvēja un skatījās un piepeši viņam gribējās būt ārā no teijenes... kaut kur laukā... mežā, kur vēji priedēs šalc, kur lietus lāses cērtas sejā un krūtis elpo pilniem malkiem svaigu, svabadu gaisu...

Staburags mēdza tā piepeši nozust no dzirotāju vidus. Un ari tagad viņš taisīja jau planu, kā to lietu izdarīt tā, ka neviens nemanītu...

Piepeši viņam pienāca klāt Emmi un ieveda

viņu zālē, nosēdināja uz divana un rādīja ar roku uz Vīnkoku pie klavierēm, teikdama:

„Redzat.“

Tur bij savāda aina.

Vīnkoks spēlēja, un Sūbris turēja viņam pie mutes glāzi alus. Vīnkoks spēlēja un dzēra. Tas izskatījās tik jocīgi, ka visi smējās. Jocīgākais bija tas, ka šis joks nebija izdomājums vai joks, bet bija taisni radīts no tiešamības.

Dejotāji lūk, bija tik konzekventi un fanatiski, ka nelāva Vīnkokam ne brīdi atpūsties. Viņam bija jāspēlē bez pārtraukuma. Viena deja pēc otras. Viņa pirksti bija tā novingrināti, ka spēja panest šo milzu darbu, bet bija taču cilvēkam citas, tā sakot, tekošas darīšanas: gribējās dzert, pīpot.

Un Vīnkoks bij izdomājis oriģinālu līdzekli, kā apmierināt šīs vispārcilvēciskās organisma vajadzības. Kad viņam gribējās dzert, viņš piepeši nemaz vairs nevarēja ieturēt takti . . . Viņam gāja tik vārgi, ka, likās, nupat viņš kritīs no krēsla zemē un būs pagalam. Dejotāji, reizēm pašā jūsmīgākā brīdī, tika nepatīkami pārtraukti. Lai tas nenotiktu, tad mājas saimnieks skatījās uz to, ka viesiem būtu patīkami, un tiklīdz sāka Vīnkokam jukt takts, Sūbris tūlīt bij klāt ar glāzi alus . . . Un tie bij svinīgi brīži, tiklab priekš Vīnkoka, publikas, kā arī priekš paša Sūbra. Sevišķi lielu furoru sacēla tas, ka Sūbris Vīnkokam pielika pie mutes veselu pudeli un Vīnkoks, spēlējot, izdzēra to līdz dibenam . . . Izdzēris pudeli, viņš neviena vaibsta nepakustināja sejā, bet paskatījās ļauni uz to Sūbra kabatu, kur viņam glabājās cigaru maks . . . Sūbris saprata šo skatienu un — svinīgi iesprauda Vīnkokam mutē — cigaru . . .

Tā muzika nekad visu vakaru netika pārtraukta, un takts Vīnkokam, paldievs Dievam, nejuka, bet Sūbrim nācās bieži stāvēt pie Vīnkoka bārzdainās, nopietnās sejas un liet viņam ēdamā un dzeramā organā spirdzinošas vielas . . .

Staburags skatījās līdz ar citiem uz savādo

cilvēku un nevarēja valdīties no smieklīem . . . Vīnkoka seja tomēr bij ļoti inteliģenta . . . Plāns, smalki niansēts ērgļa deguns, plata augsta piere, melni, bagāti, liriski-nekārtīgi mati, garens vaigs smalkiem ģimja pantiem, kastaņu brūna bārdziņa un uz deguna zelta brilles, aiz kuŗām bij redzamas lielas, tumšas acis ar melnām smalkām uzacīm . . .

Emmi stāstīja Staburagam interesantas lietas par Vīnkoku . . . Šis cilvēks bij gluži nabagu ļaužu bērns. Izglītības nekādas . . . No mazām dienām interesējies par muziku . . . Strādājis visādus darbus un nezin kā un nezin kur un nezin pa kādiem vaļas brīžiem mācījies muziku . . . Beidzot sasniedzis muzikā tādu tehnisku veiklību un gatavību, ka varējis jau stundas dot un tad arī — koncertus . . . Viņš bij mēģinājis iekļūt arī konzervatorijā . . . Tur atzinuši, ka viņam neparasti liela dzirdes spēja un lielas muzikālas dāvanas, bet formālo zināšanu un naudas līdzekļu trūkuma dēļ aizcirtuši šī mākslas tempļa durvis viņam priekš deguna.

Un tā viņš tagad dzīvoja un veģetēja. Deva stundas, koncertus, spēlēja viesību vakaros, piedzērās līdz nesamaņai un tad ar savu īsredzību un manieru neveiklību smēdināja galanto publiku uz ielas un zalonos . . .

Ko viņš pats jūta? — to neviens neprasīja . . . Tikai smējās par viņu, kad viņš gāja ne pa trotuaru, bet konzekventi arvienu pa ielas vidu . . . Uz jautājumu: kādēļ? viņš atbildēja, ka viņam, pa trotuaru ejot, iznākot bieži sadursme ar publiku. Bet pa ielas vidu viņu neviens netraucējot . . . Smējās arī par viņu, ka viņš gāja nopļisušiem zābakiem, vai vienā kājā zābaks, otrā kaloša . . . Smējās arī par to, ka viņš līdz nāvei bij iemīlējis kādā neliela namnieka meitā . . .

Viņš mīlēja to ilgus gadus, un skuķe ar viņu ķīķinājās, bet skuķes māte turēja viņu panzijā un konfiscēja viņam visu naudu, ko viņš nopelnīja. Un ļaudis runāja, ka viņš pelnot trīsdesmit līdz simtu rubļu mēnesī un vēl vairāk . . . Sāpīgs cirtiens

Vīnkokam bij tas, kad viņa ilgus gadus mīlotā skuķe kādā jaukā dienā izgāja pie kāda mežkungā mācēkļa, t. i. apprecējās . . . Viņš nekā par šo joku neteica, bet to vakaru Emmi un Olga viņu atrada netālu no skolas rūpus sniegā grāvī.

Sākumā viņām bij bail . . . Bet tad viņas pazina, ka tas ir — Vīnkoks . . . Viņš meklēja savu cepuri un savas brilles . . . galīgi piedzēries . . . Kad viņa līgava bij palikusi jau citam par sievu, viņš iemīlējās viņas jaunākā māsā . . . un dzīvoja arvienu projām pie nākamās sievas mātes, kuŗa par viņu tik rūpīgi gādāja, ka bij nokonfiscējusi pat viņa dārgāko mantu — klavieres, kuŗas tas ar milzu pulēm bij iegādājies uz izmaksu un bij arī jau izmaksājis.

Tas bij traģiski, bet ļaudis par to smējās . . . Laikam, tādēļ viņš arī ignorēja pašus ļaudis un mēdza uz viņiem teikt: „Idioti“. Ļaudis par viņu smējās un izmantoja netikvien viņa muziku, bet arī viņa neveiklību rotaļās . . . Ko tik visu ar viņu tad nedarīja! . . . Viņam aizsēja acis un smējās . . . Viņu dancināja un smējās . . . Viņam plēsa matus un smējās . . . Viņam piesēja pakaļā kabatas drāniņu, uz ko sevišķi Sūbris bij manīgs — un smējās . . . Viņu piesēja pie krēsla, un kad tas cēlās augšā vai krita — smējās . . . Viņa neveiklība bija tik liela un tik dabiska un neveikla, ka nevarēja nesmieties . . . Un reizēm, kad galantajai publikai visvairāk nāca smieklī par viņu, tad viņš izrāvās no rotaļu vidus un ar visu pakaļā piesieto kabatas drāniņu un ar visu piesieto krēslu aizgāja piepeši pie klavierēm un spēlēja:

„Dievs, svētī Latviju“. Tā bija viņa paša kompozīcija. Tā nebija nekur rakstīta, nekur izdota, tā bija viņa galvā, viņa sirdī, viņa pirkstos . . .

Ja, viņš spēlēja . . . Skaņas plūda un plūda . . . Drīz viņas mirdzēja kā saules stari, drīz kā debess zilgme ziedonī . . . Drīz viņas skanēja kā cīruļu dziesmas, drīz raudāja kā vētra aiz loga . . . vai šalca kā ziedoņa vēsma . . . Un viss tas cits caur citu — vesela skaņu jūra, vesela skaņu paradīze . . .

Un smējēji sastinga cits uz divana, cits piespiedies pie sienas . . . cits uz galda, atspiedis galvu rokās . . . Visiem smiekļi aizbēga no sejas . . . Trumpmaņiem kārtis izkrita no rokām . . . Dzērājam alus glāze bija jāatrauj no mutēs nedzerta . . . Visi norima — un klausījās . . .

Bet skaņas plūda un plūda . . . un skaņu jūrai skanēja cauri liela, varena sirds un dvēseles himna:

„Dievs — svētī — Latviju, — mūs' — dārgo — tēviju —“. Likās, viņš gribēja šos akordus ilustrēt, vainagot, pienaglot pie savas skaņu paradizes debesu zilgmes, lai visi redz, lai visi zina, lai visi jūt viņu daiļumu.

Skaņas plūda un plūda . . . līdz beidzot piepeši notrūka . . . Vīnkoks sabruka uz klavierēm un raudāja — ārprātīgi raudāja . . .

Ģenijs raudāja . . .

44.

Diezgan... Kādēļ vairs ilgāki palikt? Kaudze jau dejoja galopu, Vīnkoks deju vietā jau sāka spēlēt koraļus, un mācītājs Rafaels pie kāršu galda jau sāka dziedāt:

„Septiņi pīķi — bez viena stiķa,
Septiņi pīķi bez viena stiķa!...“

Staburags aizgāja. Nemanot. Viņš varēja arī atvadīties. Bet kādēļ? Tad seko visādas ceremonijas: lūdz palikt, jāatvainojas, ka nevar, lūdz atkal, jāatvainojas atkal, un tā tālāk... Šīs ceremonijas viņš nevarēja ieredzēt. Un tādēļ viņš aizgāja nemanot... Viņš labprāt būtu gājis vēl pastaigāties, bet pulkstens rādīja jau pāri par pusnakti, un rīt' nebija vairs svētdiena. Un klasē strādāt ar paģirām — nē, to nevarēja. Pašam bija mokas, bērniem mokas.

Brīdi viņš staigāja pa savu istabiņu no viena gala uz otru un pārdomāja šīs dienas iespaidus. Galvenais, viņam bija prieks, ka viņš no visas tās burzmas ārā.

„Och!“ viņš nopūtās. Viena diena bij pagalam. Riebīga diena. Kas bij panākts? Kas bij iegūts? Nekā, it nekā. Nē, tomēr viņš jutās apmierināts. Tādas dienas dzīvē bija neizbēgamas. Viņas bija jācieš kā zobu sāpes un pie tam jārāda tāda seja, it kā ap sirdi būtu bezgala patīkami. To prasīja pieklājība. Bet šī diena nebija pagājusi gluži velti. Viņš bija mantojis kaut ko pozitīvu: riebumu pret saviem koleģiem un viņu tukšību. Šīs dzīres bija atvērušas galīgu plaisu starp viņu un viņiem... Un tad Vīnkoks!... Un Valnis... ja, Valnis... Kas ar viņu tagad notiek?... Kur viņš ir?... Kas viņu sagaida?...

Bet... Rītdiena... Viņš taisījās patlaban gu-

lēt iet, kad logā kaut kas norībēja. Tur svieda no ārienes kāds ar sniegu. Viņš paskatījās uz šo miera traucētāju: Zina . . . Viņa stāvēja apakšā, viegli ģērbusies, kā zalonā, svieda ar sniegu un, kā redzams, gaidīja viņu.

Nē, tas bij svarīgi. Bet šī neprātīgā meitene! Naktī un salā . . . tik viegli ģērbusies . . . Nē . . .

Viņš nervozi un ātri pakāra mēтели, platmali un steidzās pa trepēm zemē.

Ja, tur viņa gaidīja . . .

„Zina!“ viņš izsaucās rūpju un mīlestības pilnā balsī.

„Mīlais,“ atbildēja meitene, un viņas balss bij raudu, ilgu un mīlestības pilna. „Es nevaru . . . Tur tie cilvēki . . . Es nevaru . . . Tu aizgāji — es manīju . . . Un man palika grūti un smagi ap sirdi . . . Mana jautriība pazuda — aizgāja līdz ar tevi . . . Es paliku viena . . . Gluži viena . . . Visapkārt piedzēruši . . . riebīgi tipi . . . Līp klāt . . . uzbāžas . . . saka komplimentus — riebīgi! . . . Patlaban iet rotaļās . . . Nerro Vīnkoku . . . Sūbris aizsēja viņam acis . . . piesēja pakalā kabatas drāniņu . . . Sēž visi riņķī apkārt . . . Viņš vidū . . . Nīrgājas, muļķojas . . . Es nevaru tur ilgāk . . . Man ir apnicis — līdz kaklam apnicis . . .“

„Bet viņi tevi meklēs . . .“

„Lai meklē . . . Es gribu kaut minūti prom būt no turienes . . .“

„Bet tu sasalsi . . .“

„Lai . . .“

„Nē, to nevar . . . Zina! . . . Es uziesu pēc drēbēm . . .“

„Nē, es negribu. Es nelaidīšu tevi . . .“

Viņi iegāja lapenē un trieca . . . Lapene bij tukša, auksta un nemīlīga . . . Bet viņiem nebij gar to daļas . . . Viņi stāvēja un trieca . . . Staburags piedāvāja Zinai savu mēтели. Viņa to atraidīja.

„Nu, nāc, es tevi ietīšu savā mētelī . . .“ viņš teica.

Ari to viņa atraidīja.

Viņi paši nezināja, kā tas notika... Zina pieglaudās viņam klāt, apķērās ap kaklu, un Staburags ietina viņu savā mētelī... Un tā viņi stāvēja un trieca... Viens otram pieglaukušies... Abi vienā mētelī... „Redzi, kāda es esmu. Nāku pati pie tevis... Riebīgi — vai nē?... Es nezinu, kas ar mani noticis... Citus vīriešus, kad viņi man tuvojas vai uzbāžas, es atgrūžu nost... es viņiem varētu acis izskrāpēt no dusmām... Kaudzem reiz iekrāvu plīki, kad viņš mani taisījās skūpstīt... Bet — redzi, es pati tevi... skūpstu... Esmu kā apburta... Sākumā es domāju, ka tu būtu tāds pat, kā citi vīrieši, bet tad es ieraudzīju, ka tu neesi tāds... Tad es tevī iemīlējos... Cīnījos pati ar sevi... Un tagad?...“

Zina glaudās klāt Staburagam ar visu jaunas, straujas, iemīlējušās sievietes jūsmu, grāciju un maigumu. Sākumā viņa trīcēja no aukstuma un uzbudinājuma, bet tad sasila, palika mierīgāka... Viņa mētelī... pie viņa sirds... Tik tuvu divas sirdis viena pie otras... Varēja sadzirdēt viņu pukstienus... Divi dvēseles vienojās...

„Tik labi pie tevis, tik skaisti!...“ teica Zina un atkal klusēja...

Viņš uzlika roku tai uz krūts un — viņa nepretojās... Jaunas, cietas, ziedošas bij viņas krūtis, un viņš noliecās un skūpstīja tās...

„Zina... Zina...“ viņš ieminējās klusi un tad atkal klusēja...

Jūtām nav vārdu...

„Tik labi pie tevis, tik skaisti...“ teica Zina, un viņas vaigi kaita pie viņa vaigiem. Viņas mati aizskāra viņa pieri.

Viņi bij tik tuvu, kā vēl nekad...

Klusums un tuvums un sieviete...

Staburags jutās lielāks, pilnīgāks... ja, pilnīgāks... Viņam likās, ka bez sievietes vīrietis nevar pilnīgs būt...

Savādas jūtas viņu pārņēma. Liels skaistums

gulēja viņa rokās... liela mīlestība gulēja viņa rokās — sieviete gulēja viņa rokās...

Un viņam piepeši palika bail... no sievietes bail... Viņa atdeva tam visu savu dvēseli... viņš varēja ņemt viņu pašu... Viņš juta, ka sievieti turot savos apkampienos, viņš ir tik šķīsts un moralisks, kā vēl nekad savā mūžā... Bet viņam bij bail: vai visa dzīve būs tik skaista, kā šis brīdis? Vai šis brīdis nodibina, vai satriec Zinas likteni?... To viņš nezināja... Bet lai... Šis brīdis bij liels... cēls... svēts un daiļš... Šis brīdis bij, varbūt, vienīgais visā mūžā... Kas daļas gar turpmāko likteni?... Un dzīvē taču tik maz skaistuma!...

Un tā viņi stāvēja abi... Visapkārt nakts... sala... sniegs...

Bet viņi stāvēja, pieglaidušies viens otram... abi vienā mētelī.

Viņi klusēja...

Varbūt šis brīdis bij vienīgais visā mūžā...

45.

Tanī vakarā, kad Sūbris svinēja lieliskās dzīres, Valnis bij nogājis pie ģimnazistēm uz vakaru, patriekties par dažiem jautājumiem. Tā bij parasta lieta un tik vienkārša, ka viņam ne prātā nenāca, ka šīs lietas dēļ nāksies kādreiz ciest.

Bet uz to nebij ilgi jāgaida. Kā jau teikts, tanī vakarā, kad Sūbris svinēja lieliskās dzīres, Valnis tika paņemts līdz ar visām skolniecēm un aizvests.

Vedēju bija labi daudz, un procesija garām gājējiem izlikās ļoti neparasta un dīvaina.

Valnis soļoja diezgan mierīgi. Ejot viņš mēģināja uzminēt, ko ar viņiem darīs un kur viņus vedīs. Viņš ievaicājās par šo lietu ierēdnim, kam bij uzdots viņus paņemt, bet tas nekā nezināja pateikt. Varbūt, arī negribēja teikt. Ierēdnis mēģināja sarunu novirzīt uz kādu politisku tematu, bet Valnis par politiskām lietām viņam nekā nezināja teikt, un viņi aplusa. Tikai ar ģimnazistēm viņš mazliet sarunājās, pajokoja, lai meitenēm būtu jautrāks gara stāvoklis un viņas nenogrīmtu pesimismā. Bet viņa rūpes bij liekas. Skuķes bij tik apzinīgas un tik drošsirdīgas, ka viņām nemaz prātā nenāca drebēt un bailoties par savu turpmāko likteni. Tas Valni ļoti iepriecināja.

Pēc kāda brītiņa procesija iegriezās kādā sētā, un viņi tika ievesti kādās telpās, kas izrādījās par policijas iecirkni.

Telpas bij vāji apgaismotas, netīras, piepīpotas, piesplaudītas.

„Vai te mūs paturēs? Ko ar mums te darīs?“ tā nodomāja atvestie katrs pie sevis.

Bet te viņus nepaturēja.

Kāds samiegojies dežurants deva ierēdnim uz viņa jautājumiem dažus izskaidrojumus. Pēc tam

samiegoties dežurants paņēma kādu grāmatu ar papīriem, kuŗos bija teikts, ka papīrim iet līdz pieci cilvēki un kur bija uzskaitīti arī visu piecu vārdi.

Dežurants paņēma grāmatu ar papīriem un kopā ar vedējiem visi devās atkal ceļā.

„Uz kuriem?“ jautāja Valnis vedēju.

„Gan jau redzēsīm,“ atbildēja vedējs.

Atbilde skanēja mazliet drūmi. Bet viņa neatstāja lielu iespaidu uz gara stāvokli. Bij redzams, ka vedējs grib būt noslēpumains, lai piešķirtu savai personai vairāk nozīmes, vairāk svāra.

Viņi gāja uz pilsētas nomali.

Dienu bij bijis atkusnis. Vakarā drusku sala. Vietām bij dubli, vietām slidens, atsālis. Iešana bij diezgan smaga, jo ielas vidus, pa kuŗu bij jāiet, bij tumšs. Un jo tālāk nāca, jo tumšāks palika.

Elektrisko laternu jau sen vairs nebij. Patlaban beidzās arī gāzes laternas. Sākās petrolejas dzeltenie lukturi. Viņi mirdzēja reti, tālu viens no otra un tumši.

Pilsētas poezija te jau palika drūmāka... Nami palika arvienu mazāki, iela arvienu kruvešaināka un apgaismošana arvienu vājāka. Beidzot viņi pagāja garām kādai fabrikai, kas gulēja nakts tumsā kā noslēpumains milzenis — drūmi, klusi, tumši. Vēl pāris nameļu un — viņi bij aiz pilsētas.

Vedēji saspiedās ap viņiem cietāki, jo bij galīgi tumšs... un viņi acīm redzot baidījās, ka vedamie neizbēg.

Debess bij savākusi kopā tumšos mākoņus un aizklājusi zvaigžņu un mēness gaismu, kuŗu tagad tik labprāt būtu ticis redzēt.

Viņi gāja klusām. Tikai kāds no vedējiem ņirgājoši iesmējās:

„Ha!... Te ir tā vieta...“

Valnis paskatījās: ceļmalā bij kapi. Ko nozīmēja vedēja ņirgājošā piezīme? Nāvi? Nevilus drebuļi izskrēja caur kauliem. Bet tad viņam palika jautri ap sirdi, un viņš sāka jokot un smieties.

Skuķes zobojās...

Drīz viņiem palīka itin jautri. Netālu tie ieraudzīja lielām elektriskām laternām apgaismotu iestādi. Tas bij cietums.

Tā tad, tur viņus veda. Nu viņi bij skaidrībā, un šī drūmā skaidrība radīja katram dvēselē kaut ko jautru — noteiktu, kaut kādas iluzijas...

Drīz viņi atradās jau aiz smagajiem cietuma vārtiem un aiz biežās, augstās ķieģeļu sētas — cietuma pagalmā. Tur stāvēja divi rindas sargu, kuriem bij jāiet cauri. Kāds no tiem teica rupjā balsī:

„Uch! ... Tie ir gan labie! ... Mīksti — kundziņi!“

Neviens no sargiem viņam nepiebalsoja, neviens no vedamiem nelikās dzirdot ...

Viņi iegāja kancelejā, kur tos saņēma un vienaldzīgi ierakstīja grāmatā kāds dežurants ar jaunu, mīlīgu seju, melnām acīm, spožiem uzplečiem... Izskatījās viņš vairāk pēc mākslinieka nekā pēc ierēdņa, un bij viņš tik auksts un vienaldzīgs, it kā viņa priekšā atrastos ne cilvēki, bet pāris nenoziemīgu, nevajadzīgu priekšmetu, par kuriem jāparakstās, ka viņš tos saņēmis...

Valnis tika pārmeklēts... Nazis, nauda, kabatas grāmata, pulkstenis tika pierakstīti un vienaldzīgais ierēdnis tos vienaldzīgi ieslēdza savā atvilktnē.

Tad viņu sargs kaut kur veda... Atslēdza vienas smagas durvis... otras... trešās... — izgāja vienu koridoru, otru... trešo — uzkāpa pa vienām trepēm, otrām, trešajām... un beidzot ieveda viņu kādā telpā, kas līdzinājās viesnīcai... Vidū liels koridors un apkārt istabiņas ar numuriem uz durvīm... Vienas no šīm durvīm tika atslēgtas, un Valnis atradās — kamerā.

Sargs ienesa kādu šinelim līdzīgu lupatu, nometā to uz dzelzs koikas un teica:

„Tā, te jums būs gulta...“

To teicis, viņš trokšņaini aizslēdza smagās, melnās durvis, un — Valnis atradās viens...

Viņš ātri pārļaida acis pa kameru... Melnas durvis bez kliņķa... Labi augstu no zemes ne-

liels logs ar dzelzs restēm priekšā... Balti griesti, balti-pelēkas sienas... Pie sienām likstiņas ar tukšu bļodiņu un maizes gabalu... Zem likstiņām netīrs dvielis... Pie griestiem elektriska laterna... kaktā tvaika kurināmā krāsns... Pie durvīm elektriskā zvana podziņa... Mazs galdiņš un soliņš, pieslēgti ar ķēdi pie sienas...

Tā bij viņa nākamā dzīves vieta... viņa pasaule...

46.

Lieliem notikumiem — lielas sekas. Tā arī Sūbra dzīrēm. Un ka Sūbra dzīres bij liels notikums, par to neviens pilsētā nešaubījās.

Sūbris vairāk dienas no vietas bij kā salauzts. Dzīres bij viņam izmaksājušas ne vairāk, ne mazāk, kā trīs simti piecdesmit rubļu. Tas bij sāpīgi. Vēl sāpīgāki bij tas, ka viņš bij uz kārtīm paspēlējis divi simti trīsdesmit un septiņi rubļi un sešdesmit trīs kapeikas. Ja, par to nebij ne mazāko šaubu. Otru rītu viņš bij izgrābstījis visas kabatas, izkratījis visus makus, saskaitījis visu pēc visiem matemātikas likumiem — un taisni šādas zumas trūka. Dvēselē bij tāda sajūta, it kā tur kāds būtu izgriezis šos naudas gabalus, un viņā tagad būtu simtiem caurumu... Nepatīkami bij vēl tas, ka visu šo zumu bij novinnējis cand. jur. Ūpītis. Tas Sūbri kaitināja. Šis cand. jur. Ūpītis sita kā traks, riskēja kā traks un vinnēja kā traks. Viņš vēl zobojās par citiem. Un visvairāk par Sūbri. Viņš plātījās un teica, ka Sūbris no tā laika, kā apprecējies, vairs nespēlējot uz lielām zumām.

Un tad vēl viena sāpīga atmiņa viņam koda: korkis. Viņš nebij varējis nosist korki no pudeles tā pedagoga klātbūtnē, kas ir augstāks par viņu, nopietnāks par viņu un no kā visi pedagogi bij atkarīgi. Viņam taisni likās, ka nenosistais korkis bij iestājies kaklā un viņš nemaz vairs nevar parunāt.

Klasē viņš visus izskaidrojumus iesāka ar: „оно, значитъ, такъ“ un pabeidza ar: „оно, конечно, такъ“. Zēni vīpsnāja vien. Sūbra paņēmieni klasē bij jau sen zināmi, bet sevišķi pēc dzīrēm viņam tie bij tipiski, jo atkārtojās gandrīz ik uz vārda. Un tā viņš staigāja, šis nopietnais vīrs, ar sāpju pilnu

dvēseli, kuŗa tām likās caurumaina esam, un ar tādu sajūtu kaklā, it kā tur būtu iestājies nolādētais korķis...

Dzeltens, drūms, nolaidies viņš tā staigāja apkārt vairāk dienas...

*   *

*

Lūsis bij ļoti omulīgs. Otru dienu pēc dzīrēm viņš ieradās klasē, kā arvienu, korekti. Nevienas minutes viņš nedrīkstēja nokavēt. Tā bij viņa de-
vīze.

Visās klasēs to dienu viņš runāja par vienu un to pašu: par manierēm.

Vispirms viņš nostādīja vienu zēnu pie loga un noprasīja viņam:

„Vai tu zini, kas ir smuks skuķis?“

„Nē,“ skanēja atbilde, kaut gan zēnam šis jēdziens bij diezgan noteikts.

„Nu, tad redzi,“ skaidroja Lūsis. „Smuks skuķis ir tāds, kuŗam sārti vaigi, deguntiņš uz augšu un feina iziešana. Un bez tam augums tāds — ne liels, ne mazs, — ne tievs, ne resns... Nu? Sapрати?“

„Sapratu,“ atteica zēns.

„Stāvi še un skaties. Kad ieraugi pa ielu ejot tādu skuķi, tad parādi man.“

To teicis, Lūsis pārgāja uz lekciju par manierēm.

„Manieres ir tas svarīgākais cilvēka dzīvē,“ viņš teica svinīgi. „Bez manierēm tālu netiksi. Izmanies pats — kungs labs! Cilvēkam būs vienmēr glaunam būt. Viksēts zābaks un balts krāgs, lai ir jūsu spožums... Comme il faut... Comme il faut...“

Skolnieki ne pirmo reizi dzirdēja šo Lūša augstāko gudrību. Savā sirdī viņi smējās par nopietno pedagogu, bet atklāti viņi savus smieklus nedrīkstēja izrādīt, jo tādos gadījumos Lūsis bij bargs. Tādas lekcijas Lūsis to dienu turēja visās klasēs...

*   *

*

Nežēlīgi bargs otrā dienā bij Kaudze. Bet tā kā nekas nav bez sava cēloņa, tad arī Kaudzes bardzībai bij savi nopietni cēloņi.

Iedzerot un dejojot Sūbra zalonā un amizējoties ar dekoltētām labāko familiju meitām, pār viņu bij nākusi neapturama vēlēšanās stāties tuvākos saka-ros ar sievieti.

„Ko dari, to dari drīz,“ viņš teica pats sev un piepeši nozuda no jautro viesu vidus.

Viņš steidzās ar fūrmani uz turieni, kur katra sieviete katram vīrietim ir sieva, un katrs vīrietis katrai sievietei ir vīrs . . .

Bet jaunajam liktenim bij paticis sagatavot Kaudzem nepatīkamus pārsteigumus.

Tikko viņš bij pārcēlis savu pedagoģisko kāju par kādas pikantas iestādes sliegsni, viņam raibs vien gāja gar acīm . . . Viņš ieraudzīja šīs iestādes zālē divus no saviem skolniekiem — ja, no piektās klases. Viens no viņiem dejoja valceri, otrs sēdēja uz sarkana samta divana ar dziļi dekoltētu skaistuli un amizējās. Kaudze gribēja cirsties atpakaļ un bēgt prom, bet — tas nebij vairs iespējams. Skolēns piecēlās no divana, pieklājīgi palocījās priekš sava pedagoga un, nosēdies, amizējās tālāk. Redzams, tā viņam nebij pirmā reize. Kaudzem gribējās ņemt izbārt un tad sodīt nemoralisko skolēnu, bet viņš atcerējās, ka te nav tā vieta, kur sprediķo morali.

Zituacija bija nepatīkama. Beidzot tomēr viņš apķērās. Viņš taču varēja nākt tādu iestādi pārlūkot, vai to neapmeklē skolēni! Vai nē?

Tas viņam deva dūšu. Viņš patlaban jau taisījās ņemt uz grauda netiklos knaukus, kad piepeši muzika aplusa, deja beidzās un — notika jauns pārsteigums.

Sieviete, kas nupat bij dejojusi ar vienu no viņa skolniekiem, bija viņa simpatija — Oļa.

Ieraudzījusi Kaudzi, Oļa kā viesulis bija viņam klāt, apķērās ap kaklu, pļikšķināja ar roku viņam pa trekno vaigu un mīļi čivināja:

„Ak, tu, mans mazais rakarīt! Kur tu tik ilgi

biji? Divi dienas tevi neesmu redzējusi. Tu laikam būsi iemīlējies, vai nē? Ak, tu mans rakarīt! Un kur ir tavi draugi? Kur ir Sūbris? Būs laikam savā sievā iemīlējies! Ha! ha! Kur paliek rakarīts Lūsis? — arī viņu divi dienas neesmu redzējusi...“

Šī intīmā tirada izgāza Kaudzi galīgi cauri, un nu viņam cits nekas neatlika, kā iet ar skolēniem uz kompromisu.

Viņš atsvabinājās uz brīdi no savas simpatijas un, rokas berzēdams, apsveicinājās ar saviem audzēkņiem, teikdams:

„Ā, — jūs ar' . . . Nu, nekas . . . Tas ir labi . . . Vajag iepazīties ar dzīvi . . .“

To teicis, viņš priecājās pats par sevi, ka bijis tik asprātīgs un kaut ko tādu izdomājis.

„Malacis tu esi, Kaudze,“ tā viņš pats sevi slavēja.

Tomēr skolnieku klātbūtnē viņš nejutās omulīgs un tādēļ, izdzēris pudeli portera, drīz vien aizbrauca.

Ari otrā iestādē viņu bargais liktenis nesaudzēja: viņš uzdūrās uz sava nākamā sievas tēva Vernera.

Tas bija sirms kungs, ar iepliku galvu, ovalu seju un ovalu vēderu, godīgs un moralisks familijās tēvs, kam bija sava sieva, divas pieaugušas meitas un trīs mazāki bērni.

Viņš ģimenes dzīvi turēja ļoti augstu un arvienu lepojās ar saviem morales principiem.

Kaudze bija viņa jaunākās meitas brūtgans.

Tādēļ nevar noteikt, kurš no viņiem vairāk bija pārsteigts: Kaudze vai Verners.

„Velns, kad tik viņš nepasaka manai brūtei!“ domāja Kaudze.

„Velns, kad tik viņš nepasaka manai sievai!“ domāja Verners.

Par laimi, Verneram bija jāsteidzas ļoti, un viņš acumirkļi aizbrauca.

Kaudze, saīdzis un noguris pēc visām klizmām, likās uz ausi un piekodināja savai gultas biedrenei to uzmodināt ne vēlāk, kā pusastoņos no rīta . . .

Bet arī te notika nelaime. Gultas biedrene atmodās tikai pēc astoņiem. Kaudze bija nokavējies. Atvadījies no savas nakts draudzenes un, uzrāvis ātri drēbes, viņš iesēdās fūrmanī un brauca uz klasi, paskatīdamies apkārt, vai kāds skolēns neredz, ka viņš iznāk no tāda kutelīga nama. Skolnieku un skolnieču pa ielu steidzās pulka, bet nebija tādu, kas viņu pazītu.

Viņš uzelpoja vieglāki. Tomēr vēl viena nepatīkšana bija priekšā: viņš nokavēja lūgšanu. To viņš nekad nemēdza darīt, bet šoreiz? ... Tā taču nebija pirmā reize, kad viņš brauca taisni no turienes uz lūgšanu, kuplināt to ar savu rūkšanu, bet taisni šoreiz vajadzēja tā iznākt, ka viņš nokavēja...

Stundās Kaudze darbojās tik enerģiski, ka visos koridoros atbalsojās viņa pārkondimdošā balss. Kuŗā klasē viņš gāja — tur zēni trīcēja no bailēm. Šādas pedagoģiski-enerģiskas rīcības sekas bija tās, ka pēc stundām pie Kaudzes sēdēja — trīspadsmit zēnu.

Lai šie „noziedznieki“ neizbēgtu pelnītam sodam, Kaudze ieslēdza viņus visus vienā klasē, un pats aizgāja.

Zēni sākumā raudāja. Kad pārgāja raudas, sāka trumpot un pīpot. Kad apnika trumpot un pīpot, tad klēdza un kavās. Kad apnika kauties un blaut — sāka domāt par mājā iešanu. Visiem neganti gribējās ēst.

Gudroja šā — gudroja tā — bet nevarēja izgudrot itin nekā. Durvis bija cieti, un atslēga bija Kaudzem kabatā.

Te kāds vecs sliņķis, kuŗš katrā klasē sēdēja pa divi gadi un tika no saviem līdzsliņķiem saukts par Flamingo, nāca klajā ar interesantu projektu: bēgt. Logam taču bija vēdināmā rūts, un pa to varēja izklūt.

Sākumā šis plans likās neizvedams, bet kad Flamingo uzkāpa uz loga palodas un mazajiem palīdzēja, tad visi izgāja kā ķipari pa logu laukā. Paķēruši no garderobes cepures, tie laidās mukt no

skolas prom, ko nagi nes. Pašās beigās, protams, Flamingo.

Pēc trim stundām atnāca Kaudze, bet atrada klasi tukšu.

Tas bija traki! Kā tas bija varējis notikt?

Lietu pamatīgi izmeklējot, izrādījās, ka „noziedznieki“ izbēguši pa logu . . .

„Nu, nekas,“ norūca Kaudze pie sevis. „Skolotāju konferencē es viņus dabūšu. Tur viņi man neizbēgs.“

Bez tam viņš nāca uz jaunām domām, atrada, tā sakot, neviļus vienu jaunu enerģisku audzināšanas līdzekli: lai skolēni nevarētu izbēgt — vajag noņemt viņiem cepures. Bez cepurēm viņi nebēgs. Ja gan. Kaudze bija ļoti mierā ar savu jauno atradumu un nolēva visā drīzumā to realizēt.

47.

Ari uz sievietēm Sūbra dzīres bij atstājušas lielu iespaidu.

Emmi vairāk naktis no vietas nevarēja gulēt un ari pa dienām aizmiga tikai tā uz stundām piecām, sešām no vietas. Naktīs viņa bij tik nervoza, ka sprāga piepeši no gultas augšā un teicās miroņus redzot. Sauleskalnam bij lielas pūles, apmierināt savu mīlo Emmi. Ar lielu interesi viņš noklausījās viņas stāstīšanā par savas nervozitātes iemesliem. Galvenais bijis tas, ka viņai nevajadzējis muzicēt, dejojot, smieties, dziedāt. Viņa zinot, ka tas kaitējot viņas organismam, bet tomēr neesot varējusi atturēties. Bet tāda nu reiz esot dzīve. Nevarot arvienu to locīt pēc savas gribas. Reizēm esot jāpaddodas un jāpeld līdz pa straumi. Vēlāk gan nākoties ciest, bet ko tur lai dara.

Bez ciešanām neviens pasaulē neesot. Bet tas notiekot sabiedrības labā. Un kā gan būtu izskatījies, kad viņa vakar būtu sēdējusi kā mumija? ... Ko gan sabiedrība būtu teikusi? ... Nē, tas nebijis iespējams . . . Un tādēļ viņa labprāt upurējusi savu mieru, miegu, daļu no savas veselības, lai tik tiktu kaut kas darīts sabiedrības labā . . .

Tā viņa trieca un stāstīja, kamēr vai nu Sauleskalns iemiga, vai viņai pašai uznāca miegs.

Un katram, ikkatram, kas viņu šinīs dienās satika, viņa stāstīja par savām neskaitāmām klizmām un ciešanām. Visinteresantākā no kaitēm bij miroņi un tikliņš.

Nakti viņai priekš acīm rādījās miroņi un dienu tikliņš, tāds tikliņš, ka viņa nekā nevarēja vairs redzēt un bij bez kavēšanās jāsabruk pie zemes.

Vienreiz viņai nācās redzēt tādu tikliņu priekš acīm pašai savā zālē, kur viņa tad ari sabruka uz

vietas. Labi, ka gadījās turpat Edis un viņa skolnieks, kuri ņēmās trīt deniņus ar aukstu ūdeni un etiķi tik ilgi, kamēr viņa atkal dabūja samaņu . . . „Tā iet tiem sabiedriskiem darbiniekiem,“ nodomāja viņa pie sevis, atcerēdamās Sūbra dzīru sabiedrību, kurās labā tā to nakti tik daudz bij pūlējusies. Viņa apņēmas savā sirdī turpmāk rūpēties vairāk par sevi nekā par citiem.

Svētlaimīgus brīžus pārdzīvoja Sūbra kundze — Olga.

Četras dienas no vietas viņa nevarēja atstāt gulamās istabas telpas. Pirmo dienu pēc dzīrēm viņai bij galvā asas, nervozas, plēsošas sāpes.

„Man nevajadzēja dzert tikdaudz vīna,“ viņa nodomāja reizu reizēm pie sevis, mocīdamās ar negantajām sāpēm, kas plosījās pa viņas zeltmataino galviņu.

Vienīgais apmierinājums viņai bij — apziņa, ka viņa izpildījusi savu pienākumu pret sevi un savu stāvokli. Ja, svinēt dzimuma dienu nebij joks. Tai vajadzēja iznākt svinīgai, svarīgai, lielai. Tas bij tas lielākais darbs, kas viņai katru gadu bij darams. Šī svinēšana darīja viņai daudz rūpju. Visu gadu viņai bij jāgatavojas uz to. Kad šī diena bij nosvinēta, tad viņa jutās atvieglināta, pat laimīga.

Tagad nu šī diena bija garām, un nu varēja atpūsties. Un viņa mīkstos gultas spilvenus atstāja tikai uz dažām stundām dienā. Šo īso laiciņu viņa uzkavējās zālē, protams, nemazgājusies, nesukātu galvu. Viņa nosēdās savas ģimenes priekšā, kas atradās vienā kaktā uz kraģīšiem, lielā formatā, zīmēta no kāda pazīstama mākslinieka. Uz ģimenes viņa izskatījās jauna, glīta meitene. Šī ģimete bija ņemta Itālijā, Venecijā. Tādēļ arī, skatoties uz to, viņai nāca prātā patīkamas atmiņas, un viņa pārdzīvoja tādas jūtas, it kā brauktu ar glītu, graciozu gondolu pa Venecijas kanāliem un skatītos uz vecajām pilīm gaišā dienvidus mēnesnīcā.

Tā fantazijā ar gondolu braucot pa Venecijas kanāliem un skatoties lepnaajā dienvidus nakti, viņai uznāca miegs, un viņa šlūtēja ar sava vīra lielajām

rīta „gondolām“ atkal uz to pusi, kur atradās gulamistaba ar mīļajiem, mīkstajiem dūnu spilveniem, kur tā atkal ieguldīja savu daiļo augumiņu, lai tas atdusas un sapņo . . .

Ja, uz Olgu dzīres bija darījušas svētlaimīgu iespaidu . . . Turpretī, Almu viņas bija padarījušas gluži nelaimīgu. Viņas skaistākās cerības un ilgas bija satriektas.

Šīs ilgas un cerības bija — Lūsis. Nav jādomā, ka Lūsis bija satriekts. Nē! Lūsi nekas nespēja satriekt. Mierīgs un laipns, arvienu pats ar sevi apmierināts un līdzsvarā, viņš slidēja no viena zālona uz otru, no viena rendez-vous uz otru . . . Bet satriektas bija Almas cerības un ilgas, ko tā saistīja ar Lūsi. Un cerības viņai bija lielas . . .

Kādā vietējā „māmuļiņas“ ballē viņa bij iepazīstināta ar Lūsi, un Lūsis bij uz viņu vislaipni griezis savu izlutināto vērību. Viņi bij dejojuši, un Lūsis viņai bij patīcis. Olga un Emmi bij paspējušas Lūsim iečukstēt ausī, ka Almai esot pūrā ūdens dzirnavas, piecpadsmit tūkstošu rubļu vērtībā, un mazs namiņš, savus trīsdesmit tūkstošu rubļu vērtībā. Pēc šīs ziņas Lūsis jūta, ka viņam Alma patīk ar katru acu uzmetienu arvienu vairāk.

Jau tanī pašā vakarā viņi norunāja, kur otru dienu satikties, un — skuķe bij laimīga. Un tas tiešām bij lieliski; tiklīdz no ģimnazijas ceturtnās klases skolas beņķa nost — uzreiz līgava . . . Lūsis gan nekā noteikta neteica, bet no viņa izturēšanās, no skatieniem, no rokas spiedieniem viņa manīja, ka viņš ar mieru doties ar viņu laulībā kuru katru acumirkli . . . Varbūt, šis acumirklis varēja notikt taisni iesvētīšanas dienā . . . To viņa klusām cerēja, un arī Olga un Emmi viņu stiprināja šīs cerībās . . .

Lielas cerības Alma lika uz lielajām dzīrēm. Tad vajadzēja viņai galīgi tikt skaidrībā. Tad vajadzēja galīgi tikt nodrošinātām viņas cerībām, un pēc dzīrēm — iesvētīšana un kāzas vienā dienā. Un tad . . . pēc kāzām . . . Sirds viņai drebēja vien

no slepenā prieka un laimes, iedomājoties brīžus pēc kāzām.

Sestajā bauslī gan bij teikts, ka jādzīvo šķīsti un kaunīgi, bet . . . Un mācoties katķismu, sevišķi sesto bauslī, viņai bieži nāca prātā Lūsis, gluži kails kā Ādams paradizē, un viņa pati arī gluži kaila, kā Ādama sieva Ieva . . .

„Nē, nē, tas būtu lieliski!“ viņa gaviļēja savā dvēselē, domājot tādas domas . . . Kaut jel tik drīzāk varētu iemācīties to katķismu!

Baušļi, bībeles stāsti un bībeles pantīni nemaz nelīda galvā. Reizēm viņa taisni zaudēja pacietību mācoties, palika nervoza un nosvieda grāmatu pie malas . . .

Tādos traģiskos brīžos viņa atgulās gultā, apsēja galvu ar slapju kabatas drāniņu un sūdzējās, par nepanesamām galvas sāpēm . . . Bet tā guļot, viņai domas zem slapjās kabatas drāniņas kavējās pie Lūša, un viņas sirds gaidīja tumsas un vakara, kad viņi varēs satīties uz kapiem, pie kāda cienījama miroņa kapa, kur uztaisīts smuks beņķis un saauguši glīti krūmi — taisni kā priekš rendez-vous . . .

Laudis gan melsa, ka Lūsis esot jaunu meitu pavedējs, netikls cilvēks un slimojot ar visādām nelabām kaitēm, bet viņai tas taisni patīka . . . Un taisni tas viņu visvairāk pievilka, ka Lūsis bij tāds tips . . .

„Ja, kurš vīrietis tad ir labāks?“ viņa tā mēdza teikt, kad dzirdēja atklāti pārmetot Lūsim netiklību . . .

Almas mīlestība uz Lūsi bij tik liela, ka viņa nebijās ne no spokiem, ne no miroņiem un gāja kategoriski katru vakaru, pat lietū un sniegā, uz kapiem satīties ar savu izredzēto . . .

Tā viss gāja itin smuki līdz pat lielajām Sūbra dzīrēm, kad viņa galīgi cerēja nostiprināt savas mīlestības akcijas.

Un pienāca arī īstais brīdis . . .

Pēc kādas rotaļas Emmi un Olga ņēmās iz-

spriest ķīlas. Starp citām tur bij arī viņas ķīla. Emmi un Olga nosprieda, ka viņai jāsūdz grēki.

Tas bija smalki! Alma priecājās.

Grēku sūdzēšana pastāvēja iekš tam, ka bij jāiet tumšā istabā un jāiesauc tur kāds cilvēks, kam tad jāsūdz savi grēki.

Alma iesauca, protams, nevienu citu kā Lūsi...

Lūsis, lai labi mīli izklausītos jauno grēku sūdzētāju, apkampa viņu, norāva vispirms pāris krietnu skūpstu un tad apkampa to vēl ciešāk un mīlāk . . .

Bet tad . . . Lūsis piepeši viņu palaida vaļā un — palika vēss . . . Viņš it kā atstūma viņu . . .

„Vai tiešām Lūsis būtu atradis, ka man krūtīs nav tā, kā vajag?“ bailojās viņa pati pie sevis un nodrebēja pie visas miesas un visas dvēseles.

Ja, Lūsis tiešām to bij atradis . . .

Bet Emmi un Olga, kā par spīti visam, vēl nesauca un nesauca, lai pārtrauc grēku sūdzēšanu . . .

Tas bija traģisks brīdis, kas satrieca visus sakarus starp Almu un Lūsi. Lūsis nevarēja uz Almu vairs ne paskatīties . . .

Lūsis bij kārs netik vien uz pūra naudu, bet arī uz skaistām sievietes formām.

„Sievietei vajag būt riktīgai uz visām kantīm,“ tā viņš mēdza teikt. Un piepeši viņš atrada, ka Almai ir polsterētas krūtis . . . Nē, tas neapmierināja viņa garšu, un viņš no Almas vairs nekā negribēja zināt . . .

Tas Almai briesmīgi sāpēja . . . Viņa mācījās pēc dzīrēm katķismu un nekā nesaprata un nekā nevarēja dabūt galvā iekšā. Lai nemaz veltīgi nebūtu jāpūlas gar katķismu, viņa izlikās gluži slima. Viņa nokrita gultā un kungstēja un vaidēja, reizēm pat tik skaņi, ka varēja dzirdēt pa visām istabām.

Neviens nesaprata, kas skuķim par vainu. Sāka jau domāt, ka viņa jāved pie psihiatra. Kad kādreiz visi bij kopā un Alma savā istabā gulēja un sevišķi skaņi vaimanāja, Zina piegāja viņai klāt un prasīja, kas viņai kaiš. Tādos brīžos arvienu Alma izlikās neapzinīgā stāvoklī un deva neskaidras vaj

divdomīgas atbildes. Bet šoreiz uz Zinas jautājumu „Alma, kas tev kaiš?“ Alma atbildēja: „Tur . . . tā klade . . .“

„Kur? kas par kladi?“ jautāja Zina.

„Ā, rē — manā pagalvī,“ atbildēja kā nesamaņā Alma.

Zina pameklēja un atrada kladi. Tur bij sa- rakstītas dažādas dziesmas un romances.

„Ko tev dara tā klade?“ — jautāja Zina.

„Uz kreisā vāka,“ atbildēja lakoniski Alma.

Zina pašķīra un paskatījās.

Tur stāvēja rakstīts:

„Lūsis“

Šis vārds bij visa noslēpuma atslēga . . . Zina nolika atkal kladi atpakaļ, un Alma turpināja savas vaimanas.

Tā Alma mocījās, resp. mocīja visus, kam bij ausis dzirdēt, vairāk dienas no vietas pēc lielajām dzīrēm.

Pēc tam viņa palika veselāka, klusāka un nik- nāka. Viņa ar lielu cītību mācījās katķismu un sle- penībā kurnēja uz Dievu, ka tas viņai nebij radījis tādas formas, kas Lūsim patiktu.

Sevišķi viņa apskauda Zinu par viņas daiļajām formām. Viņa nevarēja aiz dusmām un greisirdī- bas ne paskatīties uz viņu. Bet ne Zinu vien. Viņa ienīda visas sievietes, kurām bij daiļākas formas, nekā viņai. Kādēļ Dievs viņai nebij radījis skaistas krūtis? Par to viņa domāja dienām un naktīm. To viņa nevarēja saprast.

Bet lai būtu kā būdams. Turpmāk viņa no- lēma vairs nepolsterēties.

Lūsis, protams, bij projām. To vairs ne ar ko nepievilsi. Bet varēja jau gadīties kāds cits. Viņa vēl bij jauna, un pasaulē taču vīriešu bij diezgan, tā viņa sevi mierināja sājpu brīžos, un arī Emmi un Olga teica, ka tas esot ļoti pareizs uzskats. „Un kam tad vīram vajag patikt? Vienalga, lai kāds, kad fik viņam cepure galvā, — tā šad un tad iz- teicās Emmi un Olga, runājot par mīlestību un pre- cēšanos. Tāds uzskats Almai ļoti patika. Viņa ap-

mierinājās un ar cietējas vaibstiem sejā uzcītīgi mācījās bausļus, no kuriem viņai vislabāk patika sestais bauslis un bībeles stāstos tā vieta, kur bija teikts, ka Ādams un Ieva dzīvoja paradizes dārzā, bija kaili un nekaunējās . . .

48.

Valnis bija paņemts . . . Bet tas Staburagu nebūt neuztrauca. Tas nebija pirmais tāds gadījums. Vismaz desmit tādu viņš varēja uzskaitīt savā īsajā mūžā.

Sāpīgi tas bij . . . Vakarā sēdi kopā ar kādu biedru, tērzē, triec, spried par darbiem, ideāliem, strādāšanu, apspried kopā ar viņu projektus, planus un piepeši — no rīta tava biedra vairs nav . . . paņemts . . .

Sāpumā viņš ļoti uztraucās par šādiem gadījumiem, bet tad — pierada. Širds sāpēja, bet nervi palika mierīgi. Un vajadzēja būt mierīgam. Teit uztraukums un nervozitate tiešām nekā nelīdzēja. Kad kāds biedrs bij atrauts no darba, no dzīves, tad vajadzēja gādāt par viņa turpmāko likteni, vajadzēja gādāt arī par to, ka viņa vieta nepaliek tukša . . . Un tās tagad Staburagam bij galvenās rūpes. Ar lielām pūlēm viņš sadzina cik necik naudas līdzekļu, ar ko palīdzēt Valnim. Tas nācās grūti. Apzinīgu cilvēku vēl bija samērā maz. Un kas bij apzinīgs, tam pašam naudas nebija, ko dot. Pie neapzinīgiem nebija vērts griezties. Tiem bieži vien bija nauda, bet viņu sirdis bija cietas kā metāls. Uz trumpām viņi nosita — simtiem . . . Dzert viņi nodzēra — simtiem . . . Ar meitām viņi nodzīvoja — simtiem . . . Bet kad viņiem vajadzēja dot naudu tādiem nolūkiem, no kuriem viņiem neatlēca ne peļņas, ne fiziska baudījuma, tad viņi aizdarija savus makus un tikai smējās trekniem, pašpeticīgiem smiekliem . . .

Staburags ziedoja daļu no savas neapskaužamās skolotāja algas, apzinīgākie skolēni savāca kādu nelielu naudas zumu no savām artavām, un — Valnim pabalsts bij rokā. Atlika tikai jautājums, kas

lai uzmemas par viņu personisko gādību. To darīja labprāt kāda ģimnaziste. Staburags gan negribēja pieļaut, jo viņai varētu celties nepatīkšanas, bet izrādījās, ka viņa ir Valnim attāļa radniece, un kā tāda viņa arī pie viņa gāja, gādāja par to. Bez tam idejiska radniecība viņiem bij tik liela, ka būtu bijušas veltas pūles atturēt to no nodomātā darba.

Tā tad, materialā ziņā Valnis bij nodrošināts. Atlika nodrošināt viņu arī garīgā ziņā. Bet par to nebij ko šaubīties. Iekšējā spēka viņam netrūka. Uz tādu gadījumu viņš sen jau bij sagatavots. Viņš pats teica, ka katram jābūt gatavam ciest par savu pārliecību, par savām idejām.

Vai Galilejs necieta? Vai Huss necieta? Vai Jēzus necieta? Un cik nav tādu, kuŗu vārdus vēsture vēl neuzdrošinas minēt! Idejas norūda cilvēku. Idejas dara stipru.

To Staburags zināja, un tādēļ par Valni viņš nešaubījās. Arī viņa uzsāktais darbs atrada turpinātāju.

Baumas pilsētā? Blēņas! Par tām ideju cilvēki nedeļa ne sarkana graša. Tām nebij priekš viņiem nozīmes.

Tikai Sauleskalns viņam darīja rūpes. Viņš bij gluži negaidot saslīmis un atradās patlaban ārkārtīgi grūtos apstākļos.

Protams, Staburagam no formālās puses nebij gar Sauleskalnu nekādas daļas. Bet biedra bij žēl. Viņš nebij nekāds aktīvs cilvēks, nekāds ideju cilvēks, bet vienkārši — cilvēks. Viņa dvēselē atrada atbalsi viss, kas tiecās uz augšu, uz sauli. Emmi izrādījās gluži nespējīga gādāt par viņu, jo pati ar muzikas stundām pelnīja ļoti maz.

Radi Sauleskalnam bij bagāti. Bet ar tiem viņš bij sastrīdējies un jau gadu desmit, piecpadzmit pārrāvis visus sakarus. Un galu galā — tie bij tik praktiski un prozaiski cilvēki, ka viņiem Sauleskalna dzīvība vai nāve bij vienaldzīgāka par kautkādu viņu sivēna vai kāda kvekšķa dzīvību un nāvi.

Ari ar direktoru Sūbri viņi bij konfliktā, jo Sauleskalns ilgus gadus no vietas bij vienīgais, kas skolotāju konferencēs bij nāvēgs pretinieks, visam Sūbra un citu pedagogu formalismam. Tādēļ Sūbris to ienīda no sirds dibina.

Un Sauleskalns bij par lepnu, lai grieztos pie viņa vaj kāda cita pēc palīdzības. Tad labāk nāve. Staburags zināja sava biedra dabu, apstākļus un likteni. Viņš nevarēja pret to palikt vienaldzīgs. Vajadzēja kaut ko darīt. Bet ko? Dot viņam naudu? Bet kur to lai ņem? Viņam pašam tās nebij, un iet kolektēt „kādam mazturīgam privatģimnazijas skolotājam par labu“, vai tas nebūtu kauns? Un tomēr — kādēļ kaunēties? Lai sabiedrība kaunās, ka viņa nevar pienācīgi atalgot savus audzinātājus.

Ja, tā domāja viņš, bet sabiedrība — vairums domāja citādi. Un šīs sabiedrības domas darīja savu iespaidu, vismaz uz nerviem — un tas bij nepatīkami, sevišķi tādai jūtu dvēselei, kā Sauleskalns.

Tādēļ vajadzēja atrast citu izeju.

Un to viņš atrada. Vajadzēja sarīkot muzikāliski-dramatisku vakaru. Tāds pilsētā sen nebij ticis sarīkots. Cerams, ka viņš atmestu labu tiesu naudas. Bet ja nu ar viņu iekrīt? Šī iekrišana, ievērojot publikas trulību un skopību, bij pilnīgi iespējama. Bet tādēļ vajadzēja prast darīt iespaidu uz publikas nerviem.

Kam lai atlikums no izrīkojuma nāk par labu? Sauleskalnam? To nevarēja atklāti teikt? Kādam mazturīgam skolniekam? Tas necik nevilkto. Norunāt ar Vīnkoku un rīkot, it kā viņam par labu? Tā arī nevarēja, jo Vīnkoks pats bij nodomājis visā drīzumā dot koncertu pats sev par labu.

Beidzot Staburags saskaitās. Kādēļ atklātībai zināt, kam izrīkojums nāk par labu? Galu galā šī formula: „tādam un tādam latviešu mazturīgam censonim par labu“, kuru drukāja uz programām, bij taču banāla, nodrāzta un riebīga. Tas bij tikpat, kā spēlēt leijerkasti. Un tiešām. Leijerkastniekam tik viens nolūks: lai dod viņam ko par labu. Izrīkojumiem „ar labdarīgu mērķi“ tāds pats nolūks: lai

dod izrīkotājiem kaut ko par labu. Šādi izrīkojumi nebij cits nekā, kā liela leijerkaste.

Staburagam instinktīvi riebās šādi ubagošanās izrīkojumi. Un tagad lai arī viņš sarīkotu tādu? Nē. Bez tam, ja viņš rīkoja ar labdarīgu nolūku, tad viņa moraliskais pienākums bij darīt publikai zināmu, kā un kur nauda tikusi izlietota. Bet viņš gribēja izlietot to pilnīgi svabadi...

Viņš nolēma vienkārši rīkot uz sava vārda — muzikaliski-literarisku vakaru. Ar kādu nolūku? — tas taču bij vienalga. Ja viņš iekritīs — nu labi, viņš samaksās dažus desmitus rubļus, ja neiekritīs un izrīkojums atmetīs „virsvērtību“ — vēl labāk! Tik vienā, kā otrā gadījumā publikai nebij nekādas daļas.

Vienalga, lai būtu, kas būdams — ubagoties viņš nemilēja. Izrīkojumam pašam par sevi, kā tādā, vajadzēja pievilkt publiku. Liela daļa no latviešu ievērojamākiem māksliniekiem Staburagam bij personīgi pazīstami. Tas bij ļoti no liela svara. Gandrīz visi, pie kuriem viņš griezās ar priekšlikumu, apsolījās piedalīties: cits par labu maksu, cits par labu vārdu, cits — labai lietai par labu...

Staburags palaida Sūbra zalonā baumas par gaidāmo izrīkojumu. No Sūbra zalona Kaudze aiznesa šīs baumas uz kādiem septiņiem zaloņiem un pie sprauda viņām klāt pats savus komentārus, kuri bija lielāko tiesu negatīvi. Ko gan Staburags labu varot sarīkot? Bet tomēr interesanti tas bij. Drīz runāja visa pilsēta...

Tā labu laiciņu pirms izsludināšanas avizēs un afixās — visa pilsēta jau zināja par izrīkojumu. Sprieda šā, un sprieda tā. Citi slavēja, citi pēla. Kad parādījās uz ielu stūrīem afixas, kur bij minēti ievērojami latviešu mākslinieku vārdi — publika ieinteresējās vēl vairāk. Tur bija klavieres... vijole... čello... deklamācijas... dziedāšana... Un birģeļiem visinteresantākais bija tas, ka uzstājās arī pats Staburags kā deklamators un dziedātājs.

Programa bagāta, spēki labi, publika interesējās

dzīvi un izrikojums sen nebij bijis. Situācija bija ļoti laba.

Staburags nebja maldījies. Izrikojuma vakarā zāle bij izpārdota līdz pēdējai vietai. Izrikojums pats noritēja bez kādiem nepatīkamiem starpgadījumiem, kurus, kā bija dzirdams, gribējuši sarīkot Staburaga ienaidnieki. Iznāca pat gluži otrādi. Staburags atrada daudz piekrišanas. Viņš bija pratis pievilkt tik labus un daudzpusīgus spēkus — tas imponēja. Un bez tam... Viņam pašam bija simpātiskas mākslinieka dāvanas. Viņš deklamēja ļoti dzīvi un spilgti. To vakaru viņš bij izvēlējies vairāk humoristiskizatiriskas lietas, kas publiku smidināja bez sava gala. Staburagam atkal un atkal bija jāparādās uz skatuves un jādeklamē kaut kas piedevām. Ari dziedāja viņš simpātiski. Balss viņam nebij augsta — baritons. Bet mīksts, mīlīgs baritons. Viņš prata ielikt daudz elastības, daudz jūtu, daudz maiguma un sirsnības savos dziedājumos. Tiklab Staburaga draugi, kā naidnieki bija pārsteigti par viņa uzstāšanos. Neviens to negaidīja. Citi viņam pareģoja lielu nākotni, citi teica komplimentus, citi nevarēja nobrīnīties, kamdēļ viņš savu sveci tik ilgi turējis zem pūra...

Staburagam bij neērti izklausiēties visas šādas lietas. Bet viņš taisīja tādu ģīmi, it kā viņam tas ļoti patiktu, it kā viņš būtu ļoti aizkustināts par tādu publikas dzīvu atsauksmi par viņu. Īstenībā, savā iekšienē, Staburags smējās par naivajiem cilvēčiem, kuriem tik šauri jēdzieni par mākslu un māksliniekiem. Ieraudzījuši kaut ko talantam līdzīgu, viņi jau domāja, ka tas ir aicināts spožums mākslinieku pasaulē. Kas cik necik pacēlās pāri par šablonu, — tam jau pareģoja lielu nākotni.

Tas bij smieklīgi. Staburags nevarēja nosmieēties vien. Viņš nevarēja neapbrīnot sīkos ļautiņus, sīko dzīvīti un sīkos prasījumas.

Un tiešām — bij tādi cilvēki, kam bij kaut kas talantam līdzīgs. Viņi iedomājās, ka viņiem tiešām ir mākslinieku talants. Un tā viņi brauca caur dzīvi, mānīdami paši sevi un citus.

Staburags nicināja tādus lētus laurus. Un, bez tam, viņam bij augstāki uzdevumi nekā smuki padziedāt birģeļiem priekšā smukas dziesmiņas.

Viņa dvēsele nebij iztvīkusi pēc applausiem. Nē. Tā tvīka pēc ideāliem, ko birģeļu auss nav dzirdējusi, ko birģeļu acs nav redzējusi un kas neviena birģeļa prātā nav nācis. Viņa dvēsele un visa viņa būtne tiecās pēc ideāliem, kas bij augstāki nekā birģeļu prāts un saprašana.

Ja, izrīkojums izdevās labi. Staburags bij ļoti priecīgs. Viņa plans bij izdevies. Viņam bij kabatā vairāk simtu skaidras naudas, par kuŗu viņam bij jāpateicas vienīgi sev. Ar to viņš varēja darīt, ko vien grib.

Vispirms, daļu no tās viņš aiznesa Sauleskalnam.

Protams, ka Sauleskalns naudu negribēja ņemt. Bet Staburags viņam piedāvāja to tik vienkārši un sirsnīgi, ka Sauleskalns beidzot to paņēma. Viņš pastāstīja tagad savam slimajam biedram sīkumus par izrīkojumu.

Sevišķi amizanti bij tas, ka vietējās avīzes recenzents atsauksmē par izrīkojumu, viņam bij pareģojis lielu nākotni. Viņi abi trieca ilgi par šo un to, amizējās savā starpā un sirsnīgi smējās...

49.

Tie bij skaisti brīži...

Divas dvēseles sapratās, divas dvēseles satikās, divas jaunas, ziedošas dvēseles vienojās...

Zina zināja katru acumirkli, kad Staburags bij svabads. Viegli un strauji viņa ieskrēja viņa istabiņā un teica:

„Uz brītiņu... uz vienu mazu, mazu brītiņu...“

Un šis mazais brītiņš, ko viņi pavadīja kopā, piederēja viņiem — tikai viņiem abiem vien... Neviens to nezināja, neviens to nedrīkstēja zināt.

„Kad viņi to zinātu...“ teica Zina, izraudamās Staburagam mīli no rokām un smaidot aiztaisīdama durvis...

„Ja, kad viņi to zinātu,“ nodomāja Staburags. Tad no skaistajiem brīžiem nepaliktu nekā pāri. Tad tie uzklūtu uz zalonu grīdas un no turienes uz zalonu damu mēlēm, un tad tiktu viņu klusie, svētie laimes brīži trokšņaini vazāti pa ielu ielām, namu no nama, dzīvokli no dzīvokļa...

To viņi abi juta un tādēļ jo ciešāk tie glabāja savu noslēpumu.

Bet Argusa acu bij daudz. Katru brīdi un katrā vietinā tās kāroja redzēt to, kas notiek viņu starpā...

Katru acumirkli tie riskēja iekrist. Bet jo lielāks bij risks, jo skaistāki bij šie acumirkļi, un viņi krājās cits pie cita un nogulās dziļi dvēselē, kā skaists psiholoģisks mantojums uz laiku laikiem...

Pat komiskie brīži bij skaisti...

Tā, reizi gadījās, ka Staburags bij iegājis Zinas istabā un trieca un plosījās ar viņu... Bet tad piepeši atskanēja soļi — Sūbra soļi... Ja, viņš nāca taisni uz Zinas istabu... Izejas vairs nebij. Bet Zina izplēta savus kuplos, lielos, bagātos matus, nostājās durvju tuvumā un izlikās, it kā tos sukātu. Sūbris pavēra durvis.

„Ko jums vajag?“ — jautāja Zina.

Sūbris nokaunējās. Viņa plans nebij izdevies un viņš aizgāja... Bet abi „noziedznieki“ triumfēja. Staburags bij paslēpies aiz Zinas matiem... Zinas mati viņus abus izglāba...

Bet šī ideja!... Šis vilciens Zinas dvēselē!...

Nē, tie bij skaisti brīži!...

Divas sievietes cīnījās Staburaga dvēselē...

Zina viņam bij mīla, — ļoti mīla. Kad viņa ieskrēja kā ziedoņa šalka, kā smaidošs stars viņa istabā, tad viņš bij laimīgs... Bet kad viņa pēc brīža atkal steidzās projām ar sāpīgu, ilgu pilnu sirdi, tad... Tad arī Staburagam sāpēja sirds.

„Vai viņa arvienu tā nāks un ies?“ viņš jautāja sev. „Vai viņa nekad nepaliks pie manis? Nekad?“

Tas bij traģisks jautājums.

Tā tas nevarēja ilgi iet. Viņu sakaram vajadzēja reiz dabiskas izejas... Bet tiklīdz Staburags domāja par dabisko izeju — tūlīt viņam tēlojās acu priekšā divas dibins istabiņas aiz Sūbra kabineta, kur Sauleskalns ar Emmi bij dzīvojuši savas laulības dzīves sākumā. Un pati šī laulība? — nē, bij kas riebīgs šinī vārdā. Un pati šī dzīve? — nē, bij kas riebīgs šinī laulības dzīvē!... Un viņi ar Zinu lai paliktu tādi pat, kā Sauleskalns ar Emmi?... kā Sūbris ar Olgu?... Ja, ceļš uz to bij gatavs... ceļš, kuŗš novada guļamā istabā un birģeliskas omulības mīkstajos spilvenos...

Nē, dzīve bij pārāk jauna, lai to iezārkotu...

Bet Zina bij pārāk skaista, lai to ignorētu un sakari ar viņu bij pārāk intimi, lai tos satriektu...

Staburags pārdzīvoja traģiskus brīžus... Viņa dvēsele bij palikusi par ciņas arenu. Divas sievietes tur cīnījās... Tas padarīja viņa stāvokli vēl smagāku...

Tiklīdz viņš sev uzmeta jautājumu: „Vai es varētu Zinu precēt?“ — kādas citas sievietes tēls viņa dvēselē teica: „Nē.“

Un Staburags varēja klejot mežā starp sirmajām priedēm, kad vētra krāca, ko viņš tik ļoti mīlēja, viņš varēja izpūst uguni un mierīgi likties gultā — bet miera nebij...

Divas sievietes pastāvīgi cīnījās viņa dvēselē...

Reizēm likās, ka uzvarēs Zina, bet reizēm — ka uzvarēs tā meitene, ko viņš agrāk bij mīlējis...

To Staburags nebij gaidījis... Viņam likās, ka Zinas mīlestība dziedēs visas brūces, ko cita meitene bij situsi dvēselē, bet... viņš bij vīlies... Dvēselei bij savas tradīcijas. Reizi iemīlotais tēls bij dārgs un mīļš uz laiku laikiem, vienalga, vai viņš piederēja tev vai nē.

Katru dienu, katru brīdi cīnījās šīs abas sievietes Staburaga dvēselē, un... ar katru brīdi Zina zaudēja arvien vairāk izredzes uz uzvaru...

Staburags ieraudzīja viņai vienu trūkumu pēc otra... Viņš ieraudzīja, ka viņas skaistajā galviņā bij kaut kas neskaists: neattīstīts prāts... Bet tas nedrīkstēja būt... Sievieteļ vajadzēja būt viscaur skaistai — viscaur... Viņas ārienei, viņas dvēseles dzīvei un garam vajadzēja būt kā slīpētam briljantam.

Bet Zina nebij tāda. Viņa bij jūtīga, dziļa un daiļa, bet viņas garīgie augstumi bij pārāk zemi... Attīstīt tos? Nē. Viņa skats tiecās ne uz tiem garīgiem augstumiem, kuŗi vēl tikai ceļami, bet uz tiem, kuŗi jau mirdzēja un laistījās zinātnes un dailes saules varenajā spožumā...

Divas sievietes pastāvīgi cīnījās Staburaga dvēselē...

Ar sāpju pilnu sirdi viņš sekoja šai cīņai... sekoja pēdējai kustībai... pēdējam elpas vilcienam... Kas uzvarēs?

Un tā bij — meitene iz pagātnes... Uzvarētājas pozā tā nostājās pie Zinas, kuŗa bij sabrukusi pie zemes un — raudāja... Zina raudāja, bet meitene iz pagātnes smējās... Varbūt, šī meitene nemaz vairs nebij dzīva... Varbūt viņa bij cita sieva... Varbūt, viņš to nekad vairs neredzēs... Viņš pat nezināja, kur viņa tagad ir... Bet viņa bij uzvarējusi... Sieviete bij uzvarējusi sievieti... Tie bij sievietes uzvaras smiekli... Ļauni, bet skaisti ir šie smiekli — skaisti kā grēks...

51.

Nē, ir kaut kas skaistāks par sievieti, un tas ir — dzīves uzdevums...

Pie tādas atziņas Staburagu bija novedušas daudzas dvēseles cīņas un sevišķi — pēdējā.

Daudz acumirkļus viņš bij atrāvis darbam un dāvinājis sievietei, bet tagad viņš gribēja šos acumirkļus atraut sievietei un dāvināt darbam...

Ar varenu sparū un neatlaidību vajadzēja urbties dzīves slāņos, kur gulēja tautas bagātība, tautas nākotne...

Un viņš urbās... Ikkatru dienu, ikkatru brīdi... Un jo vairāk viņš urbās, jo interesantāki bija viņa atradumi... Kā Mozus tuksnesī piesita ar zizli pie klints, un no tās iztecēja spirdzinošs ūdens, tā viņš piesita ar sausajām tautsaimniecības mācībām pie tautas dzīves apakšējiem slāņiem, un tur radās jauna dzīvība...

Un ik vakarus, kad viņš pārnāca savā mazajā istabiņā no turienes, kur pulcējās tie, kas nesa darba pasauli uz saviem pleciem, viņš bija noguris no ilgās runāšanas, bet viņš jutās kā no jauna piedzimis... Ūdens kritumi tika izmantoti, no zemes dziļumiem tika rakti ārā pēdējie ogļu slāņi un izmantoti, tika atrasts noslēpumainais elektrības spēks un izmantots, bet spēki, kas gulēja cilvēka krūtīs, cilvēku savstarpējās attiecībās un viņu iekšējos dzīves slāņos — tie vēl netika izmantoti.

Un Staburags iemīlēja šos norūdītos tēlus, kas nesa trokšņaino, smago darba pasauli uz saviem pleciem.

Tur sēdēja sirms vecis, nokāris galvu, un drūmīgs klausījās, kā runāja Staburags... Viņš juta, ka viņa sirmie jēdzieni, viņa mūža tradīcijas sadrūp un sairst ar katru vārdu, ar katru slēdzienu, ko iz-

runā Staburags... Bet viņam nebij žēl šo tradīciju, jo viņu vietā tika dotas jaunas patiesības, kas saskanēja ar to, ko viņš bij noklausījis mašīnas rūkoņā, kas viņam bij sāpējis svētdienas darbā un ko viņš bij lasījis savu dēlu un dēla dēlu likteņa drūmajos rakstos starp darbnīču nokvēpušajām sienām...

Tur sēdēja pusmūža vīrs ar dēlenu uz klēpja un klausījās, ko runāja Staburags un viņam likās, ka viņš runā tikai to, ko viņam sen jau bij diktējusi dzīve, bet viņš pats nebij varējis izteikt vārdos...

Tur sēdēja jauneklīs un klausījās, ko runā Staburags, un nevarēja neticēt zinātnes dzelzu slēdzieniem, kuŗi nesa sev sārta, starotu gaismu līdz...

Tur sēdēja sievietē un klausījās, ko runā Staburags, un viņa juta, ka viņa ir cilvēks, tas pats cilvēks, ko ar tādu lepnumu sauc par radības pērlī. Bet viņa bij vēl dūnās...

Viņi visi klausījās, ko runāja Staburags, un tagad — tikai tagad tie redzēja, ka viņi ir tie, kas nes lielo, smago, skaisto darba pasauli uz saviem pleciem.

Un viņi jutās visi kā viens... Un stīri un lieli un nepārvarami viņi jutās, jo viņi bij visi kā viens...

Un reizēm Staburagam iznāca strīds un debātes ar šiem nopietnajiem, norūdītajiem tēliem... Un arī sievietes ar viņu debatēja... Un viņam tikai atlika nobrīnīties, cik daudz spēīgu, gaišu, apdāvinātu galvu mita šinīs zemajos slāņos... Un sirdis tur bij — karstas, ilgu pilnas sirdis... Un sievietes, kas ar viņu debatēja, nelīdzinājās ne tām, par kuŗām saka: „garī mati — īss padoms“, ne tām, kuŗas žāvājās spožajos zālonos. Nē, te bij sievietes, kuŗas bij garīgi skaistas...

52.

Pilsētā notika kas negaidīts. Divi cilvēki bij izgājuši no parastajām sliedēm. Tie bija Lūsis un Kaudze. Par Lūsi runāja visa pilsēta. Viņš gluži negaidīti bija spēris savā karjerā milzu soli uz priekšu: viņš bija iecelts skolu inspektora amatā.

Inspektoru maiņa bija sagaidāma, to zināja visi. Bet kas nāks vecā vietā, to nezināja neviens. Runāja šā, runāja tā. Daudzi nosirmojuši pedagogi loļoja klusībā cerības tikt šīnī retajā goda amatā, bet... piepeši viņā tika iecelts — Lūsis. Tas bij visiem liels pārsteigums un negaidīts cirtiens. Lūsis bij vēl samērā jauns un — tika jau par inspektoru. Tas nu nebūtu nekas, bet no viņa tagad daudz kas atkarājās. Un tādēļ pedagogi bij uztraukti... Nevarēja zināt, kādās domās bij Lūsis par katru no viņiem.

Cits ar viņu bij vienmēr dzīvojis pa godam — tam nekas. Varēja cerēt, ka Lūsis tādām krāgām nekārsies. Bet cits bij dzērumā un nedzērumā vai savu galvu kīlām licis, ka Lūsis par inspektoru netiks un bij izteicies visai nelabi par viņu — tādiem tagad drebēja sirds un biksas...

Lūsim tagad bij vara...

Bij starp pedagogiem arī tādi, kas Lūsi pilnīgi bij ignorējuši. Ari turpmāk viņu ignorēt?

Ari pats Lūsis bij uztraukts. Laime un svinīgums bija viņam arī no katras drēbju vilītes... Kā mēness viņš spīdēja katram pretī, kas brauca pie viņa vizītēs novēlēt laimes jaunajam priekšniekam. Bet vēl viņš nezināja isto taktu. Un tad arī nu sprieda un runāja... Katrs stāstīja savus iespaidus, ko bij dabūjis vizītē pie Lūša... Citi domāja, ka Lūsis būs lēnīgs un žēlīgs, citi sprieda, ka viņš būšot stingrs un gudrs, citi, turpretī, stāstīja, ka viņš būšot

liels liberals un progresists... Un savās sarunās Lūsis bij kā arvienu uzticīgs saviem principiem: ar radikāļiem — radikals, ar liberaliem — liberals, ar konzervatīviem — konzervatīvs un vajadzības gadījumā gāja vēl tālāk pa labi un pa kreisi.

Atmiņas spēja viņam bij ļoti laba, un viņš ievēroja katru, kas pie viņa bij bijis un kas nē. Tādu, kas pie viņa nebij bijuši, bij ļoti maz: kādi trīs — četri. Skolotāju sarakstā viņš tiem pievilka klāt sarkanu krustiņu un slepenībā nodomāja:

„Šaubīgs.“

Sevišķi rūpīgi un dziļdomīgi viņš pievilka šo krustiņu Staburagam.

Vislabāk pierakstīts pie Lūša, protams, bij Kaudze. Tas bij viņa labā roka. Visu, kas pilsētā par Lūsi tika runāts, Kaudze kā fonografs sevī uzņēma un šīs ziņas un baumas atstāja jaunajam priekšniekam. Tāpat par pedagogiem Kaudze bij īsts ziņu birojs un tāds ziņu avots, kas mūžīgi verd un plukšķ.

Sūbris jau pirmajā vizītē Lūsim bija pasteidzies konstatēt viņa augsto stāvokli, viņa svarīgo dzīves uzdevumu un indirekti bij izmetis teicienu, ka nu tik viņam vajagot izraudzīties pienācīgu dzīves biedrēni. Izteicis šīs gudrās domas un, redzēdams gudru smaidu uz Lūša lūpām, Sūbris diezgan nepārprotami piedāvāja cienījamam inspektora kungam savas radnieces Zinas roku.

Lūsis runāja maz par šīm lietām, bet smaidot pateicās par laipno interesi, ko viņam bij dāvājis Sūbra kungs. Pie sevis slepenībā viņš kāroja pēc Zinas, jo viņai bij skaista miesa, bet gudrā ziņā viņš nolēma vēl nogaidīt un pārkravāja savā atmiņā visas pazīstamās jaunavas, vai kāda nebūtu starp viņām tāda, kurai būtu skaista miesa un bez tam vēl biezs naudas maks. Ja, tas būtu ļoti interesanti. Bet vēl priekš tam bij laiks... Galvenais — ceļš uz nemirstību viņam nu bij vaļā, un viņam atlika tik spidēt no laimes, kā noberztam misiņa lukturim.

Ja, Lūsis pedagogiem bij tagad liels kungs un

damām spīdoša partija, kur izmest makšķeri, lai varētu izšķīlēt kādu no savām nobriedušajām meitiņām.

Ari Kaudze bij pēdējā laikā palicis ļoti interesants: moralisks. Visa pilsēta to varēja konstatēt. Viņš nedzēra jau vairāk nedēļas no vietas ne glāzītes alus, ne šņabja. Ari atklātās nemoraliskās vietās viņu neviens vairs neredzēja. Neviens, sevišķi damas nešaubījās, ka Kaudze palicis ļoti moralisks. Un Olga bij pat lepna uz savu mājas draugu, kā tādu, kas tiešām var derēt citiem par moralisku paraugu.

Kaudze tiešām bij pārgrozījies. Tiklīdz viņš palika trīsdesmit gadu vecs, kas dažas nedēļas atpakaļ bij noticis, viņš palika nopietnāks un teica pats sev:

„Nē, Kaudze, tālāk vairs tā nevar dzīvot. Katra cilvēka pienākums ir gādāt par pēcnākamiem. Tādēļ tev, Kaudze, jāprecas. Šis tiešām ir tas pēdējs laiks!“

Un kad viņš paskatījās ārā pa logu, ka zvirbuli čirkstēja un dzīvoja kaudamies pa kārklu krūmiem, tad arī pār viņu nāca spēcīga pavasara sajūta, un viņš nolēma katrā ziņā visdrīzākā laikā precēties. Atlika vēl tikai trīs lietas: likvidēt visas savas veneriskās slimības, kuŗas to uzticīgi pavadīja vienmēr pa visiem spožajiem zaloniem. Tad vēl kāds otrs jautājums bija: kuŗu brūti precēt — viņa pagraba īpašnieka Vernera, vai brūža īpašnieka Bernera meitu. Visas simpatijas viņam tiecās uz Vernera meitu: tā bij mīkstāka, un pūrs, ja, arī pūrs tai bij interesantāks: viņa pagrabs. Tā Kaudze nolēma palikt par priekšzīmīgu ģimēņu tēvu un ķērās pie venerisko slimību likvidēšanas. Tādēļ viņš nedzēra ne šņabja, ne alus, bet toties operēja ikdienas ar visādām spricēm un pulveriem, kuŗu tam bij vesela māju aptieka. Publikā izplatījās nepareizas baumas, it kā viņš būtu sātības draugs un moralisks cilvēks. Viņš neieskatīja par vajadzīgu angāzt šīs nepareizās baumas. Īstenībā viņas jau arī nebija nepareizas. Viņš sevi nekad nebija turējis par nesā-

tiņu un nemoralisku cilvēku. Tiklīdz viņš bija likvidējis savas kutelīgās kaites un vainas, viņš tūlīt pārsteidza visus ar savām kāzām. Ar sāpēm sirdī meitu mātes noskatījās, ka „ein sehr feiner Mensch“ izslīd no rokām un tik ātri nodibina savu ģimenes laimi. Ar žēlabām noskatījās zalonu skaistules uz Kaudzi — zudis kavalieris! Viņām atlika tikai apskaust laimīgo Verner jaunkundzi, kuram tam bij patīcis aplaimot, iebraucot ar viņu laulības ostā, kur ir viss, ko viņām vajag.

Kaudzem bija vienalga, ko par viņu domāja un ko par viņu juta. Viņš dejoja savā kāzu naktī tā, ka divpadsmit reiz krāgs bij jāmaina . . . Tik traki tam plūda sviedri no laimes . . .

Deviņpadsmit gadu stāvēja grāmatu skapis mierā un netraucēti Sūbra kabinetā. Un ko tik šis skapis nebija redzējis! 298 kalpones bija slaucījušas no viņa putekļus ikdienas un rūpējušās par to, lai viņš būtu tīrs un dabūjušas bārienu par to, kad viņš bija palicis netīrs. Un kāds prieks bija grāmatu skapim, kad ik mēneša viņu apkalpoja cita kalpone! Bet ne to vien bija redzējis Sūbra grāmatu skapis. Viņš bija te redzējis daudz gudru cilvēku sēžot uz mīkstajiem sēdekļiem, kūpinot dārgus cigarus un papirosus un dzirdējis gudri spriežot par gudrām lietām . . . Ja . . . Ja . . . Viņa atmiņa nemaldas . . . 15000 cilvēku pa visiem šiem deviņpadsmit gadiem viņš bij redzējis šinī kabinetā, un visi viņi bij bijuši tik smalki mācīti, ka par laiku un laulību, par bērnu autiņiem un frikadelēm vien bij runājuši...

Bet Sūbra grāmatu skapis bij arī bēdīgus skatus redzējis . . . 6935 zēni, t. i. katru dienu viens te bij stāvējis viņam pretīm, kaktā, bij raudājuši stundām no vietas un mācījušies Sūbra uzdevumus: cik govij zobu? — cik Filadelfijā iedzīvotāju? — kas ir saskaitīšana un atskaitīšana? — kas ir sinuss un kas cosinuss . . . kas ir tangens un cotangens?

Daudz zēni ir pūlējušies pa šo kaktu, un Sūbris tiem bij teicis daudz bargu un gudru vārdu, no kuriem viņa grāmatu skapim bij palikuši atmiņā visievērojamākie:

„Kā? tu nezini, cik govij zobu? A? Kā tu to nevari zināt? A? Palaidnieks! . . . Nelaidīšu tevi uz citu klasi pāri, ne par ko nelaidīšu . . . Kā tu nezini, cik kaķim astē ir skrituļu? — a? Kā tu to nevari zināt! Rezgalis tāds! . . . Nelaidīšu! Ne par ko nelaidīšu uz citu klasi pāri . . .“

Grāmatu skapis daudz ko bij dzirdējis, bet daudz viņš nebij sapratis.

Tā, pašā pēdējā laikā kādu dienu bij ieradušies kabinetā viesi un starp tiem ari kāds Staburags. Tas bij šo to stāstījis citiem par Gogolu, Aspaziju, Čirikovu, Raini, Goņkiju, Andrejevu, Skalbi, Hauptmani — bet viņš nebij varējis saprast, kas tie tādi par autoriem. Viņam taču bij tik daudz zeltītu sējumu, viņš bij tik lepns uz sevi — un tomēr viņam nebij to, par kuriem runāja Staburags. Pat pats Sūbris bij izbrīnējies par to, ko runāja Staburags . . . Tā, viņš nejauši bij runājis par kādu autoru, kuŗu viņš dēvēja par „великий писатель земли русской“, bet Sūbris par to bij tik brīnījies un acis ieplētis, jau-tādams:

„Kas tas ir tāds?“

„Tolstojs,“ bij atbildējis Staburags direktoram un piezīmējis, ka to jau katrs skolēns zinot, kas ir — „великий писатель земли русской“. Grāmatu skapim no tā brīža modās pret sevi liela cienība: viņš juta, ka viņš ir tikpat gudrs, kā Sūbris ar kailo galvas kausu, dzeltenu kazas bārzdiņu un divi pāri pensneju uz deguna . . .

Reizēm Sūbris noslēdzās savā kabinetā viens pats, aizdedza lampu un nogrima kāršu likšanā . . . Stundām no vietas viņa dzeltēnā vaska seja bija noliekusies pār kārtīm, bet ko viņš domāja? — to skapis nevarēja uzminēt . . . Viņš tikai manīja, ka panzionari glūnēja pa atslēgas caurumu, saņēma vēderus un valstījās pa grīdu no smiekliem . . . Bet Sūbris nopietni sēdēja un kā pārakmeņojies skatījās kārtīs . . .

Kādā dienā grāmatu skapis tika iztraucēts no 19 gadu ilgā miera. Viņš sabījās, jo Sūbris, nūdien, slēdza viņu vaļā, paplēta zeltītos sējumus mazliet un ielika viņu starpā kādu jaunu zeltītu sējumu, uz kuŗa muguras bija zelta burtiem rakstīts: „Petrovs. Pa Kristus pēdām“. Pagāja atkal daži mēneši mierā un omulībā, un tad Sūbris atkal atslēdza skapi, atkal paplēta zeltītos sējumus un iesprauda viņu starpā kādu jaunu pārli: „Par tvaika kuriņāmo krāšņu ierīkošanu mūŗa namos“.

Grāmatas saspiedās ciešāk cita pie citas un
jautāja nesaprašanā:

„Ko tas nozīmē?“

Pēc kāda laiciņa viņas apmierinājās, jo dabūja
atbildi no paša Sūbra.

Olga viņam kādā vakarā apķērās mīļi ap kaklu
un jautāja:

„Nu, kā iet, papiņ, ar jaunā nama būvi?“

„Labi, mammiņ, pirmais stāvs jau uzcelts. Līdz
majam būs viss uzcelts gatavs.“

To teikuši, viņi abi sabučojās, pasmējās, pa-
plīkšķināja viens otram viegli pa vaigu un aizgāja
katrs uz savu pusi.

Ja, Sūbris enerģiski tuvojās savam idealam.
Vieta viņam bij laba, sieva laba, dēls labs — trūka
vēl tikai nama. Un to viņš patlaban cēla: lielu,
varenu, no mūra, piecu stāvu. Vēl tikai pāris mē-
nešu, un viņam tad būs pašam „savs kaktiņš, savs
stūrītis“, uz kuŗa greznosies:

„Mans nams ir mana pils.“

54.

Kādā vakarā Staburags pret savu paradumu palīka ilgāk pie vakariņu galda.

Aiz loga auroja pavasara vētra . . . Pie galda trieca un smējās Emmi, Olga un Zina . . . Kaminā sprēgāja uguns . . . Viss tas radīja sevišķu jūsmu, un Staburagam tādi brīži patika . . . Viņos bij kaut kas skaists, liels, cēls . . . Ārā vētra, tumsa, drēgnums, iekšā — gaišs, mierīgs, silts . . . Ārā drūmi, spēcīgi, vareni priežu stāvi cīnījās ar vētru un svaidījās un šņāca, — iekšā maigi, lokani, viegli, sieviešu stāvi sēdēja un bezbēdīgi čaloja . . . Dabas elementi trakoja, bet cilvēki bij mierīgi un smējās... Savāds lepnums iezagās sirdī . . . Daba bij bezspēcīga pret kulturu, cilvēks bij pratis sevi nodrošināt pret viņas nepatīkamiem iespaidiem.

Staburags sēdēja, skatījās, klausījās un jokoja un smējās līdz jautrajiem smiekliem . . .

Pie durvīm kāds piezvanīja . . . Sievietes satrūkās. „Kas tagad var nākt tik vēlu un tik nepatīkamā laikā? Vai tiešām kāds viesis?“ tā, brīnīdamies, ieminējās Olga.

Pēc brīža ēdamās istabas durvīs parādījās Sūbris un turēja rokā vēstuli . . .

„Man?“ jautāja Olga.

„Nē, Staburaga kungam,“ atbildēja Sūbris, iedeva vēstuli un izgāja. Staburags bija mazliet pārsteigts. Kas viņam varēja rakstīt? Ari rok-rakstu viņš neatcerējās. Viņš atplēsa vēstuli un paskatījās parakstu: Simons. Tas bija pārsteigums. Simons bija viņa skolas biedrs, un vairāk gadus no vietas tas viņu nebija redzējis. Bet nu . . . Ko viņš raksta? . . . Staburags ātri pārlaida acis pār vēstuli:

Mīlo biedri!

„Es nāku negaidīts un svarīgās darīšanās. Vis-

maz, priekš manis svarīgās. Nonāc lejā. Gaidīšu tevi tepat priedēs. Bet nekavējies. Sveiks!

Tavs Simons.“

Staburags piecēlās, atvainojās un teica, ka viņam jāeļoj.

„Ā—a! Uz rendez-vous?“ smējās Olga, viņam aizejot.

„Katrā ziņā,“ atbildēja Staburags un aizgāja.

Viņš ātri uzvilka mēteli, paņēma huti, uzrāva galošas un nosteidzās pa trepēm zemē . . .

Izgājis ārā, viņš neviena neredzēja. Viņš gāja uz priežu puduru, kas atradās turpat skolas tuvumā . . .

Gar debesīm ātri skrēja tumši, saraustīti mākoņu gabali un drīz aizsedza, drīz atsedza mēneša pilno spožo vaigu . . .

No šalcošām priedēm iznāca vidēja auguma cilvēks un tuvojās Staburagam . . .

Pastalas kājā, vienkārša cepure galvā, žakete vien mugurā . . . Tas bija skolotājs Simons.

Viņi sasveicinājās.

„Labi, brāl, ka tu nonāci. Šaubījos, vai būsi mājā. Bet nu ir labi . . . Kādēļ es nācis — to tu laikam uzminēsi . . . Apskaties, kāds es izskatos...“ Tā runāja Simons un rādīja un savām pasatlām, žaketi un nodilušo cepuri: „Vai tev nav, varbūt, pārāki tamlīdzīgi civilizācijas piederumi?“

„Ir,“ atteica Staburags, pārdomādams, vai viņam ir taisni tie drēbju gabali, un vai viņi lietojami.

„Tas būtu ļoti smalki, tad es būtu uz kājām,“ atbildēja priecīgi Simons.

„Nāc augšā, un tūlīt to lietu nokārtosim,“ aicināja Staburags.

„Nē, brāl, augšā es neiešu. Man kauns no cilvēkiem.“

„Bet pie manis nav neviena . . .“

„Vienalga. Var gadīties kāds nejauši un tad . . . Nē, es negribu . . .“

„Nu tad es nonesīšu. Pagaidi mazliet . . .“

Staburags uzskrēja augšā, ātri paķēra savu

vecu mēteli un nonesa lejā. Simons uzvilka to un bij priecīgs, ka mētelis ir laiku.

„Bet kā tas nākas, ka tu esi noticis tādā stāvoklī? — Pastāsti . . .“ interesējās Staburags par sava skolas biedra likteni.

„Tas ir vesels romans, drama, traģedija, kā to lai saka . . . Un es tev viņu labprāt pastāstīšu. Man daudz ar tevi vēl jārunā, ari vēl par citām lietām. Bet pirms mums jānokārto šīs prozaiskāš darīšanas, un tad varēs domāt par citu ko . . . Tādēļ, ja tev ir vēl kaut kas priekš manis: zābaki, hute, varbūt kāda tīra kabatas drāniņa, tad paņem tos un atnes man.“

Viņi norunāja ielu un viesnīcu, kur satikties, un izšķīrās. Pēc kādas stundas viņi sēdēja kopā kādas vienkāršas viesnīcas nummurā un dalījās savos iespaidos.

Simonam tagad bij tīrs krāgs, tīra veļa, zābaki kājā un, protams, omulīgāk ar sirdi nekā stundu atpakaļ. Izrādījās, ka viņš bija nogulējis vairāk nedēļas slimnīcā, kur veseloties bij pārdevis savu mēteli un zābakus un visu, par ko cik necik varēja dabūt naudas. Pēc slimnīcas viņš bij izmests uz ielas, vārda pilnā nozīmē — aukstā laikā, ņluži kails un izsalcis. Viņš bij griezies pie kaut kādiem vietējiem advokatiem, mācītājiem pēc palīdzības, bet tie viņu rupji noraidījuši, teikdami, ka tagad daudz esot tādu blandoņu un visiem palīdzēt neesot iespējams . . .

Neviļus kādā grāmatu veikalā viņš bij izdzirdis Staburaga vārdu . . . Tas modināja jaunas cerības . . . Turpat ari zināja viņam pateikt Staburaga adresi, un vakarā viņš nogāja pie sava agrākā skolas biedra ar vēstuli un gaidīja, kas tālāk notiks. Ja ari tas būtu atraidījis, tad — — —

Bet tagad bij labi. Bij redzama izeja. Omulīgi viņi sēdēja pie apgaismota galda, iedzēra pa glāzei groka, lai pārietu aukstie drebuļi, kas vēl tik vienam kā otram bij kaulos.

Piedzīvojumu bij sakrājies daudz, un sevišķi interesantas lietas Simons stāstīja par savu likteni.

„Man iet, brālīt tā, kā katram latviešu intelligentam, ko Dievs nav apbalvojis ar tām mantām, ko kodes un rūsa maitā,“ tā iesāka Simons savu stāstu par sevi.

„Kā man pagasta skolā gāja?“ tā viņš turpināja — „to tu zini. Klasē tikko neslāpām nost . . . Gulamistabā, t. i. bēniņos tikko neslāpām nost . . . Aiz garīgās barības trūkuma tikko neslāpām nost . . . Un kur tad nu tās mūsu apsnigušās un apputinātās maizes kulītes skolas bēniņu paspārnē! . . . Atmini? Krimtām sasalušu maizi, ka vai zobi lūza nost! . . .“

Staburags atminējās šo pagasta skolas dzīvi. Kur viņi bij mācījušies dažus gadus un netikvien nekā neiemācījušies, bet vēl aizmirsuši savu mātes valodu . . .

„Ja, tie bij sāpīgi gadi, sāpīga bērnība un bēdīga audzināšana,“ atbildēja Staburags, rūgti pasmaidīdams.

„Un ko gan deva mums līdz mūsu turpmākā dzīvē šie mūsu pirmie audzinātāji! — Blēnas un pasakas . . . savu remdenību un gara nabadzību.“

„Un īgnumu,“ piebilda Staburags.

Simons iedzēra pāris malku groka un griezīgi iesmējās. Viņš atminējās rudens dubļus, dubļainos ceļus . . . aukstumu . . . brišanu . . . Tad viņš turpināja:

„Un tad nāca slavenā pilsētas skola, uz kuŗu mūsu vecie un visa sabiedrība skatās ar tādu respektu! Vai atmini, cik slaveni mēs tur tikām audzināti no „pedagogu“ kungiem? Nē, nē . . . es nevaru nociesties nesmējies, kad atminos šos kungus . . . Ja nezināji vēsturi vārdu pa vārdam kā grāmatā, tad „Bebris“ ņēma aiz krāga un rāva tantariski no galda ārā, tā ka galda kļapes vien pa gaisu gāja . . . Un „Buks!“ . . . Vai atminies, kā šis kungs trieca ar grāmatu pa galvu skolēnam, ja ko nezināja? Un kā viņš smuki prata lamāties: „govs“, „ēzelis“, „cūka“, „idiots“, „duraks“, tie bija viņa vārdi, ar ko viņš audzināja jauno paaudzi. . . Un kur tad paliek „Единица“! Tas visiem lika

vienu, vai tu raudi, vai dziedī, garšīgi nodeklamēdams:

Единица
Есть такая птица,
Которая въ концѣ года,
Не даетъ перехода.

Un ko deva mums līdz dzīvē visi šie pedogogu kungi? Kādu dvēseles kapitalu? Kādu moralisku iespaidu viņi uz mums darija? Kādi bij tie dzīvības avoti, ko tie mums deva līdz dzīves tuksnesī . . . ? Vai tu atminies . . . ?“

„Atminu,“ nopūtās Staburags, „šis dzīvības avots bij tukšība un mulķība un riebums . . . Un mums ir tik jāpateicas mūsu pašu garīgajam spēkam, mūsu pašu moraliskam stiprumam, ka šie „pedagogi“ mums galīgi nenokāva interesi uz augstākām lietām, ka nesatrieca mūsu gara spējas . . .“

Abi biedri klusēja. Tās bij drūmas atmiņas, ko modināja viņu bērnība un skolas gadi.

Viss tas, ko sauca par skolu un audzināšanu, skanēja kā rūgts izsmieklis par bērna dvēseli, par maigākām, tīrākajām bērna dvēseles tieksmēm un dziņām . . . Tas bija lāsts — ne audzināšana!

„Kad es iestājos seminarā“ — turpināja pēc brīža Simons „tur skolas gars bij vēl nospiestāks un starp skolniekiem plauka un ziedēja žūpība un meitās iešana. Tas mani briesmīgi uztrauca, un es mēģināju saviem biedriem modināt interesi uz augstākām lietām. Es lasīju laikrakstus, izrakstīju par savām artavām kaut kādu progresīvu krievu žurnālu. Lasīju pats un devu citiem. Izgriezu ievadrakstus no laikrakstiem, salīmēju tos grāmatinās, atstrīpoju raksturīgākās vietas un mēģināju nodibināt sistematisku lasīšanu starp saviem biedriem. Pa daļai man tas arī izdevās. Nodibinājās vakari, biblioteka, referāti. Protams, tikai pie vienas daļas. Lielākā daļa dzēra, sita trumpas un gāja meitās . . . Bij sāpīgi redzēt šos nākamos pedagogus tā izglītojoties . . . Tie bij taisni nepanesami! Sevišķi riebīgi bij viņi tad, kad žūpoja mājā, kopdzīvoklī un,

piedzērušies līdz nesamaņai, ņēmās runāt bezkau-
nības un ākstīties . . . Turpat arī mums bij jālasa
un jāmacās . . . Nē, briesmīga bij šī bursas dzīve,
un es priecājos, ka viņa priekš manis tik ātri
beidzās . . .“

„Kā viņa beidzās?“ drūmi jautāja Staburags.

„Vai tad tu tiešām nevari iedomāties?“ smējās
Simsons, „mani izsvieda — saproti, izsvieda . . . Un
tas notika par to, ka es atrāvu dažus biedrus no
žūpības un netiklas dzīves un mudināju tos uz la-
bākām lietām. Mani nosauca par musinātāju un
izdzina . . . Un kā direktors motivēja manu izslēg-
šanu! . . . Ha! . . . Es darot kaitīgu iespaidu uz
audzēkņiem, es ņemot pat vācu privatstundas, un
tas esot šaubīgi . . . Es lasot Tolstoju un Pīsaņevu,
un tas esot vēl šaubīgāki . . . Ja, tā viņš bij ziņojis
par mani pienācīgā vietā, kā to vēlāk dabūju zināt...
Un šinī pašā „pienācīgā vietā“ pat aprobežotie
ierēdņi smējās par šo kungu, ka Tolstoju un Pīsaņevu
lasīt esot šaubīgi . . . Arī man nāca smielki, bet
fakts bij tas, ka es biju izdzīts no „paradizes“ ar
uzrakstu uz pieres: „Šaubīgs“.

Viņš apklusa, it kā ko pārdomādams, iedzēra
malku groka, nobraucīja ar saviem garajiem, balta-
jiem un kaulainajiem pirkstiem garos kuplos matus,
kas tam bij sanākuši uz augstās pieres, atmetās at-
pakaļ pret divāna atzveltni, paskatījās uz savu
biedru ar savām lielajām, zilajām acīm, it kā pētī-
dams Staburagu, vai viņam var ko uzticēt un cik
daudz viņam var uzticēt . . .

Un tad pār viņa balto, gareno smalki veidoto
seju un ērgļa degunu pārlaidās tā kā smaids . . . Ja,
viņš bij pārliecināts: tas bij tas pats Staburags, ko
viņš jau pazina no skolas gadiem, kas jau toreiz
studēja „Kapitalu“, sajūsminājās par Dobroļubovu
un kā lūgšanā citēja viņa vārdus:

„Милый другъ, я умираю
Оттого, что былъ я честень!
Но за то родному краю,
Вѣрно, буду я извѣстенъ.“

Simsons nešaubījās, ka Staburagam arī tagad šie vārdi bij svēti. Viņš arī zināja, ka viss, ko Staburagam saka, ir kā akmens ūdenī. Un viņš turpināja:

„Bet tas vēl nebij nekas . . . Ne vienu vien akmeni dzīve vēlāk ievēla manā ceļā . . . Es sagatavojos pats uz skolotāja eksamenu un noliku to. Vietas acumirkli nevarēja dabūt, un es — gatavojos tālāk uz abituriju. Mācījos, lasīju un mācīju citus un devu citiem lasīt. Redzot cilvēkus sev apkārt gluži neapzinīgus un maz izglītotus, es nevarēju palikt vienaldzīgs. Es viņus traucu augšā no miega, vedu viņus pie pašapziņas . . . Mans darbs man bij tik interesants, ka es aizmirsu domāt pats par sevi un domāju tikai par citiem. Man radās biedri, un mēs strādājām. Bet tad . . . kādā dienā mani paņēma un aizveda uz „akademiju“. Mani apvainoja, velns zin par kādiem noziegumiem un solīja sūtīt uz katorgu. Bet mana apziņa bij tīra. Es sēdēju, domāju un lasīju — lasīju. Ko es svabadībā nebiju paspējis izlasīt, to „akademijā“ paspēju. Pēc astoņiem mēnešiem mani izņēma tēvs no slimnīcas, kad „akademijas“ režims un turienes dzīve bij noveduši manu organismu līdz galīgam bankrotam. Vēl tikai atlika dažas dienas, varbūt, arī dažas stundas līdz nāvei. Par laimi, tiku atsvabināts . . . Mājās dzīvojot, elpojot tīru gaisu, ēdot veselīgu barību, atspirgu ātri un kēros atkal pie darba . . .“

„Pie kāda darba?“ jautāja Staburags.

„Es?“ iesmējās Simsons.

„Apstaigāju to zemi un mācīju tos ļaudis. Staiģājot pa tēvijas kalniem un lejām, es nācu bieži sakarā ar mūsu tautas skolotājiem un redzēju, ka tas ir traki bēdīgs elements! . . . Ir starp viņiem vēl veci idealisti, kurus tiešām var cienīt, bet kurū laiks ir pāri. Jaunos laikus viņi vairs nesaprot. Bet jaunie? Tie ir ierēdņi — ne skolotāji. Ir tikai niecīgs procents starp viņiem, kas tiešām ir izglītoti, apzinīgi cilvēki, audzinātāji un sabiedriski darbinieki. Bet . . . Kā jau teicu, tādu ir tikai niecīgs procents . . .“

Kaut kur uz laukiem Simsons bija paņemts un iesēdināts pa otram lāgam. Viņš bija vadāts no etapa uz etapu, bija nācis sakarā ar daudz un dažādiem elementiem. Daudz viņš zināja stāstīt par šo dzīvi, zināja arī stāstīt, ka kādā etapa punktā bez viņa bijuši vēl vairāki skolotāji . . . Pāris mēnešu viņš bija vests no etapa uz etapu, kuŗi bij sapostījuši viņa veselību tiktāl, ka pēc lietas izmeklēšanas, kad izrādījās, ka nav nekādu iemeslu turēt viņu apcietinātu, viņam bij jāliekas atkal slimnīcā, no kuŗas viņš nupat kā nāca . . .

Ilgī vēl viņi trieca un stāstīja savus piedzīvojumus viens otram. Beidzot viņi nāca pie slēdziena, ka gaismas sēkla tomēr apņēmi zemi arvienu vairāk un vairāk un pavedieni saistās arvienu ciešāki un noteiktāki . . .

„Mana personiskā dzīve, protams, ir satriekta, un no nodomātiem zinātniskiem darbiem un no jebkādas karjēras man jāatsakās uz laiku laikiem. Tas ir sāpīgi, bet darīt tur nekā nevar. Darbs ir liels, un darītāju ir maz. Un ja šis darbs mums prasa dzīvību, tad mums ir jāziedo viņam arī dzīvība. Es neatstāšu neviena redzama pieminekļa savam darbam, bet ja man kādreiz būs jākrīt vai ceļā, vai ceļa malā, es apmierināts varēšu teikt:

„Es esmu dzīvojis darbam.“

Tā runāja Simsons vēl taui pašā vakarā, braukdams uz staciju.

Abi biedri šķirās sirsnīgi un, varbūt, uz neredzēšanos . . .

55.

Mežs šalc. Sirmās, lepnās egles jūt pavasari... Viņu nosūnojušie stāvi ir mierīgi, viņu tumšzaļie, skujuainie zari ir mierīgi, tikai pār viņu galotnēm iet liela, plaša, varena pavasara šalkoņa.

Zina un Staburags iet pa meža celiņu un kaut ko meklē.

„Dzirdi?“ Staburags jautā Zinai un rāda uz augšu.

„Kas tur ir?“ ievaicājās Zina.

„Mežs šalc,“ atbild Staburags.

„Mežs . . . šalc,“ atkārtoti smaidīdama Zina. Tad viņi atkal iet brīdi klusēdami. Viņiem patik pavasara šalkoņa. Sirds līgsma.

„Mežs šalc“ dziļi . . . dziļi tas iespiežas dvēselē. Laimīga šalkoņa! . . .

Viņi iet . . . iet un kaut ko meklē . . . Zina ir izrāvusies no mājas, nevienam nezinot. Viņi norunājuši satikties. Viņiem kas jārunā. Mājā nav iespējams, visapkārt ziņkārīgas acis un ausis.

Viņi nogriežas no meža ceļa un brien pa mitro sniegu dziļāk mežā. Tur ir kāds mazs laukumiņš . . . Visapkārt sirmās egles . . . Vidū zaļām sūnām nosūnojis akmens . . . Zina apsēžas zem egles uz kādas līkas, lielas saknes. Staburags nosēžas uz liela, zaļām sūnām apauguša akmeņa . . .

Mežs šalc . . . Zina klausās pavasara šalkoņā, skatās uz Staburagu un klausās, ko viņš runā . . . Viņš kaut ko stāsta . . . Zina klausās un skatās uz viņu . . . Viņa saprot . . . Viņa zina, ka Staburags ir palicis vēsāks . . . To viņa jau bij sajutusi no viņa izturēšanās . . . Bet kādēļ? — to viņa nezināja . . .

Mežs šalc . . .

Staburags stāsta . . . Zina klausās un skatās uz Staburagu. Viņa mīl katru vārdu, ko viņš saka, bet viņš saka sāpīgus vārdus.

Viņš nevar ar viņu tā dzīvot, kā Sauleskalns ar Emmi . . . kā Sūbris ar Olgu. Viņš negrib Zinu redzēt tikai kā gultas biedreni . . . Viņai jāmācās . . . daudz jāmācās! Viņai jāklūst patstāvīgai. Daudz gadu viņai jāstrādā . . . Daudz viņai jālasa . . . Tas ir skaisti. Katru vārdu viņa mīl, ko Staburags saka, bet . . . katrs vārds viņai sāp . . .

Sirds negaida . . . sirds mīl un grib būt pie otras mīļas sirds . . . Jo drīzāk, jo labāk. Jo tuvāk, jo labāk . . . Bet Staburags to nevar . . . Viņa gars nesas kaut kur tālāk . . . augstāk . . . dziļāk... Viņš nav tāds, ko sieviete spēj saistīt, tāda sieviete, kā viņa.

Bet viņa mīl Staburagu . . . Viņa mīl viņa kluso dabu, viņa melnos, mīkstos matus, viņa nopietnos, stingros ģimja pantus . . . Un viņa augums . . . taisni tāds viņai patīk . . . Ne liels, ne mazs . . . Bet stingrs viņš izskatās . . . ļoti, tikpat stingrs un nopietns, kā viņa bālā, nopietnā seja, kā viņa lielās, tumšās, nopietnās acis . . .

Mežs šalc . . .

„Atmini šo akmeni . . . Atmini šo egles sakni . . . atmini šo sarunu . . . atmini arī to, kā mežs šalc...“ Staburags saka un skūpst Zinas balto, mazo, stīpro roku, skūpst viņas pieri un viņas matus . . .

Ilgi viņi sēž uz mīkstajā sniegā iegrimušā, zaļām sūnām apaugušā akmeņa un sapņo . . . Viņi abi zina: tādi brīži neatkārtojas dzīvē . . .

Mežs šalc . . .

Tikai viņi abi zina, ko nozīmē šī šalkoņa . . .

Viņi abi sēž uz nosūnojušā akmeņa . . . drūmo, tumšo, lepno egļu vidū un sapņo . . .

Mežs šalc . . .

56.

Tā bija savāda dzīve, bet tomēr — dzīve. Tikko Valnis atradās starp akmeņiem un dzelzīm, viņš domāja, ka nu būs kā tuksnesī. Bet viņš bij maldījš. Sākumā gan viņam izlikās, ka viņš atrodas ārpus dzīves, bet tad izrādījās, ka nē . . .

Ari te bija dzīve . . .

Otru rītu, tikko viņš atmodās, pirmais, kas viņu pārsteidza, bij — slota . . . Vispirms durvīs atdarījās neliels, četrkantains caurums, un viņā parādījās ūsains, sarkans sarga ģimis. Tad ģimis no cauruma pavilkās nost, un viņā parādījās slotā. Iebāzis slotu kamerā, ūsainais ģimis aiztaisīja caurumu atkal cieti.

Valnis saprata, ka nu jāuzslauka istaba. Viņš uzlēca ātri no koikas un ķērās pie slotas, lai pārslaucītu asfalta grīdu. Mēslu nekādu nebij — grīda bij samērā tīra. Pēc tam viņu izlaida koridodā pie krāna mazgāties un tad pasniedza brokasti: bļodiņu vārīta ūdens un mārciņu maizes.

„Un tas viss?“ izbrīnījies jautāja Valnis ūsainajam ģimim.

„Viss,“ atbildēja ģimis, savilkdams smaidā savus cietos pantus.

Valnis sēdēja pie maza, stipra koka galdiņa, kas līdz ar soliņu bij pieķēdēts pie akmens sienas un ēda brokasti: ēda maizi un šad un tad iestrēba no bļodiņas pa malkam silta ūdens.

Ap sirdi bija diezgan bēdīgi.

„Cik ilgi tā varēs iztikt? cik ilgi cietīs organisms?“ tā viņš pesimistiski sevi jautāja. Un bez tam — velns zina, kas no tās bļodiņas ir ēdis un strēbis! . . .“

Viņam pārskrēja drebuli pa kauliem . . . Pie bļodiņas glazuras tiešām bija piekaltuši kaut kādi putraini . . . Tāpat pie dzeltenī krāsotās koka ka-

rotes . . . Un kas no šīs bļodinas strēbis? . . . Kas ar šo karoti ēdis! Kāds dilonists? . . . Kāds sifilitiķis? . . . Ja, viss varēja būt, viss . . . Varēja pilnīgi būt, ka viņš šinī acumirkli saģiftējas ar baciļiem un līdz ar to — ar drīzu nāvi . . .

Tas bija sāpīgi! Tas bija riebīgi!

Viņš skatījās apkārt, vai nav kur tīra trauka, tīra dvielis, bet trauka nebija neviena, un dvielis, kas karājās zem likstīnām, bija tā noskretis, ka smirdēja jau no tālienes . . .

Valnim palika tik īgni ap sirdi, ka gribējās ķerties restēs un purināt tās tā, ka visi biezie mūri lai līgojas, lai sagrūst, lai pa viņiem nāk iekšā svabādība vai — nāve . . . tūlīn nāve zem gruvešu kaudzes . . . Bet restes bija stipras un mūri biezi, un dzelzs un akmens draudošā mierā noskatījās uz nemiera pilno dvēseli, uz svabado cilvēku, ko sauc par radības pērli . . .

Aiz loga bija dzirdams savāds troksnis . . . Valnis pakāpās pie loga un skatījās. Liela, gara virkne arestantu, pa diviem kopā, soļoja riņķī pa cietuma pagalmu. Citiem kājas bij svabadas, bet citiem ķēdes bij uz kājām. Kā viņi varēja palet, sapīti ar šiem dzelzs pinekļiem? Bet viņi kustējās svabadi, it kā tiem nekas nebūtu uz kājām. Tikai žvadzēja vien. Šī žvadzēšana radīja drebulus Valnim. Bet kad viņš skatījās uz arestantu sejām, tad — likās, ka šīs ķēdes viņiem neuzliktu ne mazākās moraliskās mokas. Ja, viņi pīpoja, jokoja, smējās . . . Cits soļoja nopietns un drūms bez ķēdēm, bet cits, ķēdēs saslēgts, soļoja ar lepni paceltu galvu . . .

Pēc brīža arestanti aizgāja sargu pavadībā prom no pagalma, un viņu vietā nāca atkal citi.

Valnis ilgi skatījās šinī pelēkajā masā un viņam likās, ka katrs no šiem cilvēkiem ir vesela dzīves traģedija . . .

Bet ne pelēkos cilvēkus vien viņš redzēja . . . Tur staigāja gar kādu mūri cilvēks, kas bij ģērbies melnā mētelī, huti galvā, galošas kājā . . . No izskata viņš bij inteligents: kāds skolotājs, ierēdnis.

advokats . . . Un tur gar otru mūri nervoziem soļiem šurpu turpu staigāja kāds otrs cilvēks, poli-technikas studenta uniformā . . . Un gar kādu trešo mūri, lēniem, mierīgiem soļiem staigāja kāds trešais, ģērbies vienkāršās strādnieka drēbēs . . . Un tad, beidzot, tur . . . pāri sētai, atkal gar kādu mūri staigāja sievietes . . . Vai Valnis nemaldījās? . . . Nē, tās bij sievietes. . . Cita staigāja ar pliku galvu, cita ar drāniņu galvā, citai bij cepure galvā . . . Ja, tas pat varēja saredzēt ģimnazistu brūnās uniformas drēbes . . . Skuķes šad tad pameta acis uz tās ēkas logiem, kur sēdēja Valnis un reizu reizēm meta ar roku vai kabatas drāniņam . . . Vai šie sveicinājumi bij Valnim nodomāti? . . . Nē . . . Viņš nepazīna šīs sievietes . . . Tās sveicināja citus, kas atradās šinī pašā namā, jo nams bij liels: Valnim uz galvas vēl bij vairāki stāvi, un visi tie bij pilni ar cilvēkiem.

Valnis ilgi stāvēja pie loga un skatījās uz šo savādo dzīvi, kas norisinājās starp šiem mūriem. Viņam patika tas, ka te nav galīgs tuksnesis, bet tomēr ir dzīvība . . . Pa savu logu viņš varēja redzēt pāri cietuma mūriem laukus, pļavas, mežu, dzelzsceļu, kādas mājas . . . Tas bij liels apmierinājums. Dabu viņš mīlēja, kaut arī to varēja redzēt tikai no tālienes un tikai caur netīriem logu stikliem un sarūsējušām dzelzs restēm . . .

Nosprakšķēja atslēga. Sargs pavēra durvis un teica sausā, oficiālā balsī:

„Pastaigāties.“

Valnis uzvilka mēteli, galošas, uzlika cepuri un izgāja koridorā. Viņu sagaidīja sargs. Sargs atslēdza lielas, biezas, smagas durvis un izlaida viņu sētā, Tad viņš ierādīja Valnim celiņu gar kādu mūri, kur staigāt.

Valnis sākumā domāja, ka viņu nemaz nelaidīs staigāt, un viņš jau sāka raizēties, kā iztikt bez gaisa, bez kustēšanās. Bet tagad — tas bij mazs pārsteigums. Istenībā, tā jau nebij nekāda pastaiģāšanās. Sargs uzlūkoja katru soli, katru kustību,

katru nieciņu. Tas traucēja pastaigāšanās labo iespādu . . . .

Pāris cilvēku ieraudzīja Valni un sveicināja . . . Vai tie bij pazīstami? Nē, Valnis tādus neatcerējās. Bet kādēļ viņi sveicināja? . . . Ko nozīmē šie sveicinājumi? . . .

Valnis sāprata. Te visi jūtās kā pazīstami savā starpā. Un tas bija gluži dabiski.

Te visiem bij vienāds liktenis. Ceļš, pa kuru visi šie cilvēki te bij atnākuši, bij visiem puslīdz viens: ideju ceļš . . . Tas vienoja . . .

Staigājot gar sienmali, Valnis reizu reizēm apstājās un skatījās uz pilsētu . . . Tur viņa gulēja kā milzenis, elzdama un trokšņodama . . . Tur slējās gaisā fabriku skursteņu varenie stāvi un kūpēja . . . kūpēja . . . Melni, lieli, vareni dūmu mutuļi pacēlās no šiem garajiem skursteņiem pret debesīm un izklīda gaisā . . . mierīgi . . . auksti . . . Bet apakšā, fabriku telpās, — tur trokšņaini klaudzēja simtiem strādnieku darba rīku, tur dunēja mašīnas, tur vaiga sviedros plēsās mazi un lieli, veci un jauni . . . vīri un sievas, jaunekļi un jaunavas . . .

Valnis stāvēja un klausījās . . . Liela un brīva, skaista un varena izklausījās pilsētas šalkoņa, kas nāca no turienes, kur viņš vakar vēl bij bijis, kur daudzi mīli un tuvi cilvēki centās un strādāja, ilgojās un mīlēja, riskēja un cieta . . .

Nē, nē . . . tas bij skaisti! Viņam patika šī pilsētas poezija — lieliski patika. Sevišķi pievilcīga viņa izskatījās no šejienes . . . ja, no šejienes, kur pati pilsēta nebij sasniedzama . . . Viņš stāvēja, skatījās un nogrima kā sapnī . . .

„Iesim,“ atskanēja sarga oficialā balss, un viņš uztrūkās . . .

Tik īss bij šis prieks! . . . Tikai īsu brītiņu bij atļauts elpot tīru gaisu . . .

Drīz viņš atkal sēdēja savā kamerā un sāka pārdomāt, ko darīt. Stāvēt visu laiku bez darba? Tas nebij iespējams. Tās būtu nepanesamas mokas. Bet ko lai dara? Grāmatu viņam nebij, rakstamu

lietu nebij. Sēdēt un domāt? . . . Ja, to varēja. Bet cik ilgi?

Pie blakus sienas kāds knabināja ar kaut kādu instrumentu . . . Valnis sāka klausīties . . . Tam bij kāda nozīme . . . Sitieni nebij nejauši, bet sistematiski un skaidri pārdomāti . . . To varēja manīt . . . Valnis mēģināja sastādīt pēc viņiem alfabētu un izprast šos sitienus, bet nekas neiznāca . . . Tie bij un palika mēmi, kā pati siena . . .

Valnis staigāja pa kameru no viena gala uz otru un domāja.

Pēc kāda laiciņa sāka sist arī pie otras sienas. . . Sitieni atkārtojās tādā pat kārtā . . .

Acīm redzot, blakus kamerās manīja, ka naktī atvests jauns biedrs, un kaimiņi gribēja ar viņu sazināties.

Bet Valnim prāts bij jāliek pie miera — viņš, par lielu nožēlošanu, neprata tā telegrafēt.

Kādu laiciņu pēc pastaigāšanās durvju caurums atdариās, un kāds arestants pabāza galvu.

„Pusdiena,“ viņš teica.

Valnis iedeva savu blodiņu. Arestants ielēja zupu, pasniedza to Valnim un, aizcirtis caurumu, aizgāja.

Un tā bij pusdiena! Zupa vien. Valnis pasmekēja . . . Nē, tādu viņš vēl savu mūžu nebij ēdis . . . Netīra, bezgaršīga . . . Pa iekšu peldēja mazi, dzeltenīgi gabaliņi . . . Rozīnes? Valnis mēģināja kost. Nē, tie bij dzeltenīgi, samaitāti gaļas gabaliņi. Un kas tā bij par gaļu? Velns viņu zina!

Riebīgi! Bet ēst gribējās, un Valnis ēda, atcerēdamies, ka, zēns būdams, viņš bij nesis suniem un sivēniem tādu strēbeklu.

Pēc pusdienas gāja atkal laiks savu nezinamo gaitu . . . Vēl reiz tika pasniegts vārīts ūdens . . . Pēc tam atkal gāja laiks lēni, lēni vilkdamies . . . Un tad vēl reiz tika pasniegta tā pati zupa . . . Tad atkal gāja laiks, kūtri, gausi, žāvādamies . . . Tad atdариās trokšņaini durvis, un kamerā ienāca kāds ierēdnis sargu pavadībā, paskatījās un aizgāja . . .

Durvis blāksķēdamas aizkrita cieti, un iesākās nakts . . .

Tā bija no rīta un vakara tā pirmā diena . . .

Otrā dienā jau Valnis dabūja zināt, ka caur cietuma kantori, bet, protams, pats par savu naudu, var izrakstīt no bodes rakstamas lietas un ēdamas lietas. Pret vakaru jau viņam bij uz galda desa, tēja, cukurs, papīrs, zīmulis . . . Tas bij smalki! . . . Viņš izrēķināja, ka taupīgi dzīvojot, viņš ar pieciem, sešiem rubliem mēnesī nāk cauri. Uz trim mēnešiem viņš bij pilnīgi nodrošināts.

Tanī pašā dienā viņš dabūja grāmatas no cietuma bibliotekas. Tiesa, šīs grāmatas bij saplosītas un netīras. Viņas pat smirdēja. Riebās rokā ņemt. Bet tagad šīs novazātās mantas bij taisni nepieciešamas, bij taisni prieks!

Trešā dienā Valnim nāca jauns, negaidīts pārsteigums. Viņš saņēma no ārienes veļu, pusdienu un citas ēdamas lietas . . . Tā diena bij īsta svētku diena. Nu viņam bij tīrs dvieļis, tīri trauki, tīra veļa, spēcīga barība un apziņa, ka ārpusē viņu atmin, par viņu gādā . . . Tas uzjautrināja, tas deva spēku, spirtumu.

Vēl tik vajadzēja dabūt iekšā grāmatas, un tad viņš varēja dzīvot un strādāt . . .

Un grāmatas nelika ilgi uz sevi gaidīt. Drīz vien viņš saņēma veselu nastiņu. Un taisni tās, kuņas viņam bij vajadzīgas. Viņš zināja: tās nāca no Staburaga. Sākumā viņš aiz prieka nezināja, ko darīt: ķēra drīz vienu grāmatu, drīz otru, drīz trešo . . . Pāršķirstījis visas, viņš atsēdās uz savas koikas kā uz kušetes un bij — priecīgs, bez gala priecīgs . . . Tas bij svētlaimīgs brīdis . . .

Svabadībā dzīvojot viņam nekad nebij bijis tik mierīgas istabiņas, kā tā, nekad nebij bijis tik daudz svabada laika, kā te. Ar izslāpušu sirdi viņš ķērās pie darba, lai turpinātu savu pašizglītību — cietumā . . .

Sākumā Valnis domāja, ka viņš ir izvirtis, samaitāts, ka sāk savā sirdī priecāties ne par brīvību,

bet par cietumu. Bet viņš pats sevi pārprata. Atceroties to, kā gāja ārpusē, viņam auksti drebuļi pārskrēja pār kauliem. Vai tur varēja spert vienu soli un nedomāt: diezin . . . Vai tur ārpusē varēja teikt vienu vienīgu vārdu un nedomāt: pag', vai man . . . Vai tur varēja vakarā savā dzīvoklī mierīgs aiziet gulēt un nedomāt: diezin, vai nakti nelāgi-kliedoši neatskanēs zvans pie durvīm, un diezin, vai mani pašu neiztrauks no gultas sveši cilvēki, neizjauks grāmatas, manas atvilktnes, manas vēstules; diezin, vai tie neaiznesīs visu, kas man mīļš un dārgs? . . . Nē, nē . . . Tur ārpusē neviens nebija no tam brīvs . . . Tur katrs cilvēks bija atkarīgs no katra acumirkļa un tūkstošām nejaušībām . . .

Tikai viens apstākļis mocīja viņa apziņu: tas, ka viņš bija citiem uzvēlis nastu: gādību par sevi . . .

Kā viņš pateiksies tiem, kas viņam tagad nesa tīru veļu un pusdienu? . . . Kā viņš atlīdzinās šo riskanto, pašaieliedzīgo darbu? . . . Tas viņu uztrauca. — Vēl vairāk tas uztraucās tādēļ, ka to darīja ne tēvs, ne māte, ne māsa, bet gluži sveši cilvēki, ja, gluži sveši . . . Viņš gribēja rakstīt ārā vēstuli, lai nesūta viņam it neko, lai nerūpējas par viņu, lai atstāj viņu pilnīgi visu nejaušību rokās . . . Bet piepeši viņam iekrita prātā jautājums, ko viņš pats darītu tādā gadījumā, ja kāds biedrs būtu viņa vietā? Vai viņš negādātu par tuviem cilvēkiem? Nē, viņš nevarētu nociesties.

Tieši vai netieši, bet katrā ziņā viņš sniegtu tiem palīdzīgu roku. Ne kā filantrops, bet kā biedrs biedram vai biedrenei. Un tas ir tiešām liels moralisks gandarījums — darīt labu darbu un neprasīt: kas man par to būs? Kas man no tam atleks? Kas saka: „Nepateicība ir pasaules alga,“ tas pats sevi pienaglo pie kauna staba.

Pats labais darbs ir lielākā alga, jo ne algas dēļ dara labu darbu!

Sākumā Valnis jutās vientuļš, bet drīz vien viņš bija saistīts visciešākām saitēm ar visu savu ap-

kārtņi. Viņš zināja, ka bez viņa šinī namā sēž vēl vairāki skolotāji. Bet ne skolotāji vien te bija. Te bija visdažādākie elementi: studenti, strādnieki, ierēdņi, kalpi, redaktori, tirgoņi, saimnieki, ārsti, advokati un tā tālāk.

„Tā jau ir akadēmija,“ tā viņš smējās pie sevis.

Ja, tagad Valnis saprata, kādēļ dzīve bij tik nabaga, tik kaila, kādēļ ik uz soļa sastop aprobežotus cilvēkus bez enerģijas, bez dāvanām. Birģeliskā dzīve necieta lieluma. Kas pacēlās kaut kādā ziņā pāri par pelēko masu, tas bija jānobīda pie malas. Katrs spēcīgāks gars tika uzskatīts sabiedrībā kā kaitīgs un naidīgs. Un šis akmeņa milzenis! . . . Visi šie atsevišķie cilvēki dzīvoja katrs savu dzīvi, bij atšķirti cits no cita caur dzelzīm, akmeņiem un rūpīgu uzraudzību. Un tomēr viss šis akmeņa milzenis, kurā kameras izskatījās kā mazas šūniņas, bij kā viens vienīgs dzīvs organisms. Ja viens kāds loceklis tika sāpināts — to juta viss organisms. Ja notika ārā kas bēdīgs — viss šis akmeņa milzenis noskuma. Ja notika ārā kas priecīgs — visas kameras akmeņa milzenī priecājās un klusībā līgsmojās . . .

Reizēm pat atskanēja no turienes sarunas, dziesmas . . .

Dienas un naktis Valnis pavadīja te darbā, noliecies pār grāmatu, vai ar spalvu un zīmuli rokā. Tās bij neaizmirstamas darba dienas, kurās viņš guva zināšanas, lai vēlāk dzīvē tās varētu izlietot. Bet bija viņam arī svētku dienas: tās bij tās dienas, kad pienāca kāda vēstule, vai karte no ārienes. Šīs vēstules bij aptraipītas ar kādu dzeltēnu, oficiālu masu vaj stempeli. Tas nepatīkami aizskāra jūtas. Kā viņi drikstēja aptraipīt šīs lietišas? Bet . . . Lai . . . Garu — jūsmu — ideju — nē, to viņi nevarēja aptraipīt. Nekad. Un to Valnis izlasīja no katras rindiņas. Sevišķi viņš mīlēja Staburaga vēstules. Tas arvienu atrakstīja interesantas ziņas par to, kas notiek ārienē, kā iet ar darbiem un reizēm laida vaļā tik asprātīgus jokus, ka Valnim bij

ilgi ko amizēties un smieties... Ja, te katra rinda, katrs vārds, kas nāca no ārienes, bija dārgi un mīļi. Tie cilvēki, kas rakstīja šīs vēstules un dažreiz nenozīmīgas kartes, nemaz nezināja, cik daudz saulaina prieka, entuziasma, gara un enerģijas tās nesa sev līdz... vientuļajā kamerā... Reiz pat Valnis nokrita uz savas koiķas un raudāja aiz prieka... Un tikai viena vienīga karte bija viņa prieka cēlonis...

Bez šīm svētku dienām bij arī vēl citas: saules dienas.

Dienas bija pelēkas, cietuma sienas bija pelēkas un ārā debess bija pelēka. Valnis mīlēja visu šo pelēkumu, bet — tas spieda. Reizēm palika smagi ap sirdi. Gribējās noraut no debess spriesliem pelēkos mākoņus un ieraudzīt sauli, kaut arī tikai uz brīdi...

Tādēļ saules dienas, kas pelēkajā dzimtenē tik retas, Valnis svētīja. Viņš stāvēja pie loga un skatījās, kā saule lēc un kā viņa pamazām kāpj augstāk un augstāk...

Kamera bij gaiša, jautra, spožas gaismas pilna... Tiesa, saule zīmēja uz viņa kameras sienas ēnas no dzelzu restēm un atgādināja viņam drūmo stāvokli. Bet tas viņu nesarūgtināja. Pašā saules gaismā, pašā viņas spožumā, bij tik daudz dzīvības un jautrības, ka likās šis spožums taisni no viņām, saulainām tālēm plūda viņam dzīslās, sirdī, dvēselē...

Bet ne ilgi Valnis varēja dzīvot tādā stāvoklī.

Kādā naktī viņš piepeši tika uzmodināts no miega. Durvju caurumā viņš ieraudzīja sarga ūsaino ģīmi, un šis ģīmis teica:

„Vāķiet kopā savas lietas — jāiet.“

„Kur?“ jautāja Valnis ar nervozi drebošu sirdi, pārsteigts tik piepeši naktī.

Sargs neteica. Nezinot.

Valnis ātri uzlēca kājās un sēja kopā savas lietas.

„Kur mani vedīs? Naktī? Viņš izbījies vai-

cāja sev un pūlējās uzminēt, kas ar viņu nākošo acumirkli notiks. Bet tas nebij iespējams. Tomēr, beidzot, viņš nolēma, ka viņu, laikam vedīs uz dzelzsceļa staciju un sūtīs kaut kur projām . . . Ja, viņš nebij maldījies. Koridorā uz viņu gaidīja vairāki sargi un vairāki biedri ar aizsaiņiem rokā.

„Biedri, kur mūs vedīs?“ jautāja Valnis.

Tie paraustīja plecus un arī nezināja.

Lai . . . Tomēr — nu viņu bij vairāk, bij mazliet omulīgāki. Sargu pavadībā viņi izgāja cauri vienam koridoram, otram, nonāca pa vienām trepēm, otrām — un beidzot tika ievesti kādā kamerā, kurās durvis bija kā aizslēdzami un atslēdzami dzelzsrestu vārti.

„Un te mums jāpaliek?“ jautāja Valnis vedējam.

„Te jāpaliek,“ atbildēja vecākais uzraugs.

„Tā tad, tas bij viss mūsu ceļojums!“ iesaucās biedri, uzelpodami vieglāki.

Bet kamera . . . kamera . . . Tā vairs nebij tāda, kā atsevišķā. Te bij cilvēku divdesmit. Viņi visi tagad gulēja uz koikām. Gaiss bija piepīpots, pieelpots un smirdēja no visādiem cilvēku miesas izgarojumiem.

Pie griestiem dega pa pusei aizsegta elektriska lampiņa. No koikām piecēlās viens, otrs samiegoties cilvēks un interesējās par jaunajiem biedriem: kā? kas? no kurienes?

Atvestie ieņēma sev vietas un savukārt interesējās zināt, kā klājas šejienes iedzīvotājiem. Iesās sarunas. Jauni iespaidi. Cita dzīve.

Divdesmit cilvēku bija šinī kamerā. Redzot ikdienas šos cilvēkus un klausoties viņu stāstos, Valnim likās, ka viņš ikdienas redz divdesmit traģedijas . . .

Te bija tādi, kam nav dzīvajos ne tēva, ne mātes, ne radu . . . Te bija tādi, kuriem mājā ir sieva un mazi bērni . . . Te bija tādi, kuri bija nabagi līdz kreklam. Bij arī tādi, kam bija mājas . . . nauda. Te bija cilvēki no visādiem apvidiem, no visādām profesijām.

Te Valnis iepazīnās ar visādiem tipiēm un visādiem raksturiem . . . Te bija cilvēki, kuri nebija bijuši ne universitatēs, ne augstskolās, bet viņu zinātņu krājums, viņu gara dāvanas bija tik neparasti, ka Valnis nevarēja nobrīnīties vien, cik daudz pārļu slēpjas zemākajos tautas slāņos.

„Kas iznāktu no šiem cilvēkiem, ja viņiem pašķirtu ceļu uz augstāko izglītību?“ tā Valdis jautāja sev klusībā un nožēloja varenos spēkus, kam te bija nolemts dīkā stāvēt vai pavisam pazust . . .

Reizēm šie cilvēki aizmirsā katrs savu dzīves traģediju un aizmirsās pie kādas avīzes lapas, pie grāmatas, kurā Valnim bij diezgan daudz, vai debatējot par kādu jautājumu, kurus viņš prata šād un tad iekustināt . . . Tādos brīžos viņi aizmirsās un vienojās vienā lielā idejā . . . tanī pašā idejā, kurās dēļ viņi te bij šurp atkluvuši . . .

Reizēm viņi dziedāja, spēlēja kārtis, pat dejoja... Tie bij, protams, aizlegti augļi, bet bij reizes, kad šie brīži bij nepieciešami, lai aizdzītu garlaicību, grūtsirdību, pesimismu . . .

Bet bij arī brīži, kad nekas nevarēja aizdzīt drūmās domas . . . Sevišķi tādi brīži uznāca Valnim naktī, kad visi gulēja, un viņš viens pats sēdēja pie grāmatas . . . Viņš, protams, varēja laimīgi justies . . . Bet citi? . . . Te bij zaļokšņi jaunekļi, par kuriem varēja teikt, ka viņi nekad vairs nezaļos . . .

Maz acumirkļos viņu veselība bij tikusi izputināta . . . Ne pret visiem kungi bij bijuši tik laipni, kā pret Valni . . . Kā mēsli te gulēja dažī, kuriem nekad vairs neuzplaukt — nekad . . . Un kas lai atmaksā zaudēto mūžu? zaudēto veselību? Kas? . . . Tas bij jautājums bez atbildes. Te bija arī cilvēki, kuri ēdās savā starpā, kā zivis ūdenī . . . Ja, pat te, šinīs akmeņos un dzelzīs, bij ļaudis ienesuši līdz savu sīko, riebīgo naidu . . .

Te bij arī cilvēki, kuriem dvēseles bij tīras un ideāli-šķīstas, bet bij arī tādi, kuriem dvēseles bij melnas, netīras, riebīgas . . . Šīs melnās dvēseles

staigāja apkārt kā rūkdami lauvas un meklēja, kuŗu no biedriem varētu pazudināt . . .

Ja, ari tādi cilvēki te bij.

Sākumā Valnim patika šī dzīve kopējā kamerā, bet tad . . . apnika . . . Te cilvēks nekad nevarēja piederēt pats sev. Arvienu tas bij atkarīgs no citiem. Te pat nevarēja netraucēti lasīt . . .

Un tā bija nasta . . .

Sevišķi nelabi bij ap sirdi, kad nāca pavasars... Kamera piesmakusi, trokšņaina . . . Bet tur, ārā, aiz restainiem logiem jau bērni saulgozī rotaļājās pa smiltīm . . . Tur kokiem plauka jau pumpuri . . . Tur jaunekļi un jaunekles jau klejoja pa pāriem, svabadi, jokodami un smiedamies . . .

Pavasars . . . Valnis uzkāpa uz lielo durvju restēm un veselām stundām skatījās pa koridora logu ārā uz plaukstošo dabu . . .

Isti tagad viņš sajuta riebumu pret šiem piesmakušajiem akmeņiem un dzelzīm . . . bezgalīgu riebumu . . .

57.

Augstu pie debess zilgmes mirdzēja saule un rakstīja bezgalībā līgsmus vārdus:

„Pavasars . . . pavasars . . .“

Pa laukiem, plāvām un mežiem grāvīji un strautiņi ar trokšņainu steigu nesa prom izkausētās, netīrās ziemas atliekas un smējās jautriem, gaišiem smiekliem:

„Pavasars . . . pavasars . . .“

Augstu gaisā, skriedamas pa saulaino plašumu, meža zosis un dzērves sāpīgi-jautri klaigāja:

„Pavasars . . . pavasars . . .“

Un cīrulis pacēlās no arumiem, kur vēl vietām gulēja sniega plankumi, taisni stāvu pret debess zilajiem griestiem un dziedāja savu saulaino dziesmu:

„Pavasars . . . pavasars . . .“

Staburags daudz staigāja šinīs dienās. Dabas atmošanās pavasarī bij kaut kas lielisks . . . Katrs acumirklis nesa līdz jaunu dzīvību, jaunu gaismu, spilgtumu, enerģiju.

Un varenā šalkoņa, kas gāja pa koku galotnēm, pa laukiem un visu dabu! . . . Nē, nē, šī dabas pamošanās bij kas lielisks . . . Visur modās zaļums . . . pumpuri . . . dziesmas.

Kādā dienā Staburags, pārnācis no pastaigāšanās, atrada kādu sievieti savā istabā . . .

„Ā — Rasma!“ viņš iesaucās priecīgi pārsteigts un sniedza viņai roku. „Nu? Vienreiz atkal svabadi? Gratulēju!“

Rasma laiski pasmaidīja, laiski saņēma viņa sveicienu un teica, ka Valnis viņu liekot sveicināt . . .

„Valnis? . . . Nu, kas ar viņu ir? . . . Kā viņam klājas? Jūs tikko no turienes?“

„No turienes,“ atbildēja Rasma un sāka stāstīt sīkāki par sevi, Valni un citiem.

Tā bija skolotāja, gadu divdesmit veca skuķe, bālu sejiņu, nopietnam acīm, neliela auguma; ar viņu kopā Valnis bij paņemts un aizvests. Tā bij viena no pārejas laikmeta sievietēm. Viņa centās ar neapturamu varu uz priekšu. Viņa nepalika par zemnieci, par kādu tā bija piedzimusi, bet rāvās ārā no dūmainajām zemnieku būdām. Viņa mācījās un strādāja — strādāja un mācījās . . . Viņai nebija pat laika domāt par to, ka viņa ir sieviete . . . Viņa kautkā sasprauda savus matus, kaut kā uzmeta savas drēbes, negriezdama nekādu vērību uz estetisko pusi: nebija vaļas. Darba bija daudz — laika maz. Vajadzēja izkopt garīgo cilvēku. Vajadzēja gūt zināšanas. Bet ar to vien nepietika. Iegūtas zināšanas vajadzēja sniegt citiem . . . vajadzēja biedrenes vest pie apziņas . . . vajadzēja likt eksamenus, lai kaut kā nodrošinātu savu eksistenci . . . Priekš niekiem neatlikās vaļas. Tādēļ Rasma arvien izskatījās ne tāda, kā sievietes mēdz būt.

Frizūrā viņai nebij garšas, gājienā nebij grācijas, smaidos nebij sievietības — no visas viņas būtnes bij pazudis mūžīgi sievišķīgais. Viņa izskatījās nolaidīga . . .

Ja, tādas bij visas šī tipa sievietes. Savu sievietes daiļumu, savu maigumu, viņas uzpurēja garīgai attīstībai. Viņas bij izglītotas un gudras. Staburags varēja viņas cienīt, apbrīnot viņu izturību, viņu pašuzpurēšanos, bet mīlēt viņš tās nevarēja. Viņam likās, ka sievietei savu daiļumu, maigumu, grāciju vajag papildināt ar zinātņu krājumu, bet nezaudēt tos zinātņu labā . . . Tikai tad sieviete būs īsta sieviete . . . Bet tagad? Nē, viņš nevarēja tās mīlēt . . . Tās viņam bij mīlas biedrenes, bet tikai biedrenes . . . Viņš zināja, tās nebij pašas vainīgas, ka tās bij tādas nesievišķas. Laiks bij radījis tādu tipu. Laiks bij vainīgs. Un tāda tipa vajadzēja. Viņš bij nepieciešams. Šīs pašapzinīgās, attīstītās skuķes! . . . Birģeļu damiņas nogura un palika slimas otrās klases vagonos vai mīkstā eļķpažā, vienu stundu no papīna pie

mammaiņas braucot, bet šīs sievietes nenogura, izcīnoties pašas saviem spēkiem no vienkāršajām zemniecēm par skolotājām, studentēm, ārstēm . . . Nē, nē — ceļos vajadzēja mesties, redzot to, kā viņas lauza jaunu ceļu morales principi, ģimenes dzīvei un sievietes stāvoklim sabiedriskā dzīvē . . .

Ja, cienīt Staburags viņas varēja, mīlēt nē.

Tāpat — Rasmu.

Tā bij viņam mīla darba biedrene. Tagad viņa bij vēl vairāk norūdīta, vēl vairāk izglītota, vēl vairāk piedzīvojusi. Prieks!

Ilgī sarunājās Rasma ar Staburagu gan par „akademijas“ dzīvi, gan par to, kas bij noticis ārienē no tā laika, kamēr viņa sēdēja. Laikrakstus viņa bij lasījusi. Atlika tikai triekt, galvenām kārtām, par to, kas nebij laikrakstos rakstīts . . .

Viņa zināja arī stāstīt par Valni sīkākas lietas.

Viņš bij arvienu bijis spirts un nopietns. Viņš bij rakstījis viņai un skolniecēm šad un tad pa vēstulei, kurās bij arvien parādījies kā nopietns, izglītots, norūdīts zēns.

Viņš tika izsūtīts uz kādu no visattālākām ziemeļu gubernām. Bet šo vēsti viņš bij saņēmis aukstām asinīm un prombraucot bij pat paspējis atsūtīt viņām zīmīti ar Veidenbauma pazīstamo pantu:

„Vai senatnē vien tikai vīri bija,

Kam liktens rūpestus nedarīja,

Kam mierīgs kā Zokratam palika vaigs,

Lai trakoja vētras, lai skaists bija laiks!“

Ja, Valnis bij izsūtīts . . . Rasma ar ģimnaziem bij svabadas . . . Staburags bij priecīgs, ka šis incidents izbeidzies. Žēl, ka Valnim bij jābrauc tur, kur senāk tikai mamuti mita, kur tagad bij tikai ledus un sniegs, kur auroja aukstie ziemeļa vēji . . .

Bet tā bija laika zīme. Kas palika te, tiem vajadzēja strādāt totiesu intensīvāki. Un to viņi arī darīja.

58.

Šodien — skolotāju konference. Pulksten piecos. Tā direktors bij ziņojis.

Šī ziņa Staburagam nepatika: nevarēja iet ne pastaigāties, ne citās kādās darišanās. Un trakākais tas, ka šīs skolotāju konferences viņam bij apnikušas līdz kaklam. Izpalikt? Nē! Tā bij pēdējā konference. Vajadzēja ierasties.

Staburags staigāja pa savu istabiņu un gaidīja. Vēl tik bij dažas minūtes ko gaidīt . . . Viņš nostājās pie loga. Tur varēja redzēt sētas laukumu un skolu.

Sētas laukums bij tukšs. Nezin, kādēļ viņam piepeši iešāvās prātā Valnis.

Kad Valnis bij te par skolotāju — starpstundās šis sētas laukums pārvērtās par interesantu vietu. Valnis ar zēniem uzveda visādas rotaļas . . . Skrēja... smējās... lēca... dziedāja... Valnis pats vidū, bērni visapkārt, jautras sejas, skatieni... Prieks bij redzēt! . . .

Tagad šis sētas laukums bij kā izmiris. Ja daudz, tad zēni tur slapstījās apkārt, nedarbus darīdami. Cits pīpoja, cits rakstīja bezkaunības uz sienām, citi blāva un kavās. Direktors vainīgos gan sodīja, bet šie sodi tik radīja vēl vairāk spītības un ļaunuma. Nebij cilvēka, kas bērnu instinktus svabados brīžos vadītu pretī saulei. Staburagam sāpēja sirds, to redzot. Bet viņš nevarēja. Viņš bij padaudz aizņemts no svarīgākām lietām.

Skatoties uz sētas laukumu un skolu, nezin kādēļ viņam iekrita prātā domas:

„Skolā ir līķis . . .“

Vai viņš nebij slimš? No kam piepeši tādas domas? Un tomēr, skola izskatījās taisni tāda, it kā tur būtu līķis: vientuļa, tukša, atstāta . . . Tāda

bij viņas āriene, viņas iekšiene — nemīlīgas . . . Pulkstens jau pāri par pieciem. Viņš iegāja zālē.

Tur bij lielisks skats . . . Gar abām pusēm garām galdam sēdēja pedagogi, nopietni, svinīgi. Visi rindā. Katram priekšā glāze tējas. Gandrīz katram papiross vai cigārs zobos . . .

„Rindā pedagogi — rindā pīpes,” tā Staburagam iekrita prātā, un viņam nāca smieklī. Bet viņš nesmejās. Viņš pieņēma nopietnu izskatu un nosēdās galda galā, no kurienes vislabāk varēja pārredzēt visus savus koleģus.

Un viņi sprieda . . .

Sūbrim bij priekšā vesela kaudze biezu burtnīcu, kuŗas bija pierakstītas pilnas ar skolnieku vārdiem un cipariem . . .

„Sāksim no zemākām klasēm,” ieminējās pašapzinīgi Sūbris.

Viņš paņēma kādu biezu burtnīcu un, atšķīris to vaļā, sāka saukt:

„Jānis Krauklis: uzmanība 4, uzcītība 3 un plus, uzvešanās 5 minus. Nav nevienam, ko iebilst? Kādēļ Krauklim minus pie uzvešanās?”

Neviens no pedagogiem nekā neiebilda. Sūbris turpināja:

„Jēkabs Bomis: uzmanība 3 un plus, uzcītība 4 minus, uzvešanās 5. Nav ko iebilst? Rafaels Harkeļovičs . . .”

„Man ir ko piebilst,” ieminējās kāds pedagogs ar Barbarosas bārzdu un šaubīgas krāsas degunu, pīpodams ne visai labas tabakas papirosu:

„Jēkabs Bomis pīpo. — Pieķerts.”

„Nu, pieliksim minus,” norūca garšīgi Sūbris un lēni un nopietni pievilka Bomim strīpiņu pie uzvešanās.

Izdarijis šo svarīgo operāciju, Sūbris turpināja tādā pat kārtā tālāk un tālāk.

Vienam bij jānovelk minus no uzmanības, jo tas matemātikas stundā bij iegriezis strīpinu galdā, otram, turpretī, bij jāpieliek plus, jo tas bij visu gadu sēdējis kā mumija un palicis no uzmanības bāls un tievs kā stearina svece.

Un tad atkal Sūbris, ar diviem pāriem pensneju uz deguna, kā sparkšķis, sausā kakla balsī turpināja lasīt vienu pakal otram skolnieku vārdus un numurus par uzvešanos, uzcītību un uzmanību.

Reizēm starp pedagogiem izcēlās strīdus par kādu plus vai minus, jo te bij viņiem izdevība netikvien sadot, atriebties skolniekiem, bet arī izrauties savā starpā.

Staburags nevarēja noskatīties un nosmieties vien par šo lielo vīru sīkajām cīņām. Viņam likās, ka viņš savā priekšā redz ne pedagogus, bet archeologus. Vēl ļaunāk. Archeologi vismaz mīlēja savu priekšmetu. Bet pedagogi? Tie izturējās pret saviem audzēkņiem, kā pret ienaidniekiem. „Atriebties! . . . sadot! . . .“ Tas skanēja cauri visā viņu rīcībā. Sūbris pat bieži skolēnu ādu izlietoja, lai sadotu nepatīkamiem skolotājiem pa ādu. Tā piemēram, ar Sauleskalnu viņam katru reizi iznāca plēšanās numuru dēļ.

„Kamdēļ Bumbieram ir trīs un plus par vēsturi un nevis trīs . . . Kamdēļ Hazenfusam ir tikai 4 par ģeogrāfiju un ne 5?“ Tā Sūbris plosījās ap skolēnu numuriem. Rezultats bij tas, ka Sauleskalns saskaitās un salamājās ar Sūbri, bet Sūbris smējās „hehehe“ un novilkā vai pielika skolniekam tādu numuru, kā viņam patika.

Dabūjis savu tiepumu, Sūbris lasīja un lasīja kā sparkšķis . . .

Nervi tika nomuļināti, smadzenes notrulinātas, bet viņš lasīja, un gudrie pedagogi gudri klausījās, svinīgi pīpodami savus smēķus un šad tad iepemdami pa kluncienam tējas. Nopietni bij viņu vaigi, domīgi viņu deguni, spīdīgi viņu pakauši, lielas viņu bārzdas . . . un sausas un trulas viņu fizionomijas...

Staburags klausījās, un tad viņam vairs netika klausīties. Uzmanība nogura un domas izžuva un klejoja apkārt, meklēdams kādu oazi, kur atpūsties, atspirt, atveldzēties.

Viņam likās, ka tie ir tie paši pedagogi, kas mācīja simts gadu atpakaļ — tie paši, kas ģenialo

Gogolu atzina par nespējīgu un lielajam, slavenajam Saltikovam uzlika par domu rakstu 2... Ja, tie bij tie paši pedagogi, kas viņa dvēseli bij žāvējuši un kaltējuši visus garos skolas gadus... Tie bij tie paši, kas reiz viņam no dabas zinībām bij novilkuši vienu minus, lai viņš netiktu bez pēceksameņa pāri... Šis minus viņam izpostīja visu vasaru, to vasaru, kas vairs neatkārtojas, jo... ari pati bēr-nība vairs neatkārtojas... Nē, to Staburags šiem pedagogiem nevarēja piedot... Viņam vēl tagad bij žēl viņas zudušās bēr-nības vasaras, ko aprija viens vienīgs minus... Vēl tagad viņam bij īgnums sirdī... īgnums uz visu mūžu...

Tie nebij pedagogi, — tie bij kaprači. Ar savu sistemu tie raka kapu garam... Un kad gars bij nogalināts, aprakts, tad viņi nāca ar saviem minus'iem un plus'iem, ar saviem cipariem un kon-ferencēm un gudri sprieda, nezinādami, ka spriež par mirušām bērnu dvēselēm un nogalināto dzīvo garu...

Redzot šos dvēseļu žāvētājus, Staburagam gri-bējās kliegt pilnā kaklā:

„Līkis ir skolā! — un šis līkis ir — nonāvētais gars... Jūs esat tie vainīgie, jūs viņu esat nonā-vējuši...“

Bet viņš savaldījās. Šie cilvēki nebij vainīgi. Viņi paši bij nožēlojami radījumi — nožēlojami ri-teņi nožēlojamā mehānismā... Un smieklī viņam nāca un raudāt gribējās, redzot, ka šie cilvēki svi-nīgi mācīja, turēja svinīgas konferences un iedo-mājās, ka dara nopietnu, svētības pilnu darbu... Ha!...

Sūbris lasīja un lasīja ar savu sauso balstiņu sausos ciparus, un sausie pedagogi sēdēja rindā, klausījās rindā un pīpoja rindā...

Bet Staburagam nāca prātā cita vieta, citi ap-stākļi un citi pedagogi. Viņu skaits bij mazs, bet viņu idealisms liels. Un ar brīvām domām galvā, ar karstām sirdīm krūtīs un ar dzirkstošām acīm viņi teica viens otram:

„Uzmodināsim Jaīrus meitiņu, kas guļ mirusi mūsu skolā: uzmodināsim mūsu mātes valodu . . . Un uzmodināsim tur garu — spirtu, veselu, dzīvu garu. Iesim pa jauniem ceļiem, ne pa tiem, kas ved uz kapiem, bet pa tiem, kas ved uz sauli, uz brīvām tālēm . . .“

Tā viņi teica viens otram un izklīda pa visu zemi — lauzt jaunu ceļu jaunai skolai . . .

Bet par agru bij izgājuši šie jaunekļi, jo vēl bij . . . kapraču laikmets.

Nakts un negaiss savilkās pār viņu galvām un vēl neredzētas vētras ņēmās viņus plosīt par to, ka viņi pārāk agri bij izgājuši jaunu ceļu lauzt . . .

Un tad notika, ka cits meklēja glābiņu pagrabā no briesmīgā negaisa un draudošās nāves . . . Augšā dega viņa skola, viņa gaismas pils, viņš apakšā sēdēja pagrabā uz kartupeļu čupas, kamēr dūmi un tvaiki to neslāpēja nost . . . Tad viņš atrāva durvis un caur liesmām izskrēja ārā no mitrā pagraba, no degošā nama un kā meža zvērs iebēga mežā . . . Ilgi viņu dzenāja pa mežu, bet kadiķu krūms to izglāba, lai padarītu to par meža iedzīvotāju . . . Cits, negaisam tuvojoties, izlēca pa logu naktī, ziemā, salā un kreklā un basām kājām meklēja patvērumu mežā, starp kokiem . . . Bet kokiem nebija sirds . . . Ziemai nebija sirds? sals, pēc desmit, divpadsmit stundu ilgas klejošanas pa nakti un mežu, dzina viņu atkal pie cilvēkiem . . . Bet arī cilvēkiem nebija sirds . . .

Staburags pamodās no savām domām . . . Sūbris ar madame Mauring skaļi un nikni strīdējās gar kādu piektās klases skolēnu, kas bija savā dežuras stundā cienījamai madame uzlicis uz galda trīsdesmit spalvas kātu. Madame bij traki neganta. Sūbris viņai juta līdz. Madame gribēja, lai zēnam no uzvešanās novelk divi minus'i, bet Sūbris novilkta tikai vienu . . .

Abi pedagogi plēsās pusstundu ap vienu minus'u.

Un visi citi pedagogi sēdēja un klausījās — svinīgi, mierīgi, nopietni . . . Viņu deguni bij do-

mīgi, viņu bārzdas bij nopietnas, viņu galvas bij gan sirmas, gan plikas, un viņu vēderi bij pamatīgi...

Sūbris lasīja un lasīja ar savu sauso balstiņu sausus ciparus, un sausie pedagogi sēdēja rindā, klausījās rindā un pīpoja rindā...

Ja, vēl bij kapraču laikmets!

Tā nomira mīlestība . . .

Vislabāk Zina būtu aizbraukusi kaut kur prom, lai aizmirstu visu notikušo . . . Viņa pat aizbrauca reiz . . . Bet pēc pāris dienām viņa bij atkal atpakaļ . . . Viņa nevarēja izbēgt pati no sevis . . . Viss, kas viņu mocīja, bij viņas dvēselē. Un to nevarēja izraut. Uznāca brīži, kad tiešām gribējās izraut savu mīlestību no dvēseles, saplosīt viņu, iznīcināt . . . lai viņa beigtos, nemocītu vairs . . . Bet — tad arī viņas pašas vairs nebūtu, tad arī dzīvības vairs nebūtu . . .

Zina nezināja, ka mīlestība ir tik stipra un — tik nežēlīga . . . Viņa nezināja, ka mīlestība, kad viņa rodas, atjauno dvēseli, bet beidzoties — saplosa dvēseli . . . Nē, to Zina nebij zinājusi . . .

Bet viņa bij stipra, un viņa cīnījās . . .

„Cilvēkam jāsavaldās, cilvēkam vajaga sevi uzvarēt,“ tā viņa teica pati sev un saņēma visus spēkus. „Visus tos garos gadus es esmu varējusi atturēties pretī jūtām — arī tagad man vajag varēt.“

Viņa meklēja mieru darbā, satiksmē, jautrībā, dejā — bet nekur to neatrada. Reizēm viņa bija klusa un nerunīga, reizēm — neparasti jautra un trakulīga, reizēm domīga un nervoza . . .

Emmi un Olga viņu vairs nepazīna.

„Kas tev ir Zina?“ viņas jautāja viņai gandrīz ikdienas. „Tu esi tik nervoza, tik nogurusi un savāda . . .“

„Naktī negulēju,“ atbildēja Zina īsi.

Emmi un Olga, protams, ieteica viņai visādus pulverus un visādas kompreses. Zina par to tik smējās. Ko te līdzēja pulveri!

Caurām naktīm viņa gulēja ar vaļā acīm un skatījās mēmi tumsā vai izgāja ārā un klejoja viena pa dārzu . . . kamēr nogura, kamēr ausa rīts . . .

Viņa bij nolēmusi ar Staburagu vairs nesa-
tikties, lai drīzāk viņu aizmirstu. Un to viņa arī
darīja. Staburags strādāja savā istabā — un Zina
savā . . . strādāja un dziedāja. Viņas dziesmas
gribēja arvien būt jautras, bet iznāca sāpīgas, ilgu
pilnas . . .

Un reizēm viņa nelzcieta . . .

Vēl debess nebij gluži apmākusies . . . Zils
debess stūrītis vēl bija redzams . . . Vēl mākoņi
to nebij aizseguši . . .

Reiz viņa piepeši kā vējš ieskrēja Staburaga
istabā, kad viņš patlaban strādāja pie galda. Viņa
nokrita pie viņa ceļos, aizsedza abām rokām acis un
nolika galvu viņam uz klēpja . . .

„Zina . . . kādēļ? . . . kādēļ?“ Staburags aiz-
kustināts jautāja un mēģināja viņu piecelt.

„Lauj,“ atteica Zina . . . „Es tā gribu . . . Es
nevaru bez tevis . . . Tik labi pie tevis, tik
skaisti! . . . Bet es neesmu laba . . . Tu mani
nevari mīlēt... Tik labi pie tevis... tik skaisti! . . .“

Staburags klusēja . . . Viņš skūpstīja viņas
matus, skūpstīja viņas roku, acis, pieri, skūpstīja
viņu pašu un lēni iečukstēja viņai ausī:

„Strādā, Zina, nepaliec tā . . .“

Pēc acumirkļa viņa atkal bija prom . . . Tikai
viņas drēbju šalkoņa vēl trīcēja gaisā . . . Tikai
viņas aromats vēl bija telpā . . . Tikai viņas skūpsti
vēl Staburagam kaita uz lūpām . . .

Tā nomira mīlestība . . .

Reiz Zina ieskrēja pie viņa vakarā vēlu, kad
viņš bij gultā . . . Svece dega . . . Viņš neva-
rēja saprast, kādēļ viņa pagalvis smaršo . . . Ne-
viļus atcerējās Zinu. Piepeši . . . ieskrēja viņa un
nosēdās uz gultas malas . . . Viņa smaidīja . . .

„Vai zini?“ viņa teica. „Es aplēju tavu pa-
galvi ar savu oderu . . . Es gribu, lai tu vakaros,
gulēt ejot, domā par mani . . .“

Tas skaisti pārsteidza Staburagu . . .

Brīdi viņi klusēja . . .

Un tad . . .

„Kā es nīstu šīs sienas!“ teica sirdīgi Zina un savilka savas mazās, stiprās rokas dūrēs:

„Nakti, kad es guļu viena, gluži viena, kad ilgas mani moca, tad . . . tad es vēlētos, kaut nebūtu šo sienu starp mums, kaut es varētu . . . atnākt pie tevis . . . tā . . . klusi . . . netraucēti un — pasapņot ar tevi kopā . . . brītiņu, kaut tikai vienu mazu . . . brītiņu . . .“

Viņa mīļi pieglaudās Staburagam . . .

„Es ticu, ticu,“ teica Staburags klusi: „bet strādā, Zina, nepaliec tā . . .“

„Es zinu . . . Man daudz jāstrādā . . . ilgi gadi . . . ilgi . . . nopietni . . . Bet — tik labi pie tevis . . . tik skaisti! . . .“ viņa teica, sāpīgi smaidīdama, pieglauda viņam savu vaigu un glāstīja ar roku viņa pieri un matus . . . Tad viņa piepeši, kā iedzelta, saslējās stāvu, visā savā cēlumā, lepna un skaista, kā dieviete . . . Brīdi skatījusies, viņa auksti, bet sāpīgi sniedza roku un — aizgāja . . .

Tā nomira mīlestība . . .

60.

Skaisti!

Nāk ziedonis . . .

Melnā zeme gozējas saulītē un smaržo . . . Zel
zāle pa malu malām un smaržo . . . Zied ievas un
smaržo . . . Visa daba plaukst, veļ vaļā ziedus un
smaržo . . .

Un daba palika kairīga un kārdinoša . . .

„Met darbu pie malas un nāc . . .“ kārdināja
smaržu un gaviļu pilnais, ēnainais mežs.

„Met darbu pie malas un nāc . . .“ kārdināja
upes līči . . . un klajais lauks . . .

„Met darbu pie malas un nāc . . .“ kārdināja
baltie mākonī pie zilās debess un spožā saule un
maigais debess zilums bezgalībā . . .

Skaisti! . . .

Nāk ziedonis . . .

Bet skolniekiem tas bij pats trakākais nervu
spīdzināšanas laiks: eksamenu laiks . . .

Tie ar varu apspieda savus sapņus, savu zie-
doņa prieku un, noliekušies pār grāmatām, zubrīja
un kala sausas formulas un tukšas gudrības un do-
māja trīcēdami par nākamo eksamena dienu. Pa-
gāja viena eksamena diena ar bargajiem skolotāju
ģimjiem, ar bailēm, asarām, cerībām un minus'iem
un plus'iem, nāca otra . . . Pagāja viena eksamena
nedēļa, nāca otra . . . Un tā tas gāja mēnesi un
vairāk.

Nervi skolniekiem bij diezgan stipri: tikai
kāds viens saslima ar nervu kaiti un bij jāievieto
slimnīcā . . . Viens noģība pie tāfeles, pa fizikas
eksamena laiku . . . un viens aiz cienības pret savu
eksaminatoru, Kaudzi, iekrāva viņam plauku. Par
to viņš, protams, tika izslēgts . . .

Eksameni beidzās . . .

Pienāca pēdējā diena: liecību izdališana.

„Vai varam ar meijām izpuškot zāli?“ skolnieki gan direkti, gan indirekti bij jautājuši Sūbrim, bet viņš arvienu tos sausi bij atraidījis.

Minētā dienā tomēr zāle pret Sūbra gribu bij izpuškota ar zaļumiem: gar sienām bērzi, ziedošas ievas, uz katedra lielas buketes no kliežu ziediem . . .

Mazie nebēdnieki nebij varējuši nociesties: viņi nevarēja neienest ziedoni no lauka zālē un kaut arī tiem to neļāva. Pēdējo dienu viņi bij droši.

Viņu liktenis bij izšķirts, un tagad tiem bij vien-alga; vēl tikai pēdējā ceremonija — liecība būs rokā, un viņi būs svabadi.

Bet Sūbris arī šo pēdējo brīdi prata pārvērst par — mokām.

Viņš katru klasi izsauca katedra priekšā un tad no visas skolnieku grupas sauca ārā pa vienam un strostēja:

„Labi. Slikti. Palaidnieks. Vai, vai! Labāki vajadzēja. Pīpoji. Sliktā uzvešanās. Kauns. Labi. Slikti. Uzmanīgs neesi bijis. Palaidnieks. Nu, panāc, panāc tuvāk, lai redz, kāds tu izskaties — sliņķis . . . Vai, vai! . . .“

Tā Sūbris bradāja pa bērnu nerviem . . .

Kas dabūja no viņa liecību, tas palika kā nopliķēts visu skolotāju un skolnieku priekšā.

Un tā tālāk un tālāk klabināja Sūbris šos sausus vārdus, kas grieza, apvainoja un žāvēja bērnu jaunās, maigās dvēselītes.

Ārā bij zionis, bērnu sirdīs ziedonis un pēc visa sausā, puteklainā, moku pilnā mācības gada gribējās dzirdēt kaut ko tādu ziedošu, skaistu, ko paņemt līdz dzīvē, bet Sūbris ņēmās jaunajās dvēselēs lauzt tos ziedus, ko vēl nebija paspējis nolauzt . . . Neviena dzīva vārda, neviena mīļa smaids, neviena glāsta. Sausums — mūžīgs sausums, kā rijā, kā kanclejā . . .

Kad Sūbris pēc milzu gaidīšanas savu ceremoniju bija pabeidzis, katedri kāpa mācītājs Rafaels. Tas strostēja jaunās dvēseles pa otram lāgam.

„Daudz jūs esat pateicības parādā saviem audzinātājiem,“ viņš sprediķoja pacilātā, tipiskā mācītāja tonī. „Daudz jūs esat grēkojuši pret saviem audzinātājiem un daudz tiem nepatikšanu darījuši. Bet tam vislielākam audzinātājam Jezum Kristum, ko jūs tam esat darījuši? Vai esat viņam bijuši uzticīgi savās sirdīs, vai esat gājuši pa viņa ceļiem? vai esat . . .“

Tā mācītājs ilgi un garī staidījās un kaltēja bērnu dvēseles un, kad bij beidzis šo darbu, tad lika vēl tiem par atspirdzināšanu un sirds uztaisīšanu svīst pie garas dziesmas nodziedāšanas — garīgas, protams.

Vēl noskaitīja tēva reizi, un ceremonija beidzās. Bērni sakustējās kā dzīvs vilnis. Gandrīz uz viena rāvienu viņi bij no zāles laukā un steidzās uz mājām. Gar sienām tikai palika pusnovītušas meijas un paši pedagogi. Cits sēdēja vēl, cits žāvājās, citi sarunājās savā starpā . . .

Tikai koridorā notika savāds skats. Tur skolēni no visām pusēm bij apstājuši Staburagu, kas tiem bij iznācis līdz no zāles.

Visi dzīvi sarunājās.

Vistuvāk Staburagam bij lielākie skolēni. Tie nezināja, ko turpmāk darīt. Ko lai viņi iesāk? Kur lai iet? Vai lai turpina izglītību? Kur lai turpina? Kādu izglītību? Kur lai iestājas? Ko lai lasa?

Jautājumi bij daudzi un dažādi, un Staburagam daudz nācās runāt, stāstīt un skaidrot. Beidzot viņš nevarēja visus apmierināt. Viņš apņēmas rakstiski atbildēt vienam otram plašāk, sikāk par visu.

Daudzi spiedās ap viņu un gribēja zināt viņa adresi, gribēja ar viņu sarakstīties . . .

„Bet es nevaru visiem jums uzrakstīt savu adresi.“

„Tikai vienam,“ viņi atbildēja. „Tad — dabūsīm.“

Kāds no zēniem viņam pasniedza papīri un zīmuli. Viņš rakstīja. Tikko adrese bij uzrakstīta, piepeši atskanēja urrā, un viņš tika pacelts gaisā.

„Nevajag... nevajag,“ viņš sauca apjucis un meklēja sev zemi apakš kājām.

Bet viņa balss pazuda skaļajos saucienos, un reizes trīs, četras viņam nācās ķeparoties gaisā.

Staburags necienīja tādus ārējus goda parādījumus. Bet ko lai ar šiem mazajiem dara? Vai lai dusmojas uz viņiem? Nē, viņiem tas iznāca tā nevainīgi, bērnišķi, sirsnīgi. Tas viņu iepriecināja. Tas nozīmēja, ka viņa darbs jaunajās sirdīs bij at-radis dzīvu atbalsi... Staburags uzelpoja vieglāk... Viņš spieda mazajiem roku un šķiroties teica aizkustinātā balsī:

„Esat arvienu jauni savās sirdīs un centienos—
— esat arvienu jauni un ziedoņa pilni! . . .“

61.

Skolas gads bij beidzies.

Savādas prieka un svabadības jūtas pārņēma Staburagu . . . Bij novēlusies varena darba nasta no pleciem, un tā gulēja jau kaut kur pagātnē — smaga, liela, drūma.

Acumirkļi viņš nezināja, ko no priekiem darīt. Palikt te vēl kādu dienu? Braukt pie vecākiem? Braukt? — ja kur? . . . Naudas bij maz. Viņš bij tikpat nabags, aizbraucot, kā atbraucot . . .

Viņš staigāja pa savu mazo istabiņu un pārdomāja šo to.

„Mani kalni . . . mani kalni,“ nezin kādēļ viņam iekrita prātā domas, skatoties uz grāmatu plauktu...

Savādi! Grāmatas un kalni — nē, viņam nāca smieklī pašam par savām domām . . .

Un tomēr — tie bij kalni . . . Kā kalnos gul dārgumi, tā šinīs grāmatās . . . Vajadzēja rakt, meklēt, atrast. Bet viņš to nebij darījis. Ap sirdi bij sāpīgi. Bet toties tagad — ja, tagad viņš lasīs . . . raks . . . meklēs . . . un cels ārā no turienes dārgas mantas . . .

Steidzīgi viņš sāka iekravāt savas lietas: drēbes, gultas drēbes, grāmatas . . . noplēsa atklātās kartes no sienām . . .

Kravājoties, reiz un reizēm viņš apstājās un pārdzīvoja no jauna gan līgsmos, gan sāpīgos brīžus. Nē, visu gadu viņš pārdzīvoja īsā brītnā . . .

Tā bij savāda sajūta . . .

Drīz viss bij gatavs.

Istabiņa bij tukša, nemīlīga. Šur tur vaļājās saburzīti papīri — nē, viņam vairs nepatika tanī uzkavēties.

Jāiet atvadīties . . . Zina, ja . . . Zina . . .

Vairāk dienas viņš nebij viņu redzējis un pēdē-

jās dienās nebij pat dzirdējis, ne viņas dziesmu, ne smieklu, ne balss . . . Ari viņas drēbju šalkoņa nebij bijusi manama, viņai ejot . . .

Viņš patlaban taisījās iet atvadīties, kad kalpone pavēra durvis un pasniedza vēstuli.

Tas bij Zinas rokraksts . . .

Viņš ātri atplēsa konvertu — ja, Zina . . .

Viņa rakstīja:

„Mīļais! Es aizbraucu. Kurp? — tas Tev vienalga. Par mūsu sakaru man jāsaka:

„Люблю . . . люблю . . . люблю . . .“ Такъ бѣдному сердцу твердилъ онъ. „Но не любилъ онъ . . . не любилъ онъ . . .“

Tas ir viss. Vai mēs kādreiz tiksimies? — nezīnu. Novēlu Tev visu labu, mīļu un skaistu.

Zina.“

Un to rakstīja Zina? . . . Ja . . . Tas bij viņas rokraksts: sīki burti . . . stingrs . . . s k a i d r s . . . noteikts . . .

Bet tā pārprast!? Tā nesaprast! Un tā iedzelt . . . Nē, nē . . . Viņam vajadzēja vēl Zīnu satikt, viņai izskaidrot, pierādīt, ka viņa maldījās . . .

Bet kā, kur to satikt? . . . Smadzenes acumirkli patērēja daudz enerģijas, bet viss veltī . . .

Tā iedzelt prata tikai sievietē un, vārbūt, — tikai Zina . . .

Viņa tagad bij neaizsniedzama . . .

Staburags atsēdās brīdi uz krēsla un atspieda galvu rokās . . . Acis viņam bij pilnas asaru . . .

Bet viņš apmierinājās . . .

Tā tomēr bij labāki . . . Viņš nemīlēja Zīnu . . .

Bet dvēselē kaut kas sāpēja . . . Ja . . . Tas nebij tik vienkārši . . . Dvēselei ir savas tradīcijas . . .

Piepeši bij palicis auksts un drūms.

Zīnai aizbraucot, šis nams bij palicis bez dzīvības, kā miroņu nams . . .

Te nebij nekā vairs, ko Staburags bij mīlējis . . .

Projām . . . projām . . .

62.

Staburags nogāja pie Sauleskalna atvadīties. Viņš arvien vēl gulēja slims.

„Un tu šodien aizbrauc, koleģi?“ iesaucās Sauleskalns, gulēdams gultā un sniegdams roku Staburagam.

„Ja, es aizbraucu.“

„Laimīgais . . .“ teica, sāpīgi smaidīdams, Sauleskalns.

Staburags pavirzīja krēslu pie viņa gultas, apsēdās un uzmeta acis Sauleskalnam . . .

Lieli, kupli, melni mati . . . lielas, melnas acis . . . bāla, vāja, izvārgusi seja . . .

„Nu, kā iet?“ jautāja Staburags vairāk formas pēc, jo viņš gandrīz katru dienu apmeklēja to un tādēļ labi zināja viņa stāvokli.

„Man? Kā iet?“ iesmējās rūgti Sauleskalns. „Man iet labi. Ari es drīz aizbraukšu.“

„Kur?“

„Kur? . . . Tur, kur aizbrauca Perovs un citi skolotāji.“

„Kāds Perovs?“ jautāja Staburags.

„Un tu nezini?“

„Nē.“

„Nu, klausies . . . tas ir nepiedodami . . . Tad . . . tad man tev jāpastāsta . . . Nē, tā nevar . . . To nevar zināt . . .“

Un Sauleskalns stāstīja.

„Tas notika pāris gadu atpakaļ. Nomira skolotājs Perovs. Viņš deva stundas mūsu skolā un bez tam vēl meiteņu privatgimnazijā. Tas nu nebūtu nekas. Vai tad mazums mirst skolotāju! Bet šis skolotājs tiklab ar savu dzīvi, kā ar savu nāvi atstāja uz mani neizdzēšamu iespaidu.“

„Tas bija cilvēks ar brīnišķīgi skaidru un jūtīgu

sirdi. Viņš bij arī vietējā dramatiskā pulciņa loceklis — ļoti darbīgs.

„Zīņa par viņa nāvi acumirkli pārsteidza visu pilsētu. Viņam bij daudz draugu un cienītāju. Vai tiešām Perovs nomiris? Vai tiešām tas aizgājis no mums uz laiku laikiem? Nē, to nevienam negribējās ticēt.

„Perova ģimenes apstākļi bij traģiski. Viņš atstāja vecu māti, sievu, divus bērnus bez jebkādiem eksistences līdzekļiem. Un trakākais vēl tas, ka nāves dienā viņa sieva zaudēja prātu... Tā bij traģedija, kuru nevar ne iedomāties . . .

„Nāves brīdī viņa dzīvokli nebij ne kapeikas naudas. Viņš nomira tā, kā parasti mirst skolotāji: kails, kā piedzimis.

„Daži dramatiskā pulciņa locekļi iekustināja jautājumu par naudas lasīšanu. Ja, tas bij nepieciešami. Bij jāmet viss kauns pie malas un jāiet nauda lasīt — priekš skolotāja . . . Dzirdi? — priekš skolotāja . . .

„Skrēju pie viena, pie otra no paziņām, pie netaika cienītājiem un labākiem draugiem. Bet, vai zini, kādus ģimjus taisīja šie „cienītāji“ un „labākie draugi“, kad bij jāvelk ārā no maka kāds rublis vai pusrublis tam cilvēkam par labu, kas dzīvojot viņiem darījis tik daudz prieka? Oi, oi! Ar lielām pūlēm man izdevās savākt 50 rubļu, no kuriem lielu daļu deva pats dramatiskais pulciņš. Te varēja skaidri redzēt, ko nozīmē cienītāji un draugi. Tie tevi ciena un draudzējas ar tevi tik ilgi, kamēr tu viņiem esi derīgs. Kad tu viņiem vairs neesi derīgs, tad cienītāji un draugi nedod par tevi vairs ne pusrubla.

„Perovs tika ievietots baznīcā. Bij patlaban Lieldienas. Draugi un cienītāji sanāca pavadīt nomirušo biedru uz pēdējo dzīves vietu.

„Nekas. Mācītājs runāja diezgan labi.

„Visi mēs esam te kopā spīrgti un priecīgi — tikai viens starp mums klus . . .“ tā viņš iesāka.

„Šie vārdi lika sajūst, ka Perova tiešām vairs

nav, ka viņš ir aizgājis tur, no kurienes vairs nav atgriešanās.

„Mācītājs runāja spilgti un sirsnīgi.

„Maz tu prasīji no pasaules,“ tā viņš nobeidza savu runu. „Varbūt, taisni tādēļ tu nomiri, ka pasaule prasīja no tevis pārāk daudz . . .“

„Lieldienas dziesma jaucās kopā ar raudām. Raudāja nelaika ģimene un viņai līdz . . . visa baznīca. Varēja manīt, ka glabā tuvu un dārgu cilvēku.

„Nelaika draugi nesa zārku uz pleciem līdz kap-sētai. Ceļš bij tāļš un slikts. Sliktais laiks vēl pavairoja drūmā gājiena drūmumu. Taisni šoreiz bij lietaina un dubļaina diena. Neviena saules stara.

Mācītājs pie kapa turēja otru runu. Tanī viņš raksturoja nelaiki kā mākslinieku.“

„Kā mākslinieku?“ iejautājās ziņkārīgi Stabu-rags.

„Ja, kā mākslinieku,“ turpināja Sauleskalns.

„Perovs tiešām bij nepārspējams komiķis.

„Vairāk runu nebij: asaras nelāva runāt.

„Savāds cilvēks bij šis Perovs. Dzimis Maskavā. Nobeidzis Maskavas universitātes filoloģisko fakultāti. Viņam bijusi Maskavā pašam sava progimnazija. Bet ne ilgi. Pēc tam viņš bij drīz vienā pilsētā, drīz otrā par skolotāju un beidzot atnāca te. Bērni viņu ļoti mīlēja. Pavisam kā pedagogs viņš mūsu dzimtenē darbojies 10 gadu. Viņš mīlēja savu darbu, kā mākslinieks mīl mākslu . . .

„Viņš bij ļoti kluss un kautrīgs. Par sevi viņš nemīlēja runāt. Ari par savu pagātņi nē. Tikai no vienas otras piezīmes, ko viņš reizēm izmeta, varēja noskārst, ka viņš savā dzīvē piedzīvojis un pārdzīvojis ne vienu vien dramu.

„Pārdzīvotie iespaidi atstāja viņa dvēselē dziļas pēdas. Ļaudīm, sabiedrībā, viņš izlikās jautrs, dzīves prieka pilns. Bet īstenībā tā nebij. Viņa dvēselē arvienu bija skumjas un sāpes. Tās viņš slēpa no citiem. Nevienam to nebija redzēt. Viņam pašam to vajadzēja pārdzīvot saviem spēkiem. Viņš it kā bijās no katras līdzjūtības.

„Te viņš bij tikai īsu laiciņu: nepilnu gadu. Bet viņu visi mīlēja. Un viņu nevarēja nemīlēt. Vajadzēja tikai redzēt viņa seju, viņa figuru. Tās bij — pati labsirdība. Un tāds komisms bij visā viņa būtnē. Tiklīdz viņš ienāca pa durvīm vai uznāca uz skatuves — viņa figura vien jau smīdināja.

„Daudz runāt — tas nebij viņa dabā. Viņam bij īpašība — ar maz vārdiem darīt lielu iespaidu uz cilvēkiem. Viņš pateica pāris vārdu — un tu smējies no visas sirds. Bet pietika arī pāris vārdu, lai viņš liktu tev pārdomāt tavu pasaules uzskatu visos pamatos. Un talants — liels talants! ... Neviltoti, nemāksloti komiķi ir ļoti reti. Un tāds bij Perovs. Kad viņš uzstājās izrikojumā kā deklamators vai aktieris, tad zāle arvienu bij pārpildīta.

„Tāds deklamators, kā nelaiķis Perovs, provincē gadās ļoti reti. Varbūt, tikai — aiz likteņa pārskatīšanās. Viņš bij viens no tiem, kuŗa redzamos smieklos bij pasaulei neredzamas sāpes. Bij gadījumi, kad Perovs, pabeidzis deklamēt kādu gabalu, raudāja aiz kulisēm. Visa zāle plīsa no smieklīem, applaudēja, trokšņoja un sauca bravo, sauca pēc paša deklamatora ... Bet viņš raudāja. Ja ... Kas pūlim izlikās smieklīgs, tas viņam bij traģisks.

„Tādēļ nav brīnums, ka pie nomirušā, neievērojamā skolotāja zārka tik sirsnīgi un tik daudz raudāja ... Bet ko viņam tagad līdzēja asaras?! Viņa dzīve bij satriekta. Viņa dzīves traģedija bij beigusies. Tā bij beigusies īsti traģiski un komiski vienā reizē ...“

Sauleskalns pabeidza stāstīt. Reizu reizēm viņa stāstu bij pārtraucis smags klepus — tāds, kas nāk dziļi no plaušām un lauza un moca ... Tas bij dilonista klepus ...

Pabeidzis stāstīt, viņš skatījās griestos platām, melnām acīm, kuŗas bij pilnas asaru ...

Ari Staburags tikko valdījās no raudām, dzirdot šo skolotāja dzīves traģediju.

„Ari man tā ies,“ sāpīgi smaidīdams teica Sauleskalns. Un tad griezīgi iesmējās:

„Protams, mani nenesīs uz pleciem līdz kapsētai. Pie mana kapa neraudās neviens. Manu kapu aizbērs auksti, vienaldzīgi cilvēki, un radi un draugi aizmirsīs mani, pirms kaps vēl būs aizbērts.“

Staburags klusēja, jo runāt bij pārāk sāpīgi.

„Īstenībā,“ turpināja nicinoši Sauleskalns, „man tukšo ļautiņu atmiņas nav vajadzīgs. Tikai dzīvi — cilvēka cienīgu dzīvi man būtu paticies dzīvot. Bet... Es esmu baudījis pārāk maz no dzīves koka skaistajiem augļiem... Tos arvienu noplūca tie, kas vismazāk viņus pelnījuši... Darbs... dilonis... ātra nāve — tā mūsu alga...“

„Un mūsu lāsts,“ piemetināja rūgti Staburags.

„Bet cik ilgi skolotāji tā mirs?“ jautāja Sauleskalns, dziļi elpodams.

„Cik ilgi?“ atkārtoja Staburags un noteikti turpināja: „Vēl ilgi! Cilvēka mūžs paiet ātri, bet cilvēku apstākļi labojas lēnām... ļoti lēnām... Bet viņi labojas... Nāk jauna paaudze, un tā nes sev līdz jaunu dzīvi...“

„Nāk?“ iesaucās priecīgi Sauleskalns un piecēlās pussēdus...

„Nāk,“ atbildēja Staburags. „Viņa nāk droši... vareni... nenovēršami... noārdīdama vecās dzīves nederīgās atliekas un ikdienas radīdama jaunu... plašu, brīvu dzīvi... Un arī skolotāji to redzēs!...“

Staburags piecēlās. Viņš paskatījās pulkstenī un sniedza Sauleskalnam roku:

„Ja, man jābrauc...“

„Nu, brauc vesels,“ nopūtās Sauleskalns un teica aizkustinātā balsī, „un sveicini no manis jauno paaudzi...“

„Un jaunos skolotājus,“ piemetināja Staburags, aiziedams...

„Ja, un jaunos... brīvos skolotājus...“ atkārtoja Sauleskalns un atkrita atpakaļ gultā...

Viens no viņiem brauca uz staciju, otrs... tālāku ceļu...

63.

Pēc briža Staburags atradās jau dzelzsceļa stacijā.

Ormaņi... nesēji... pasažieri... ceļa somas... steiga... zvani... svilpieni... lokomotive... vagonu rinda...

Radās savāda jūsma, kas kā rīta blāzma apspīdēja vecos iespaidus, kuŗi palika kaut kur tālu... zemu... kaut kur kā cietumā... Tā bij ceļa jūsma...

Staburags ieņēma vietu vagonā, mēģināja izturēties mierīgi un lasīt jaunāko avīzi. Bet tas viņam neizdevās. Visa šī mazā pārmaiņa bij kā savāds eleksirs viņa dzīslās...

Viņš nostājās pie loga un skatījās...

Pilsēta izlikās tāda veca, pieputējusi, piesmakusi, piezaļējusi kā purvs... ja, taisni kā purvs... Un pašā purva vidū gulēja Sauleskalns... Viņam vairs nebij izejas...

Staburagam iesāpējās sirds... Bet ko tur lai dara?... Šo to viņš bij darījis, lai šo purvu padarītu par derīgu zemi, bet tas bij maz — pārāk maz...

Vilciens sāka kustēties...

Staburags stāvēja pie loga un skatījās... Sirdī pamazām pārtrūka saites, kas saistījās pie šīs dzīves vietas... Savāds prieks, ka nu viņš ir ārā no šī čūkslāja...

Lūk — Sūbra skola... Skolas dārzs... Vai tur nestāvēja Zina?... Nē, tā nebij viņa... nevarēja būt...

Kaut kas līgsms un sāpīgs piepeši saviļņoja sirdi...

Un tur?... Skolas sētā?... Vai tas nebij inspektors Lūsis, kas tur stāvēja blakām vistu būdām?

Ja, tas bij viņš... Vesela rinda vistu būdu... Vesels bars vistu... Lūsis... Ja, viņš visā nopietnībā bij atnācis apraudzīt savas vistas, ko tas perināja direktora būdās...

Brauciens sāka iet arvienu ātrāki...

Lūk, jauns nams tepat tuvu... Vai tas nebija Sūbra?... Ja... Tur viņš stāvēja pats uz stalažām un lasīja uzrakstu:

„Mans nams ir mana pils.“

Ha! Staburagam nāca smieklī. Apakšā tur jau tirgojās ar silķēm un petroleju, un piepeši — „mans nams ir mana pils!“ Un augšā šinī „pili“ drīz mājās miegs un garlaicība, druknā muļķība un tukšais birģelisms...

Nē, ne tādu namu būs celt!...

Nē...

Ne no ķieģeļiem būs celt namu, bet no zinātnes slēdzieniem, no mākslas pērlēm... Un lielam un plašam un skaistam būs šim namam būt... Viņa pamatiem būs atbalstīties uz tautu, un viņa torņiem būs sniegties nākotnē... Ne no strādnieku sviedriem un asinīm būs celt šo namu, bet katram pašam labprātīgi būs iet pie šī nama būves, katram būs savus labākos spēkus, savu dzīvību guldināt šī nama pamatā... Un katram būs šinī namā justies kā mājās, katram būs justies bagātam, svabadam, gudram un laimīgam... Un katram, kas šo namu būvē, nebūs just, ka viņš ir vergs, bet — cilvēks!...

Brauciens traucās arvienu tālāk un tālāk... spēcīgi... vareni... ātri...

Staburags piegāja pie loga, atrāva to vaļā un skatījās...

Pa logu iesitās smaržains ziedu gaiss...

Līgsmi un svabadi uzelpoja krūtīs...

Pilsētai jau bij beigas... Nāca lauki... meži... purvi... uzkalni... birstalas...

Patlaban brauciens pārskrēja dārdēdams pāri kādai upītei un drāzās tālāk... tālāk...

Lauki... lauki... lauki...

Tā bij viņa dzimtene... Tur bij patlaban ziedonis...

Staburags skatījās ziedošajā dabā, un viņam likās, ka viņa dzimtene ir kaps... ziedošs kaps...

Tādēļ ap sirdi bij tik sāpīgi un skumīgi, to uzskatot...

Lapas plauka... druvas plauka... puķes ziedēja — visa daba modās...

Bet...

Viņa dzimtene gulēja...

Vēl tur arājs neapzinājās savu spēku... Vēl tur pašapziņa gulēja nemodināta... Vēl tur gars — svabadais gars nebij modies...

Ja, viņa dzimtene vēl gulēja un izskatījās kā ziedošas kapenes...

Viņš brauca to modināt...

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0303050458

18. FEB. 1924